

De obitu sancti roiberti et dissensione cleri roma-
ni. lxxxvi.

De initio et profectu ecclesie sancti quintini et
quibusdam aliis. lxxxvii.

De sacris reliquijs quas sanctus deodericus me-
tis detulit. lxxxviii.

De imperio othonis secundi et sancto edwardo
rege. lxxxix.

De uastatione francie per othonem et echelredo
rege. xc.

De bello othonis contra grecos et morte eius. xci.

De imperio othonis tercii et vita sancti mecheri-
ci abbatis. xcii.

De translatione regni francorum ad hugonem
caphet. xciii.

De transitu sancti dunstani cantuari.
xciiii.

De miraculis eius post obitum. xc.

Adhuc de eodem. xcvi.

De quibusdam euentibus illius tps. xcvi.

De gerberto papa et primis eius studiis in ni-
gromancia. xcvi.

De thesauris subteraneis quos frustra ques-
iuit. xcix.

De ceteris qui talia querentes interierunt vel a
demonibus sunt illusi. C.

De ymagine a qua gerbertus responsum accepit
mortis sue. ci.

De sancto odilone cluniacen. et boif eius iitjs. ci.

De miraculis per eum diuinitus ostens. ci.

Adhuc de eodem. ci.

Qualiter idem pater memoriam defunctorum instituit
et benedictum papam a supplicijs liberauit. co.

De transitu eiusdem abbatis sancti. cvi.

De ceteris viris illustribus eiusdem tps. cvii.

De quadam victoria othonis et morte eiusdem. cviii.

I. De imperio karoli magni et forma
eius ac robore. Sigibertus.

Carolus igitur magnus
cum iam super francos re-
gnasset annis. xxxii. pri-
mus francorum impauit
romanis annis. xiii. Ce-
pit autem anno domini
ccccii. Mundi vo. quar-
timillesimo dcc. lxx. diui-
so a constantinopoli im-

perio romano. euolutis annis circiter. cccc. et. lx
vii. ex quo bizantium tracie ciuitas a primo Co-
stantino ampliata et in regiam urbem est exaltata
et translata in illam omnis romane dignitatis glo-
ria in sede romani imperii fuit dedicata. et noua
roma appellata.

Turpinus remensis archiepiscopus.

Erat hic karolus corpore decorus. sed visu ferus
statura eius. viii. pedum suorum. s. qui erant lon-
gissimi. renibus erat amplissimus. ventre cōgru-
brachiis et cruribus grossus. Miles doctissimus
et acerissimus. et omnibus artibus fortissimus. Facies
eius in longitudine habebat palmū et dimidium.
barba unū pedem. nasus circiter dimidium. frons
erat unius pedis. oculi leonini scintillantes ut car-
bunculus. Supercilia dimidij palmi. Quemcūq;
iratus apertis oculis aspexisset. statim terzitus erat
Cingulum quo cingebatur. viii. pe. extendebatur
p̄ter illud quod pendeat. Parum panis comedere

bat. sed quartam partē arietis. aut gallinas duas
aut anserem unum. aut spatulā porcīnam. aut pa-
uonē. aut gruē. aut leporem integrū edebat. modi-
cum vinum et aqua limphatū sobrie bibebat. Tā-
te fortitudinis erat q̄ milite armatū super equū
sedentem a vertice capitis vsq; ad bases simul cū
equo vno ictu p̄p̄ia spata secabat. Quattuor fer-
raturas equorum simul manib; facile extendebat.
Militem armatum rectum stantem super palmā
suam a terra vsq; ad caput suum sola manu velo-
citer eleuabat. Erat enim donis largissimus. in iu-
dicijs certissimus. in locutione luculentus.

Cronographus. Mater eius domina bertro-
da in magno apud eum honore cōsenuit. liberos
quoq; suos ita censuit instituendos. ut tā filij q̄
filie primo liberalibus studiis quibus et ipse op̄z
dabat erudirentur. cum etiam filios cum primis
etas pariebatur more francorū equitare et armis
atq; venatōibus exerceri fecit filias vero lanificō
assuescere. coloq; ac fuso (ne per ocium corpesce-
rent) opam impendere. atq; ad omnem honesta-
tem erudiri iussit. tū quia semper studia literarū
amasset tēptabat et ipemet scribere. tabulasq; se-
rebat ut cum vacuum tempus esset manū lite-
ris assignandis assuesceret. In palatio suo a-
quisgrani basilicam plurime pulcritudinis in ho-
nore beate marie virginis extruxit. quam etiā di-
uicijs et honoribus p̄cipue sublimauit. Regnum
quoq; francorum cum post patrem suum pipinū
iam fortē quide; et magnū suscepisset ita notabi-
liter ampliavit ac dilatauit. ut ei duplum adiceret.

II. De studiis ac moribus eiusdem

Hugo libro sexto.

Et karolus in discenda grāmatica petrū
pisanum habuit adiutorem. et in ceteris
disciplinis albinum cognomēto alcinū
Religionem deniq; xpianam summa pietate sem-
per excoluit. et ecclesiam mane et vespere necnō
et nocturnis horis et sacrificij tempore impigre
frequentauit. Circa pauperes quoq; liberalitate
maxima p̄ditus erat. ut qui nō solū in suo regno
illis subuenire. verū etiam in transmarinis regio-
nib; in siriam et egiptum et affricam et hirlimis
et alexandrie atq; cartagini pecunias multas mī-
tere satagebat. Ob hoc etiam maxime transmario-
rum regum amicitias expetebat. ut sub eiusdem re-
gibus xpianis refrigerium aliquid pueniret. fuit
autē amplo corpore ac robusto. statura eminen-
te et apice capitis rotūdo. canicie reuerēda. facie
leta. voce clara. valitudine p̄spera. Deniq; quina-
batur rarissime. cenāq; quotidiana. quaternis cū
ferculis prebebatur. p̄ter assam carnē. quam ve-
natores verubus inferre solebant qua ille libenci-
us q̄ ullo alio cibo vefcebat. Inter cenandum
aut aliquod acroama. aut lectore audiebat. lege-
bantur ei historie antiquorum res geste. delecta-
batur etiā libris sancti augustini. p̄cipueq; his
qui de ciuitate dei p̄titulati sunt. Vini vero et
om̄is potus adeo p̄cus erat in bibendo. ut semp
ad cenā raro plus q̄ ter biberet. Estate post cibū
meridianum pomorum aliquid sumēs ac semel bi-
bens depositis vestibus ac calciamentis velut no-
ctu solitus erat. duabus aut tribus horis quieue-
rat. noctib; sic dormiebat. ut somnum quater vl-
quingies non solum exp̄giscendo sed etiā surgen-
do interrumperet.

Sigibertus.

Igitur anno primo imperij sui karolus per omne

imperium suum legatos ad faciendum iudicium et iusticiam dirigit: et legis capitula. xxiiij. instituit. **C**ronographus. Idem quoque karolus per uniuersum mundum ad indagandum nomina et actus et obitus sanctorum nuncios misit: que per istud monachum in unum volumine compilari fecit. Hieronimus enim ac beda et florinus hoc fecerant ante: sed non integre. Hic autem diebus singulis annotauit ea. Inuentum est autem quod diebus octidie curabantur plus quam. ccc. festa: ideoque statutum est ut diceretur. et aliorum plurimorum sanctorum &c. Cum aaron quoque rege persarum qui excepta india totum pene tenebat orientem talem habuit in amicitia concordiam. ut hic gratiam eius omnem qui erat in toto terrarum orbe regum ac principum amicitie proponeret. solique illum honore ac magnificentia sebi colendum iudicaret. **H**elinaudus. xlv. libro. Amimurlim qui et aaron rex persarum elephantem quem solum habebat karolo misit. cuius elephantis nomen erat ambulabat. et preter eum munerum multa. Impatore apud spoletum existente pridie kls. maii. hora noctis secunda terremotus maximus factus est qui totam percussit italiam. quo motu tectum basilice beati pauli apostoli magna ex parte cum suis trabibus decidit. et in quibusdam locis urbes et montes corruerunt. Eodem anno quedam loca circa renum in germania et in gallia tremuerunt. Pestilentia propter molliciem hiberni temporis facta est. Legati karoli ab aaron amirra venientes inter cetera munera etiam corpora sanctorum cipriani martiris cartaginei. epi et spe rati primi scilicet canoni et caput pantaleonis martiris in franciam afferunt. sed non dicitur ubi posita sunt. Patriarcha hierosolimitanus per benedictionem clauis dominici sepulcri et loci caluarie et clauis ciuitatis et montis cum vexillo karolo misit.

III. De constantinopolitanis imperatoribus. Sigibertus.

In ipso anno quo karolus assumpsit romanum imperium. hircene impatrix a nithephoro imperio deposita exilio relegatur et ibi moritur. Ipse autem constantinopoli impauit annis. viii. quo tandem a bulgaribus cum multis ordinis senatorum perempto. stauracius eius filius impauit anno. vno. quo deposito. michael annis. ii. leo. viii. michael. ix. theophilus. xv. Michael et theodora annis. xi. deinde michael solus. xiii. quo a basilio interfecto idem basilis annis. xvii. impauit. post hunc filius eius leo annis. xviii. Deinde. Constantinus filius eius cum patre suo alexandro. filius leonis fratre ipauit anno. i. alexandro autem mortuo constantinus impauit annis. xxxix. post hoc stephanus et constantinus egre ferentes iusta patris sui impatoris seueritate a iuuenili leuitate se coerceri. dispositis in palatio istius patris de palatii solio deponunt. et consilio ei ut moris est capite ad vicinam insulam in qua cenobite philosophabantur transmittunt. Nec multo post cum ad conuiuium ex coedicto sedissent et de poratu sedendi inter se consilio deciderent. dato signo a viris constantini filii leonis impatoris ambo fratres solio deturbant et consilio capitibus ad idem monasterium quo patrem transmiserant etiam ipsi ad philosophandum cum monachis transmittunt. ita euacuato palatio abusiuis imperatoribus ipse constantinus et romanus filius eius impauit annis. xvi. quo defuncto nichep horus impauit annis.

x. hic timens a filiis suis imperio expelli quia senex erat eos eunuchizare volebat. quorum mater iohanni suauis ut eum occideret et imperaret. sic quoque factum est. et imperauit annis. vi. Exinde de constantinopolis imperio tacetur scilicet ab anno domini. dccc. lxxvii. **C**ronographus. Karolus autem indignantibus contra se constantinopolitanis imperatoribus propter inuidiam imperatorii nominis sibi impositi a romanis. magna illos patientia et magnanimitate tulit. et quia suspecta eius potentiam habebant. crebris eos si bi legatibus firmissimo federe conciliabat. **III.**

Qualiter karolus iuxta diuinam reuelationem liberauit terram sanctam. Helinandus.

Egitur quod eo tempore quo karolo datum est romanum imperium. patriarcha hierosolimitanus de ciuitate expulsus a paganis venit constantinopolim ad imperatorem constantinum et filium eius leonem: et cum eo iohannes neapolitanus sacerdos et dauid hierosolimitanus archiepiscopus. quos ille ad karolum misit cum epistola iohannis patriarche manu ipsius constantini scripta. et cum duobus prefatis fuerunt alii duo legati hebrei. isaac et samuel. in cuius epistola ultima parte scriptum erat. Quodam nocte in extasi factus vidi ante lectum meum quendam iuuenem stantem qui me blande meum vocans paxillum tetigit et ait. Constantine rogasti diuinum auxilium ad hanc rem. Ecce accipe karolum magnum regem gallie ecclesie in domino propugnatores: et ostendit michi quendam militem armatum et ocreatum et loriceatum. scutum rubeum habentem ense preinctum. cuius manubrium erat purpureum. hasta altissima cuius cuspis sepe flamas emittebat. et in manu tenebat cassidem auream. et ipse senex prolixa barba. vultu decorus. statura puerus. cuius oculi fulgebant tanquam stelle. et caput albescebat. Age iam auguste qui iussionibus dei refugit obedire minime poterit culpam euadere. Emanuel germani filius. In domo gaude memor esse fungere laudem. Iusticie zona lumbos caput atque corona. Perpetue subcingat christus honoremque strigat. Nil opus est ficto quo ipsum domini dicto. Ergo tene fundum domini precepta secundum. Hic ipse constantinus septies expulerat paganos ab hierosolimis. sed tamen preualuerat. Huius legati regem parisiensem inuenerunt et ei epistolas tradiderunt. Qui. bus plectis rex lacrimari cepit per sepulcro domini. has epistolas iussit rex exponere turpimur archiepiscopo coram omni populo. quibus auditis. omnes christiani regi precabantur. Quo audito. mox rex edictum proposuit. ut omnes qui possent arma ferre irent secum contra paganos & qui non irerent ipsi et filii eorum serui quattuor nummorum essent. Itaque maior exercitus quam unquam ante habuisset congregauit. et profecti sunt. Cum venissent autem ad hierusalem in nemore quodam quod vix duorum dierum spacio solet transiri in quo erant grifones. vr si leones. et tigres et alie fere diuerse. karolus putans se illud transire uno die ingressus est cum exercitu. Adueniente nocte et exercitu erante precepit karolus castrametari. Transacto autem noctis silentio rex in loco suo accubans inchoauit psalmos. Et cum diceret hunc versum. Deduc me domine in semita mandatorum tuorum. quia ipsam volui. ecce euidentius vox ad aures eius cuiusdam alitis prope lectum eius clamantis audita est. Quam

qui aderant audientes expectati sunt. Rex autem psalmos continuavit usque ad illum locum. Educ de custodia animam meam &c. Quod cum diceret aliter clamavit. France quid dicis. France quid dicis. Hanc alitem persecutus est rex puula semita donec cognoverit callē quā die p̄terito amiserant. Peregrini dicunt quod ab illo tpe ceperunt audiri alites sic loquentes in illa terra. Fugatis paganis et recuperata terra petiuit rex licentiā repatriandi ab imperatore cōstantinopolitani et hierosolimitani patriarcha. Quem per unum diem retinuit imperator apud cōstantinopolim et interī fecit parī ante portam civitatis animalia diversi generis et coloris et aurū et gemmas. Karolus autem ne inurbanus videretur si nichil acciperet. quesivit consiliū a p̄ceribus suis quid facere deberet. Qui responderunt a nullo debere eum aliquod munus accipere pro labore quem pro solius dei amore suscepit. Qui laudans consiliū iussit omnibz suis ut om̄s res appositas nec respicere dignarentur.

.V. *De sacris reliquijs quas inde aquisgranum detulit.*

Quandem adiuratus et coactus aliquod munus pro amore dei accipere petiuit de reliquijs passionis dominice. Inito autem concilio indictum est ieiunium triduanum omnibus nostris et .xij. personis grecis quod electe sunt ad hoc sanctuarium diuidendum. Tercia die karolus peccata sua confessus est ebroimo archiep̄o. Deinde verique clerici psalmos cum letania inchoant. Cum autem daniel neopolitanus antistes aperuisset thecā in qua erat spinea corona tantus odor exiit inde ut omnes putarent se in paradiso esse. Tunc karolus prostratus in pavimento plenus fide oravit dominum ut propter gloriam nominis sui miracula sue passionis et resurrectionis renouaret. Et cum orasset statim ros celitus veniens lignum infudit et inebriavit et flores emittere fecit. tantaque lux cum odore affuit ut omnes sua vestimenta celestia esse putarent. Cumque daniel adunca forcipe robur ipsius ligni secare inciperet tunc magis ac magis flores cepit. Tunc karolus in arboreo pallio quod ad hoc preparaverat suscepit de floribus et implevit venter suum dextrum. De hinc alium venterum ad suscipiendas spinas preparans tradidit illum cum floribus ebroimo archiep̄o. Cumque veriusque oculi per lacrimas impediti essent ille putans se accepisse et ille dedisse uterque venterum dereliquit qui fere vix hore spatō pependit in aere. Cūque alterum venterum rex spinis impleisset et illud episcopo tradere voluisset vidit illum primum pendere in aere. Post hoc cum flores de ventero ejicere cuperet conuersi sunt in manā et hoc manna modo est apud sanctum dyonisiū. Quod a multis putatur esse de illo et manna antiquo quod pluit dominus in deserto. Omnes egri qui ibi aderant ad odorē floz sanati sunt. His ita gestis ecce turba infinita ecclesiā violenter intrans clamare cepit. Vere hodie est resurrectiois dies. nā odor de floribz exiens totam civitatem impleverat et ccc. et unū egros sanauerat. Quidā eger ibi erat .xxiij. ānos et tres menses habens in infirmitate sua cecus surdus et mutus. hic in extractōne spinee corone visum recepit in sectōne auditum in emissionē floz loquelam. Post hoc prefatus daniel domum clauum manibus elatis regi tribuit. Qui cum de alabastro in quo absconditus erat extraheretur sa-

natus est puer quidam sinistram manum et totū latus sinistrum ab utero matris habens aridus et cucurrit ad ecclesiam dicens quod circa horam nonā lecto iacens quasi in extasi positus videre sibi visus est quendam canutum fabrum adunca forcipe extrahere ex sinistram manu sua et sinistro pede sinistram arido clauū et a latere lanceam. Data sunt p̄terea regi karolo frustum crucis dominice et dñi sudariū et camisia beate marie et fascia qua puerum hiesum in cunabulis cinxit et brachium sancti senis simeonis. Que omnia recōdit in sacco de bubalino egoze facto et ad collum suū suspendit adinstar pere. Veniens autem ad castrum nomine ligmedo puerum mortuū per tactum reliquia rum suscitauit et .l. egri p̄misculi sexus ibi curati sunt. Ibi sedet karolus sex mensibus et vno die.

Veniente autem eo aquisgranum sanati sunt ceci innumerī febricitantes innumerī demoniosi .xii. leprosi .viii. palitici .xv. claudi .xiii. māci .xxx. gibbosi .lii. caduci .lxv. gutturnosi p̄les et ex vicinis locis quod plures. Denique indixit per totū orbem ut idibus iunij venirent aquisgranum videre reliquias quas de hierusalem et de cōstantinopoli aduexerat p̄ter peccata sua p̄fitentes et statutus est ibi ut semper quarta feria ieiuniorum quattuor temporū in mense iunio fieret indictio ista reliquiarum. In hoc concilio fuit leo papa et turpinus archiep̄s achilleus alexandrinus ep̄s et theophilus anthiochenus et alii plurimi episcopi et abbates. Ibi etiam suscitatus est mortuus.

.VI. *Qualiter inuitatus a sancto iacobo liberauit hispaniam. Turpinus archiepiscopus.*

Karolus postquam multa regna adquisierat proposuit quiescere a p̄elijs. statimque intuitus est in celo viam quandam stellarum incipientem a mari frisie et tendentem inter theutonicam et italiam inter galliam et aquitaniam et recte transeuntem per gasconiā et basclaz et nauarram et hispaniā usque ad galeciā in qua beati iacobi corpus tunc latebat incognitum. Hanc viam per singulas noctes aspiciebat karolus et cogitabat quid significaret. Cui hoc cogitanti vir quidam optime et pulcherrime forme ultra et quod fas est dici nocte in extasi apparuit dicens. Quid agis filij mei. Cui karolus. Quis es domine. Ego sum ait apostolus iacobus alumnus christi filius zebedei frater iohannis euangeliste quem dominus supra mare galilee ad predicandum populis sua ineffabili gratia eligere dignatus est quem herodes rex gladio peremit cuius corpus in galiea a saracenis turpiter adhuc opprimitur incognitum requiescit. Vnde miror cur terram meam nondum liberasti qui tot et tantas urbes acquisisti. Quia propter tibi notifico quia sicut dominus potentior omnium regum terrenorum te fecit sic ad preparandum iter meum et liberandam terram meam de manibus moabitaram te inter om̄s ut tibi coronam eterne retributionis exinde prepararet elegit. Via stellarum quam in celo vidisti significat quod tu cum magno exercitu ad pugnandum gentem paganorum perfidam et liberandum iter meum et ad visitandum sarcophagum meum ab his oris usque ad galeciam iturus es et post te omnes populi a tempore presenti usque ad finem seculi taliter apparuit apostolus karolo tribus vicibus. Post hoc prexit karolus illuc cum magno exercitu. Cūque obsideret pampiloniam tribus mensibus et eam

capere nō posset propter muros inexpugnabiles
orauit sanctum iacobum ut ppter honore sui no
minis daret ei capere ciuitatem. tunc muri fundi
tus corruerunt. Qui d saracenis baptisari volue
runt reseruati sunt ad vitam. qui noluerunt. occi
si sunt. His auditis mirabilibus. omnes urbes se
dederunt. et facta ē tota terra sub tributo. De
inde visitato toto sarcophago venit ad petronium
et infixit ei ibi in mari lanceam suam agens dō gra
tias et sancto iacobo qui eum hucusq3 perduxit.
Postea iuit per totam hispaniam a mari vsq3 ad
mare i. galletia tūc acquisiuit. xii. vrbes. inē quas
cōpostella tūc erat parua. In hispania sunt vrbes
xxvi. inter quas est osea de qua fuit vincenti. in
qua solebant esse turres. xc. In petroissa fit argē
tum optimū. In ciuitate accinctina iacet sanctus
torquatus qui fuit beati iacobi cliens. ad cui3 se
pulcrum arbor oliue diuinit3 flores macturis fru
ctibus onustatur p vnum quemq3 annum in ei3
solēitate. s. id3 maii. tota terra hispanorū tūc ka
rolo subiecta est. terra scilicet alandaluf. terra p
dozum. terra castellanorū. terra maurorū. tell3 na
uarroz. tell3 portugallosū. tellus saracenorū. tel
lus alanoz. tellus biscaioz. tellus busculoz. tel
lus palargozum. Harum vrbiū quasdam cepit si
ne pugna karolus. quasda cum bello magno et ar
te maxima. Lucernam vrhem que est in valle viri
di nequiuuit cape donec ad vltimū. nouissime autē
obsedit eam quattuor mensibus. et facta pce deo
et sancto iacobo. ceciderunt muri eius. et est de
serta vsq3 in hodiernum diem. quidam em gurgel
atri amnis in medio eius surxit. in quo nigri pi
sces habentur. Hee sunt vrbes quas karolus ma
ledixit ppter hoc q3 graui labore eas acquisiuit.
et idcirco sine habitatoze pmanent vsq3 in hodie
rum diē. lucerna. ventosa. caparra. adania.

.VII. **De ydolis que subuertit et ec
clesijs. quas edificauit.**

Omnia ydola et simulacra que tunc in hi
spania inuenit penitus destruxit. preter
ydolum qd est in terra alandaluf. qd vo
catur salancadis. id est. deus cadis. Cadis etenim
pprie dicitur locus ille. salan arabice interpretat3 d
us. Tradunt autem saraceni quod ydolum istud
machomet dum viueret suo nomine fabricauit et
quandam legionem demonum arte magica i eo si
gillauit. Que legio tam fortiter illud ydolum ob
timet q3 a nullo vnq3 frangi potuit. Cumq3 aliq3
xpianus ad illud appropinquat statim piclita3. sed
cum aliquis saracenus causa adorandi vel depre
cadi machomet accedit. recedit incolumis. Si for
te super illud auis quelib3 se deposuerit ilico mo
ritur. Est autem lapis antiquus in margine maris
opere saraceico optime sculptus supra terzā sic3
deorsum latus et quadzatz. desursum strictus. et
tante altitudinis quantum solet volare coruus i
sublime. sup quē eleuata est imago illa de aurical
co optimo in effigie hominis fusa sup pedes suos
stans erectā faciē habens versus meridiē. et cla
uē quandā ingentē in manu dextera tenens. Que
sc3 clauis vt saraceni aiunt de manu eius cadet an
no quo rex futurus in gallia natus fuit. qui totā
hispaniam xpianis legibus in nouissimis tempib3
subiugabit. moxq3 vt saraceni clauem viderit la
psam gazis suis in terra repositis omnes fugient.
Ex auro quod reges et principes dedere karolo
ecclesiam beati iacobi tunc per tres ānos in illis

oris omozas augmētauit. antistitē et canoicos se
cundum regulā sancti isidori ibi instituit. eamq3
tintinabul et palleis et libris decenter ornauit. d
residuo auro et argento immenso quod de hispa
nia attulit. fecit has ecclesias. beate marie virgis
aquisgran. beati iacobi in eadez villa. Item beati
iacobi apud vrhem bitensē. Item beati iacobi a
pud tolosam. Item beati iacobi in gosconia. inter
vrhem axam et sanctum iohannē sordae via iaco
bica. Item beati iacobi apud pñus inter secana3
et montem martirum. et pter has abbatias innu
meras p totum mundum.

.VIII. **De reditu karoli in hispaniam. Turpinus
in histoza karoli.**

Reuerso karolo in galliam quidaz rex pa
ganus african3 collectis exercitib3 hi
spaniam acquisiuit eiectis et interfectis
custodibus opidozū et vrbiū quos karolus reli
querat. Quibus auditis karol3 collectis magnis
exercitibus in hispaniaz reuersus est. et erat dux
exercituū milo de angleris pater rolandi. Cū autē
apud baionā vrhem basclozū exercitus karoli ho
spitatus ess3. quidā miles romanicus nomie egro
tus et morti pximus accepta penitētia et eukari
stia cuidam cōsanguineo suo pcepit. vt equū quē
habebat venderet et preciū clerics et egenis da
ret. quo mortuo ipse cōsanguineus equum c. solī
dis vendidit et preciū dñis et poribus et vesti
bus velociter expendit. Transactis autē. xxx. die
bus apparuit ei mortuus nocte in extasi dicens.
Quoniā res meas p redemptōe anime mee in ele
mosinam tibi ad dandum cōmendauī. scias deum
omnia crimina mea michi dimisisse. Sed quia inui
ste elemosinam meā retinui. scias me per. xxx.
die3 in penis tartareis fuisse. te autē in eodē loco
infernali vnde egressus sum die crastina ponēdū
et me in paradysum futurum. Quibus dictis dispa
ruit. tremefactus ille euigilauit. Et cum eadem
die narzaret socijs somnium suum. ita subito fa
ctus est clamor in aere velut leonum luporū et
vrsorū. Et ecce subito ille raptus est a demoni
bus in locum diuino iudicō sibi dñatū. Que
situs a socijs vix. xij. die supra quendam montē
altissimum mortu3 iacens toto corpore colliso i
uent3 est. qui mōs quattuor dietis distabat a lo
co in quo raptus fuerat. ibi demones eum piece
rant tribus leugis in altum supra mare.

.IX. **Pugna eiusdem contra aygolādu3**
Post hoc aygolādu3 mādauit karolo bel
lum secundū velle suū. vel. xx. cont. xx.
vel. xl. cōt. xl. vl. c. cōtra. c. vel mille cō
tra mille. vel duos contra duos. vel vnum cōtra
vnum. Missi sunt ergo. c. milites a karolo contra
c. et interfecti sunt saraceni. Deinde mittunt ali3
c. ab aygolando contra. c. qui omīs interfecti sūt
Deinde misit aygolādu3. cc. cōtra. cc. qui statī
occisi sunt. Deinde misit duo milia. quozum quī
dam occisi sunt. ali3 fugati. Tercia die iecit aygo
lādu3 sortes suas et cognouit detrimentum ka
roli. et mandauit ei vt in sequenti die si vell3 ple
narium bellum faceret. quod ab vtroq3 cōcessuz
est. tunc astiterunt quidam xpiani qui sero ante
diem belli arma sua bellica studiosissime pparan
tes hastas suas erectas infixerūt in terra ante ca
stra iuxta fluuium in pratis qui dicūt ceya. i quo
loco postea beatorum martirum facundi et pmi
tūi basilica ingē et optia iussu et auxilio karoli

constructa est. et magna villa et pignissima. istas
hastas summo mane corticibus et frondibus deco-
ratis inuenerunt. hi scilicet qui in acie proxima martiri
palmam adepturi erant in dei fide. et admodum mi-
rantes absiderunt eas prope terram. et radices que
remanerunt in terra in modum petrarum ex se postea
magna generarunt arbuta que adhuc in illo loco ap-
parent. Erant enim illorum multe haste de lignis
fraxineis. mira res magnamque gaudium animabus
et ingens cor pibus detrimentum. Quid plura. Die
crastina occisi sunt. xl. milia christianorum. et dux mi-
lo rolandi pater et equus karoli pemptus. tunc ka-
rolus stans super pedes cum duobus milibus christia-
norum pedum. enaginat spatam suam nocte gau-
diosam. et trucidauit multos saracenos per medium.
Adesperare autem die conuersi sunt saraceni
et christiani in castris. altera die venerunt karolo que-
tuor marchiones in auxilium de locis italie cum quattuor
milibus bellatorum virorum. Quod ut aygolandus
agnouit in fugam versus est. et tunc karolus cum
suis exercitibus remeavit in galliam. **Cronogra-
phus.** Anno imperii karoli. iij. anares qui et huius
longo contra francos bello prodomiti. adeo sua for-
titudine potentiaque sunt dimmuti. ut qui alios ul-
tero lacerare solebant. iam nec ab alijs tueri se va-
lerent. Nam omnis eorum in hoc bello nobilitas
et gloria perijt. et quidquid pecunie ac thesauri
per tot secula terrarum orbem vincendo sibi con-
gesserant. nunc totum francorum victorie cessit. nul-
loque vique bello tam multa spoliolum quantitate
francia ditata fuit. Eodem anno luna ter obscura
est. et sol semel. aciesque mire magnitudinis uise
sunt in aere. **Sigibertus.** Anno imperii sui. vi.
karolus imperator per manum pauli diaconi sui de-
cerpens optima queque de scriptis catholicorum pa-
trum repperit lectores unicuique festiuitati puenire
tes percircum anni in ecclesia legendas opilari fecit.
X. **De quibusdam incidentibus illi-
us temporis.**

Helimandus.
Et tempore cumeis amirzeus missus ab
aaron ad excidendam liciam. cum venisset
mirzeam natus archam sancti nicolai con-
terere pro ea contrinit aliam. et per temeritatem presum-
pta totam amisit classem tempestate inuitabili persequen-
te. Quod die. kl. februarij. luna. xvij. facta est eclipsis
solis in medio die stante utroque sidere in xxv. pre-
aquare. Item quarto. kl. fuit eclipsis lune. et ap-
paruerunt acies in eadem nocte mire magnitudi-
nis. et sol stetit in. xi. parte piscium. et luna in. xi.
parte virginis. Nam et stella mercurij. xvi. kl. a
prilis visa est. in sole quasi parua macula nigra. tunc
paululum superius medio centro eiusdem sideris que
a nobis. per viii. dies aspicietur. sed quando primum in-
trauit vel exijt nubibus impediens. anotarum non
potuit. Item. xi. kl. septembris lune fuit eclipsis
hora noctis. iij. sole in. v. parte virginis existente.
luna in quinta parte piscium. Sicque ab anni superio-
ris septembris. usque ad septembrem prout luna ter ob-
scurata est. et sol sel. Legatus regis persarum nocte
abdella detulit imperatori karolo munera. papilo-
nem et tentoria atrijs varijs coloris mire magnitu-
dinis et pulchritudinis. Erant enim omnia bisina-
tam tentoria que funes diuersis tincta coloribus. Et
preterea pallia multa serica preciosa et odores aro-
matum et vnguenta et balsamum. et insuper horalo-
gium ex auricalco arte mechanica mirifice dispositum
in quo. xii. horarum cursus ad clepsidram vite

banis cum totidem eris pillulis que ad completum ho-
rarum decidebant. et cum suo subiectum sibi cimba-
lum tinere faciebant. additis in eodem eisdem nu-
meri equitibus qui per. xii. fenestras operatis ho-
ris exhibant et in pulsu egressionis sue totidem fe-
nestras que prius aperte erant clauderant. Et alia
multa erant in horologio illo. fuerunt etiam in mu-
nera duo candelabra ex auricalco mire magnitu-
dinis et preceritatis. **XI. De translatione cor-
poris sancti bartholomei apostoli.** **Acto.**

Anno sequenti qui fuit ab incarnatione
domini. dccc. viii. legitur facta translatio
sancti bartholomei apostoli de insula li-
pitana inuentum. Supervenientes enim saraceni pro-
clam insulam depopulati sunt. et rumpentes se-
pulcrum apostoli disperserunt ossa eius. mox illis descenden-
tibus idem apostolus bartholomeus per visionem
apparuit cuidam monacho greco qui fuerat illius
ecclesie custos dicens. Surge collige ossa mea que
dispersa sunt. Cui ille respondit. Quare ossa tua
colligere aut aliquem honorem tibi impendere de-
beamus cum tu permiseris nos et populum istum
deleri a paganis. At ille ait. Per longa annorum
curricula meis precibus nunc usque securus constitit
sed multiplicata sunt mala illius nimis. pro eo iam
obtinere non potui. Tu surge fac ut dixi. Quo-
modo inquit ea inuenire potero. quia ubi dispersa
sunt. nescio. At autem apostolus. Nocte vade
ad colligendum ea. et que videris resplendere ut
ignem hec leua. quia vere ipsa sunt ossa mea. Qui
statim iussa complens recordidit ea diligenter in lo-
culo et abiit. relicto ibi socio suo. Cumque per exqui-
rendis saracenis illuc longobardorum irent nauigia
nutu dei inuentum ibi monachum et sanctum apo-
stoli corpus tulerunt et abierunt. Superuenientes
autem saraceni circumdederunt nauem illam in qua sancti
apostoli corpus ducebatur. ita ut spes euadendi
non esset. tunc subito facte sunt densissime tene-
bre ante saracenorum naues. ita ut nescirent quo
pergerent. sicque liberata est nauis illa. Exeuntes autem
ad terram ingenti cum honore inuentum duxerunt
sanctum corpus. et in altario recordiderunt an-
no ab incarnatione domini. dccc. ix. die. xxv. men-
sis octobris. **XII. Qualiter karolus
exercitum aygolandi explorauit eumque fugauit.**

Turpinus.

Dux aygolandus congregauit gentes in-
numeras. saracenos. mauros. moabitas
ethiopes. procos. africanos. persas. regem
arabum. regem alexandrie. regem bugie. regem aga-
bie. regem barbarie. regem malcoch. regem maio-
rite. regem meque. regem sibilie. regem cordube
et venit usque ad urbem gasconicam agennium et ce-
pit eam et mandauit. karolo ut veniret ad se pa-
cifice cum parua militum turma. promittens ei. ix.
equos oneratos auro et argento et ceteris gazis
si suo imperio subiaceret. Hoc autem dicebat quia
eum agnoscere volebat ut postea in bello posset
eum occidere. Quod animaduertens karolus venit
cum duobus tantum milibus fortium usque a quattuor
miliaria prope urbem agenni. et dimisit eos occulte
ibi. Et venit cum. xl. tantum militibus usque ad mo-
tem qui est prope urbem unde potest ciuitas videri
ibi que dimisit illos. Et mutatis vestibus suis optis
sine lance a clipeo retro dorsum transuerso sicut
mos est nuntius in tempe belli cum vno solo milite
venit ad urbem. qui ducti sunt ad aygolandum

ad quem cum venissent dixerunt. Karolus misit nos ad te. venit ut impasti cū. lx. milibus et vult tibi militare et effici tuus. Veni ergo ad eum cum lx. de tuis pacifice si vis illi dare quod pollicitus es. Qui respondit ut rediret ad karolū et expectarent eum. Tunc karolus agnovit eum et exploravit urbem agenni in qua parte esset facilior ad capiendum. Et vidit reges qui erant in ea et rediit ad lx. milites. et cum illis ad duo milia. Aygolandus autem cito secutus est eos cum vij. milibus milicum. sed illi animaduertentes fugerunt. karolus vero rediit in galliam. et coadunatis exercitibus reuersus est ad urbem agenni et obsedit eā vi. mensibus. Septimo vero mense aptatis circa urbem artificijs et castellis ligneis aygolandus cū regibus et maioribus suis p lacunas et foramina latenter exiuit. Et sic flumiū garomiam qui fluit iuxta urbem transmeantes euaserunt. In crastinū karolus cum magno triumpho urbes intrauit. et x. milia saracenos pemit. reliq p garomiā fugerunt. Aygolandus autē venit ad sanctonas quez karolus insecutus mādauit ei ut redderet urbem. qui noluit. sed exiuit cōtra eum in plium. tali pōictō ne ut eius esset urbs qui vinceret. Sero ante diē belli inter castrū talaburgū et urbem iuxta flumiū nomine carantha infixērūt quidam xpiani hastas suas ante castra in terra. crastina autē diē hastas suas corticibus et frondibz decoratas inuenerunt. hi scz qui in bello morituri et martires futuri erant p fide xpī occubendo. qui tāto miraculo gaudi abscessis hastis suis de terra insimul adunati. primi se in bello ferūt et multos occidunt. sz tandem martirio coronatur numero quattuor milia. et etiam equz karoli occisus est. ibi postea fugientes occisi sunt a karolo rex agabie et rex burgie.

XIII. De reditu karoli in galliam et de principibus eiusdem.

Aygolandus aut fugies venit vsqz ad pyloniam et mādauit karolo ut ibi expectaret eum causa preliadi. Quo audito karolus rediit in galliam et pcepit per totā galliā ut omnes serui qui sub malis osuetudibz clerico rum tenebant soluta pprii capitis seruitute et vēditōe deposita cum omni pgenie sua presentī et futura pmanerēt liberi. omnes etiam quos erga sculis captos reppit absoluit et quos paupes inuenit ditauit. nudos vestiuit. maluiolos pacificauit exheredatos pprijs honoribz fleuauit. omnes armis doctos et scutiferos milites fecit. et quos etiam ab amore suo iuste sepauerat cōpunctz ad aīciām reuocauit. Tunc coadunatis centū vigintiquattuor milibz bellatoruz pter armigeros et pedites quoz non erat numerz. pfectus est i hispaniam contra aygolandū. Et hec sunt noīa pīcipum eius. Ego turpinus archieps remēis qui dignis monitis populū fidelem armabā. et saracenos propriis manibz et armis sepe expugnabam et rolandus comes cenomanensis nepos karoli filius berte sororis eius et milonis ducis cū quatuor milibus bellatorum. Oliuerus comes gebennens filius raimeri comitis cum tribus milibz bellatorū. Arastagnus rex britānoz cū sex milibus. Alius tamē rex tunc erat in britāniā. Engelerius dux aqranie urbis quā cesar augustus primum in illis horis fecit. cui scz urbi bituricas et lemoicas et pietauim et sanctonas et engolismā cū paucis is subiecit. Vnde tota illa patria aquitani vocata

est. Hec aut ciuitas post engeleri obitum in vastitatem versa est. quia omnes ciues eius in rucualle occisi sunt. nec alios colonos habuit apli. Gayferus rex burdegalensis. Gundeboldus rex frisie. Oellus comes nanetensis. Arnaldus d bellanda. qui aygolandus postea occidit in bello. Naa mam dux baioarie. Ogerus dacie rex. Lampert? pīnceps bituricens. Sāson dux burgūdie. Constantinus pfectus romanus. Garim? dux lotharigie. exercitus karoli totam terrā longitudine et latitudine cooperiebat duabus dietis spatō. xii. miliariorum in longitudine audiebat sonitus et fremitus illorum.

XIII. De colloquio inter karolum et aygolandū et de nece aygolandī.

Karolus didicerat linguam saracenicam cum esset iuuenis apud toletū. Veniens ergo aygolandus ad colloquium cum karolo datis treugis mierūt pactuz q illi quoz milites vinceretur meliorem legem victorū sequeretur. Mittuntur ergo sub hoc pacto. xx. milites. xpiani cōtra. xx. saracenos. et interfecti sunt saraceni. deinde. xl. contra. xl. et iterū victi sunt saraceni. deinde. c. contra. c. et fugerūt xpiani. Itē. cc. contra. cc. et interfecti sunt omnes saraceni. Item. M. contra. M. et occidunt omnes saraceni. Tunc aygolandus affirmans legem xpianoz esse meliorem. statuit ut in crastinū baptizaret. In crastino circa terciā data treuga eūdi et redeūdi venit aygolandus ut baptizaretur et vidit karolum ad mensam sedentē. et inspexit ordines sedentiuz inter quos erant quidā in militari habitu. quidā in canonicali. quidā in monachali. et interrogauit de vnoquoqz ordine. Videns autē quadā parte. xii. pauperes in miserimo habitu ad terrā sedentes sine mensa et lintheaminibz paruo cibo et potu vtentes quesuit qui essent. Cui karolus. Hec est gens dei nunci domini nostri ihesu chrisi quos sub numero. xii. aplorum quocidie pascimus. Ad hec aygolandus. Male domino suo seruī qui sic nuncios domini sui recipit. Qui circa te reudent felices sunt et feliciter comedunt et bibunt et induuntur. et nunci dei cui fame et frigo te pereunt. et longe a te turpiter sunt pīecti. magnam verecundiā facit deo suo qui famulis eius ita seruit. legem tuam quam dicebas esse bonam nunc ostendisti falsam. et accepta licentia scandalizaz rediit ad suos et baptizari renuēs mādauit ei bellum in crastinū. Tunc intelligēs karolus quare noluerit baptizari. omnes pauperes quos i exercitu inuenit diligenter pcurauit et optime induit. et cibum et potū honorifice illis ex more tribuit. in crastina die fuit cedes paganorum occiso aygolando q xpiani vsqz ad talos in sanguine natabant. Quicunqz aut in urbe inuenti sunt pāpilonia interfecti sunt. Rex sicilie et rex cordube cū paucis fugerunt. Quidam vero xpiani cupiditate ducti reuersi sunt ut tollerent spolia occisorū et cum redirent onusti auro et argento a rege sicilie et a rege cordube qui latebant in insidiis interfecti sunt omnes vsqz ad mille. i crastinū pīnceps nauarroz nomine furze mādauit bellū karolo. Karolus autem rogauit deum ut ostenderz sibi eos qui morituri essent in bello. Et ecce crastina die armatis omnibus apparuit rubeū signū crucis dominice in humeris moriturozui retro sup loricas. Quod ut vidit karolus retrusit eos in oratorio suo ne pimerentur in bello. Peracto

autem bello et pempto furze cū trib? milib? redi
ens karolus ad oratoriū repperit eos quos icluse
rat examinatos. **XV.** **De feracuto**
gigante et conflictu rolandi contra eum.

Post hoc nunciatū est karolo q? apud na:
geram erat gigas quidā nomine feracu:
tus de genere goliath quem admirato?
babilonie miserat cum .xx. milib? turcoz ad karo
lum debellandum. hic lanceā aut sagittam nō for
midabat. vtrūq? .xl. fortū possidebat. mox karo
lus nageram adiit. egressus gigas ab vrbe petijt
singulare certamen. mittit contra eū ogerius da
cus. quem mox vt solū in campo aspexit iuit sua
uiter iuxta illū et ilico euz armis suis brachio
dextro fuit āplexatus portauit leuē quasi ouē cū
ctis videntibus in opidū. erat autē statura eius.
xij. cubitoz. facies eius longa. q. vni? cubiti. na
sus vnus palmi. et brachia et crura eius quattu:
or cubitoz. digiti triū palmoz. Post hoc mis:
sus est contra eum renaldus de albaspina. et por
tauit eum solo brachio in carcerē opidi. post hoc
duo simul mittunt? ostantim? romanus rex. et oel
lus comes. et portauit eos in carcerē simul. vnuz
ad dexteram et alterū ad leuā. Post hoc mittun
tur bini alij. et illos similiter misit in carcerē. p?
hoc karolus neminē est ausus mittere. **Rolandus**
autem princeps exercitus vix impetrata a rege li
centia. qui adhuc iuuenis erat. iuit contra eū. qm
gigas statim rapuit sola manu dextera sicut prio
res. et misit eum ante se sup equū suū. cunq? il
lum portaret versus opidum rolandus collectis
viribus in domino cōfissus arripuit eum p mentū
et euertit eum fortiter retro sup equū. et cecide:
runt ambo simul ad terrā d equo. statimq? ambo
piter eleuant de terra et ascenderūt equos. **Mox**
rolandus euaginata spata que dūrenda dicebatur
gigantē putans occidere equū eius vno solo ictu
trucidauit p medium. Cūq? gigas stans pedes
eleuasset et spatam suam vt eū pcuteret. festinās
roland? pcutit eum in brachio quo tenebat spa
tam et nichil euz lesit. sed tamen spatā ei excussit
tunc feracutus amisso gladio putans eū pcutere
pugno solo. pcutit equū eius in fronte. qui statū
corruens mortuus est. Dehinc ambo sine gladijs
et pedites vsq? ad nonā pugnis et lapidibus pu
gnauerunt. Die autē aduēspāscēte impetrauit gi
gas a rolando treugas vsq? in crastinū. et dispo
suerūt inter se vt crastina die in bellū sine equis
et lanceis uenirent. et sic vterq? ad hospiciū suū
reuersus est. **XVI.** **De iterato cōflictu**
et nece feracuti.

Altera die summo diluculo redierūt. fe:
racutus tamen attulit gladiū sed nichil
ei valuit. quia rolandus secū baculū quē
dam retortum et lōgum attulit cū quo tota die
istum pcutit sed minime lesit. Percussit etiā eum
magnis et rotūdis lapidibus qui in campo abun
dantes erant vsq? ad meridiem et ledere nō potu
it. Tunc impetratis treugis a rolando gigas som
no pgrauatus dormire cepit. Rolandus vero vir
alacer et nobilis aīo tulit lapidem et supposuit ca
piti eius vt libentius dormiret. Feracutus itaq?
postquā somno reffectus est euigilauit. et sedit iux
ta eum rolandus et cepit eum interrogare quo
modo tam fortis esset q? gladium vel baculum
vel lapidem nō formidaret. Ad quem ille. vulne:
rari inquit non possum nisi p vmbilicū. Quo au:

dito rolandus tacuit. et quasi nō intellexisset aurē
auertit. Tunc cepit eum gigas interrogare de le
ge xpiana. et cum optime p omnia respōdisset ro
landus. ait gigas. Tali pacto tecum pugnabo. q?
si vera ē hec fides quā assens ego vict? sim. et si
falsa tu victus sis et sit gēti victi iugi ter oppbi
um. victoris autem laus et honor in eternū. Fiac
inquit rolandus. Tunc vterq? patur ad pugnam
et rolandus illū aggredit. Gigas autē iecit ictū d
spata sua sup rolandum. s? rolandus saltās ad le
uā excepit ictum in baclo suo. quo absiso irruit
in eum gigas et arripens eū leuiter inclinauit ad
terram. Tunc rolandus inuocato in auxilium xpo
domino filio dei et beate virginis marie. deo do
nante erexit se paululum et reuoluit eum subter
se et misit manum ad mucronez eius et punxit eū
parum in vmbilico et euasit ab eo. tunc ille excel
sa voce cepit inuocare machomet dicens. Macho
met succurre michi deus meus quia iam morior.
Ad hanc vocem occurrentes saraceni rapiunt eū
portantes manibus versus opidum. rolandus au
tem iam ad suos incolumis redierat. tūc christia
ni vna cum saracenis qui feracutū ferebāt ingen
ti impetu ingrediunt? vrbez. Sicq? pempto gigā
te vrbs et castrum capitur et pugnatōres de car
cere eripiunt. **XVII.** **Qualiter karo**
lus cordubam. cepit et totam hispaniam ecclesie
beati iacobi subicere.

Post hoc iuit karolus cordubam vbi euz
ad pugnam expectabāt rex sibilie et rex
cordube. Cūq? iubente karolo appin
ret prima turba militum nostrorū contra pūmaz
paganoz. venerūt ante singulos equos eoz
singuli pedites habentes laruas barbatas et cor
nucas similes demonib? tenentes singuli singula
timpana. que manibus fortiter pcutiebāt. Quo
rum sonitus mox vt equi nostrorū audierunt
et terribiles eozum similitudines viderūt. exteri
ti fugere ceperunt. et retineri nullomō valebant.
Mane facto karolus pcepit vt omnium equoz
capita lintheis et pannis velarent et aures obtu
rarent. Sicq? pcedentes ad pugnam occiderunt
eos vsq? ad meridiem. sed non vsq? ad internetōz.
Nam omnes saraceni coadunati erant circa plau
strum quod octo boues trahabant sup quod ve
xillum eozum leuatum erat. Moxq? illis erat q? ne
mo de bello fugiebat q? diu signum erectum vid
ret. Quod cum karolus agnouisset ingressus est
in medias acies vsq? ad vexillum quod spata sua
abscidit. et mox illi fugerunt quozum octomilia
cesā sunt. In crastinum altu maior cordube reddi
dit vrbe karolo tali pacto q? ipse baptizare et
vrbe de illo teneret. Tūc karolus diuisit terras
hispanie pugnatozib? suis vt supradictum est et
nemo postea in hispania ausus est illum ipugna
re. Post hoc karolus dimiss maioribus suis exer
citibus in hispania iuit ad sanctū iacobū. et quos
i illa patria xpianos reppit edificauit. apostotas
autem aut pemit. aut in exiliū in galliam misit.
Et pstituit p ciuitates epōs et p̄biteros. et fecit
concilium in vrbe compostella. et instituit amore
sancti iacobi vt omēs p̄sules principes et reges
xpiani hispani et galeciani episcopo sancti iacobi
obedirent. In illo scilio ego turpinus cū .ix. epīs
ecclesiam beati iacobi et altare rogatu karoli kl. iu
lij dedicauit. et subiugauit rex eidez ecclesie totā
terzā hispaie et galecie. et dedit ei in dotē p̄cipiēs

ut unusquisque possessor vniuersiusque domus hispanie totius et galie .iiii. numos annuatim ex debito darent. et ab omni seruitute liberi essent. Et constituit in die illa ut ecclesia illa vocetur sedes apostolica. et virge episcopales et regales corone per manus eiusdem episcopi vrbis ad honorem sancti iacobi prebentur. sicut per beatum iohannem fratrem eius factum erat in asia apud ephesum. Ephesus est ad dexteram. cōpostella ad sinistram. et ita expleta est eorum petico in euangelio. & hec tres sunt principales sedes in orbe. romana. galitana. et ephesina. sicut petrus et iacobus & iohannes per omnes alios apostolos a domino instituti. & ad secreta eius vocati sunt. **XVIII.** **De positione gauiloni. in bello runcuallis.**

ERant tunc apud cesaraugustam .ij. reges saraceni marsirius et beligandus frater eius missi ab admirato babilonis de pside ad hispaniam. qui karoli imperio subiacebant et ei seruebant in caritate et fide ficta. His mandauit karolus per gauilonem ut aut baptismum suscipere aut tributum ei redderet. Qui miserunt ei .xxx. equos oneratos auro et argento ceterisque gazis hispanis et .cccc. equos oneratos vino dulcissimo et puro pugnatoribus ad potandum. et mille formosas saracenas. Gauilono autem .xx. equos oneratos auro et argento et palleis fraudulentem obtulerunt. ut pugnatores karoli in manus illorum traderet. Qui pecuniam accepit et concessit et firmavit cum eis pactum positionis. Maiores pugnatores vinum solum accepit. mulieres nullatenus. sed minores subtilerunt. Tunc filius gauiloni karolus transiit portus cisterios. et fecit ultimam custodiam de karissimis suis principibus rolando et oliuero cum maioribus pugnatoribus in runcuallum cum .xx. milibus aliorum christianorum. tunc marsirius et beligandus cum .l. milibus saracenorum summo mane exierunt de nemoribus et collibus ubi consilio gauiloni .ij. diebus et .ii. noctibus latuerant. et fecerunt duas turmas. vnam de .xx. milibus. et alteram de .xxx. Prima .xx. milium cepit primum percutere nostros. qui uersi ceciderunt eos de mane usque ad terciam. et nec vnus quidem ex .xx. milibus euasit. Statim vero illos tanta cede fatigatos inuasit alia .xxx. M. et percusserunt nostros a maiore usque ad minorem. quod ideo eis contigit quia precedentibus noctibus vino saraceno ebrii plures eorum cum mulieribus paganis et christianis etiam quas secum multi de gallia adduxerant fornicati fuerant. Ibi ergo omnes pugnatores interfecti sunt propter rolandum et baldunum et tedricum. Turpinus autem et gauilonem cum rege erant. **XIX.**

De nece marsirii regis et transitu rolandi principis.

DEraeto illo bello cum rediret rolandus inuenit quandam saracenum atrox in nemore latentem quem ligauit fortiter ad arbores et ascendit in montem quandam ut exploraret illos. et vidit quia multi erant et rediit retro ad runcuallum. et insonuit tuba eburnea. ad cuius vocem redierunt ad eum ex christianis circiter .c. et rediit ad saracenum quem ligauerat. quem cum soluisset extracto gladio minatus est ei mortem nisi ostenderet ei marsirium. Hunc ergo duxit secum usque ad agmina paganorum qui ostendit ei a longe marsirium cum equo rufo et clipeo rotundo. Tunc rolandus illo dimisso resumptis viribus animatus ad bellum dei irruit super eos et vidit ibi quando inter alios sta-

tura maiorem. quem vno ictu secuit per medium cum equo suo. ita quod vna pars equi et militis cecidit ad dexteram et altera ad sinistram. Quod saraceni videntes illico fugerunt. dimittentes marsirium in campo cum paucis. quem fugientes rolандus inter alios cōsecutus prostravit. Ibi .c. socii rolandi interfecti sunt. Rolандus autem .iiij. lanceis grossis et lapidibus grauitate percussus euasit. Beligandus autem frater marsirii cum suis recessit ab illis regionibus. Tedricus autem et baldunus inter nemora latitabant. karolus autem cum suis exercitibus iam montem transierat et quod factum fuerat ignorabat. Rolандus valde fessus et de nece sociorum valde dolens venit usque ad portum portuum cisterios et ibi sub arboze quadam iuxta lapidem marmoreum qui ibi erectus erat super runcuallum in prato optimo equo desiliit. Habebat autem adhuc spatam suam durendam que interpretatur durus ictus. quia prius deficiet brachium quod spatam. et erat pulcherrima ope incomparabilis acuminis. et nimia resplendens claritate capulo eburneo et candido. cruce aurea superficie daurata. primo berillino nomine dei alpha et o insculpta. hac cum euagiasse et lacrimosis vocibus eam deplorasse. volens eam frangere percussit trino ictu lapidem. sed lapis a summo usque deorsum diuiso sanam eam eduxit. Deinde tuba sua fortiter insonuit quod flatu oris eius tuba per medium scissa est. et vena colli eius et nervi rupti fuisset feruntur. Cuius vox usque ad aures karoli angelico ductu peruenit per .viij. miliaria distantis a rolando. Illico gauilonem volentem regem redire dissuasit dicens eum buccinare causa venandi. Cum ergo rolandus super herbam prati iaceret. superuieit baldunus frater eius. Cui ille inuit ut ei aquam preberet. quia valde siciebat. quam cum ille quereret et non inueniret videns eum mortis proximum ascendit equum eius et iuxta post karolum. Mox aduenit tedricus et valde super eum lugens inuit ei ut confessionem se muniret. Accepit autem eodem die rolandus eucharistiam et delictorum suorum confessionem fecerat antequam ad bellum iret. quia iste mos erat semper pugnaturis inter nos ut prius profiterentur et comunicarent. Rolандus ergo inter cetera verba dulcissime verba sue confessionis tenebat pellem et carnem suam circa mammillas et cor dicebat ter. Et in carne ista videbo deum saluatorem meum. Et mittens manus suas super oculos suos similiter tribus vicibus ait. Et oculi isti spectaturi sunt. Sicque tradidit spiritum dicens. Iam christo donante intueor quod oculus non vidit. nec auris audiuit. et in cor hominis non ascendit quod preparauit deus diligentibus se. Et orator fudit per oculos qui mortui erant in bello. Obiitque .xvi. kl. iulii.

XX. **De exequiis rolandi et ultione mortis eius et oliuieri.**

Eodem die dum ego turpinus cantarem missam per defunctis coram rege in valle karoli. raptus in extasi audiui choros celestibus cantantes ignorans quid hoc esset. Cumque illi ad altam transirent. ecce turma ceterorum milicum quasi de raptu rediens predamque ferens ante me transiit. Quibus dixi. Quid fertis. Nos inquit. unum marsirium portamus ad inferna. tubicines vestrum cum multis michael fert ad superna. Hanc visionem dum post missam referrem karolo ecce baldunus super equum rolandi qui narrauit omnia et qualiter rolandum reliquerat. Mox omnibus exclamantibus et retro redeuntibus prior karolus

rolandum exanimatus inuenit iacentem euersum
brachiis sup pectus in modum crucis positus. et
sup eum rursus irruit clamore magno. et ibi illa
nocte tētozia sua fixit et corp⁹ ei⁹ mirra et aloē
et balsamo cōdiuit. et exequias magnas precib⁹
et luminarib⁹ et ignibus p memoria accens⁹ tota
illa nocte. cuncti pegerunt. In crastinū sūmo di-
luclo prexerunt ad alios fratres nostros. occisos
et iuentus est ibi oliuerus iacēs euerfus in effigie
crucis extensus. iij. palis in terra fixis cum quat-
tuor retortis fortiter nexus et a collo vsq; ad vn-
gues pedū et manū cultellis acutissimis excozia
tus iaculis et sagittis et lanceis et spatis pforat⁹
et magnis ictibus baculorū attritus. tunc flenti-
bus omnibus iurauit rex p regem omīpotentē qd
non cessar⁹ post paganos curere quousq; illos i-
ueniret. Mox eo post illos corrente cū sua tm mi-
licia sol stetit immobilis. et plongat⁹ est dies illa
spacō trium dierū. et inuenit eos iuxta flunium
ebra iuxta cesaraugustā iacētes et omedentes. et
irruens sup eos interfecit quattuor milia. et redi-
it ad riciuallē. tunc cepit rex inquirere si vey es-
set quod dicebat gaualonū traditōez fecisse. quē
accusauit tedricus contra quē posuit rex pinabel-
lum p gaualono. quē statim agrediens pemit tedri-
cus. Mox rex iussit gaualonū quattuor equis for-
tissimis alligari et sup eos sedere quattuor sello-
res agitantes ptra quattuor plagas celi. et sic de-
cerptus perit. **XXI. De sepultura**
militum apud riciuallē interfectorū.

Erant autē tūc tps duo cimicēria sacro-
sancta pcpua. vnū apud arelatē in ay-
sis campis. aliud apud burdegalā. qd do-
minus cōsecrat p manus. vij. sanctorū antistitū
maximi aqnsis. trophimi arelatēsis. pauli narbo-
nens. saturnini tolosensis. frōtonis petragoricē-
sis. marcialis lemonicens. eutropii sanctonensis.
in quib⁹ maxima pars mortuorū in bello sepulta
est. beatū vero rolandū sup duas mulas katheto
aureo uehi fecit karol⁹ palleis tectū vsq; blaiuiū
et in ecclesia beati romani quā ipse olim edificauit
rat canonicosq; regulares intromiserat sepeliuit
mucronemq; ipi⁹ ad caput et tubaz eburneaz ad
pedes ad honore xpī et pbitatis eius suspendit.
Hanc tamen tubā alius postea apud burdegalā
in ecclesiam beati seuerini indigne trāstulit. Apd
belium sepulti sunt oliuer⁹ et gōdebold⁹ rex fri-
sie. et rogerus rex dacie. et arastagnus rex britāie
et garinus dux lotharigie. Et alii mlti apud bur-
degalā sepulti sunt. gayferus rex burdegale. enge-
lerius dux aquitanie. Lambertus rex biturice. ga-
lerus raynaldus cū aliis quib⁹ milib⁹. p istozum
aīabus dedit karolus in elemosinā uncias argēti.
xij. M. et totidez talenta auri et vestes et cibaria
egenis. et totā terrā circa basilicaz sancti romani
blaiuensis spatō. vij. miliariorū. et totū opidū bla-
uiense cū omnibus sibi ptinentib⁹. et etiā mare qd
sub eo est vsibus eiusdē ecclesie in a lodio amore
rolandi dedit. et in die passionis eorū ānuati. xxx
paupes cibis refici et vestibus indui cisoē canoni-
cis pcepit. et totidem missas cantari p his et pro
omnibus qui in hispania mortui erant. Apud are-
latem sepulti sunt. Esculeus comes limgonensis. sa-
lomon et sāson dux burgūdiōnens. arnald⁹ d bel-
landa. et albericus de burgūdio. et naaman dux
baiozanie. et alii. v. pceres cū. x. milibus aliorum
Cōstantinus autē pfectus delat⁹ est romam per

mare cum aliis multis romanis et apulis. p quo-
rum animab⁹ dedit karolus in elemosinā uncias
argēti duodecimilia. et totidem auri talenta ege-
nis apud arelatem. **XXII. Qualiter**
karol⁹ p2 victorias beato dyonisio gratias egit
ei⁹ totam galliam subegit.

Dost hec aggregatū est cōciliū apud san-
ctum dyonisiū. vt ibi ageret karol⁹ gra-
tias deo et sancto dyonisio de subiuga-
ta gente pagana. et omnē franciā dedit eidem ec-
clesie in pōio. sicut antea beatus apl⁹ paulus et
clemens papa ei dederant. et precepit vt omnes
reges francie et episcopi pntes et futuri pastori
illius ecclesie subiecti essent et obedientes i xpō.
Nec reges sine eius cōsilio coronati. nec epi ordi-
nati. nec apud romam recepti essent aut damnati.
Et post plurima dona precepit vt eidem ecclesie
vnusquisq; possessor vniuscuiusq; dom⁹ totius
gallie quattuor nūmos ānuatim ad edificandā ec-
clesiam daret. et omnes seruos qui libent⁹ hos nū-
mos darent manumisit. Tunc stetit karolus iuxta
corpus beati dyonisi et orauit vt p illis interce-
deret ad dominum qui in hispania mortui erāt et
p salute eorum qui libenter nūmos dabāt. Eadez
nocte pxima karolo dormienti apparuit ei sanct⁹
dyonisi⁹ eūq; excitauit dicens. Illis qui tua mo-
nitōne et exemplo tuo animati in bello saracenoz
mortui et morituri sunt. omnīū delictorū suoz
impetraui veniā. et illis qui ad edificandā ecclesiā
meā nūmos dāt et daturi sunt grauiozis vulne-
ris sui medicinam. His a rege in crastinū relatis.
populi diuotissime nūmos offerebāt. et qui liben-
ti⁹ reddebat. francus scī dyonisi⁹ vocabat⁹ vbiq;
et erat liber ab omni seruitute rege precipiente.
Inde mos surrexit vt gallia frācia vocaret⁹. quia
francus liber dicit⁹ et merito. quia sup omnes gē-
tes alias illis decus et domiācō debet. Tunc rex
aquigranū prexit et ibi edificauit quē superius
dicta sunt. **XXIII. De reuelatione**
corporis sancti salui martini et gestis ei⁹.

Et tempore sancti salui corp⁹ inuent⁹
est qui pauloā a rvinigardo martiniza-
tus est. Hic tps hilperici regis ciui-
tatis ambionensiū cathedra residens multis pol-
lebat virtutibus. ita vt cecis visum. surdis audi-
tum. claudis gressum deo fauente redderet. Per
idem tēpus pfectus rex in ariani dogma declinās
scripsit indiciū vt sancta trinitas nō in psonarū
distinctione sed tantum deus nominaret⁹. vnd⁹ et
sancto salui recēseri iubet deprecās vt sibi con-
sentaneus fieret. Quod ille audiens ita respuit.
vt si cartam in qua hec scripta tenebant⁹ attinge-
re potuiss⁹ in frustra discerperet. Deniq; karol⁹ tē-
pib⁹ qdā adueniēs in ptes haymonens. fisci q vo-
cat⁹ valentianas cepit ibi pdicare. Quadaz vō die
celebrauit missam in ecclesia sancti martini die re-
surrectionis dominice. vbi et populū instruxit. et
post missam inuitauit eum ad prandium genard⁹
quidam qui fiscum prouidebat sub domino suo
abbone. Habebat autem sanctus saluius ministe-
rium ecclesiasticum aureum. vestimenta ex au-
ro et gemmis ornata. cingulū aureum gemmis et
margaritis intextū. Que omnia vbiq; ferebat se-
cum coram omnibus. Hec autem cōcupiuit rvine-
gardus filius genardi homo leuis et pteru⁹. oīa
q fecit ei auferri. et de calice et patena iussit sibi
fabricari sellam. et virum dei misit in carcere. et

misit seruum ut interficeret eum in carcere et discipulum eius. et factus est ita. Seruus tamen hoc non ausus est facere. donec sanctus ei precepit. Fuerunt autem hi duo sancti nati in territorio aruernorum. Corpore utriusque iussit vinigardus latenter apportari ad armentum gregis sui. et ibi fossa humo in medio abscondi. Erat autem in eodem armeto thaurus maximus qui semper prohibebat cetera animalia ne locum illum attingerent in quo sanctorum corpora posita erant. sed abigebat illa cornibus suis. Erat autem corpus sancti saluii primo positum in fossa. et corpore discipuli eius super illud iactatum in modum crucis. Si autem forte trigisset ut aliquae sordes ibi cecidissent non cessabat thaurus per totam noctem donec pedibus suis locum mundasset. Quedam autem femina nocte custodiens et girans domum suam in villa breuitate vidit immensum fulgorem in loco illo ubi armentum erat. et cucurrit ad ostium et vidit duas lapides accensas totum locum illuminantes. velut in meridie. et conuocauit vicinos ut miraculum viderent. Factum est hoc una nocte et altera. et relata est res ad sacerdotes.

XXIII.

Et translatione eiusdem sacri corporis et miraculis circa illud omnis. Eodem tempore reuelatum est regi karolo per angelum ut mitteret valentianas et diligenter requireret ubi sanctus saluius cum discipulo suo requiesceret. Quod ei dictum est per tres noctes continuas. Inuentique sunt prode eos genardo et ad ductus est genardus et vinigardus filii et vinigardi seruus qui illos interfecerat et iussit rex vinigardus et genardo amputari virilia et oculos erui. vinigardus autem seruo oculos tamen erni. Et inposita sunt corpora sanctorum super plaustra ut adducerentur ad ecclesiam sancti vedasti et non potuerunt moueri adducta multitudo bouum. et reliquies in plauistro duos boues tamen promiserunt illos ire quo vellent et cum summa festinatione perduxerunt illa duo boues ad ecclesiam sancti martini in qua sanctus saluius orare consueuerat iuxta valentianas. et ibi posita sunt. Et dedit karolus sancto saluii terciam partem illius fisci. Eo tempore venerunt due sorores et duxerunt fratrum ad regem karolum conquerentes de fratre suo quod hereditatem suam eis auferret. Conuentus super hoc a rege respondit se nihil eis auferre. Rex autem fecit eum iurare super corpore sancti saluii quod nihil sororibus suis deberet ex his que petebant. Qui cum iurasset letus. statim medius crepuit et per secretum alui stercorea prupunt. et exiuit sanguis ex oculis eius et auribus et ore et naribus. et post duas horas vitam finiuit. Genardus quoque cecatus quidquid habebat sancto saluii dedit vinigardus autem filii eius cum venisset ad ecclesiam in qua sanctus quiescebat et oraret sibi dari veniam. omnia est tota ecclesia. Qui tremefactus et conuersus in fugam. venit ad monasterium sancti amadi et ibi promissum lugens et penitens omnibus diebus vite sue. Genardus quoque pater eius amissis corporalibus oculis spirituales recepit residens in domo sua et penitentiam agens. Vinigardus autem seruus venit ad sanctum saluium. et prostratus ante corpore eius cum multo ibere lacrimarum recepit lumen in uno oculo et usque ad diem mortis sue paupere greges in seruitutem sancti saluii.

XXV.

De transitu karoli magni et eius exequiis. Sigibertus.

Anno imperij sui. xlii. karolus imperator gloriosus regno et imperio suo pacato et dilatato. statu quoque ecclesie sancte religio

se ordinato moriens et sepeliens aquisgranum. anno etatis sue. lxxii. Qui per magnitudinem operum agnoscat est magnus. Cuius vitam einardus descripsit. Hugo libro sexto. Habuit proterea tres filios videlicet karolum. pipinum. et ludouicum. habuit et tres filias rotrudez. bergam. et gillam. habuit et duas alias filias de fastrada uxore sua. Cum antequam karolus finem vite sue cerneret imminere. ludouico filio suo quem aquitanie regem dudum ordinauerat coror. nam impialem dereliquit. Turpinus. Eram apud viennam in ecclesia ante altare orans. et cum rapteus in extasim psalmus. deus in adiutorium meum. vidi tetorum spirituum agmina infinita precorire et tedere locharigiam. quos omnes quidam similis ethiopi longe sequebatur lento gradu. Cui dixi. Quo tenditis. Aquisgranum inquit ad mortem karoli. ut eius spiritum ad tartara rapiamus. Tunc ego adiuro te per nomen domini nostri ihesu christi. ut pacto intinere ad me redeas. Tunc modicum moratus vix expleto psalmo ad me redierunt eodem ordine. Et dixi nonisimo cui primus locutus fueram. Quid egistis. Galecianus inquit sine capite tot et tantos lapides et ligna innumera basilicarum suarum in sua statera suspendit. quod magis appenderunt bona eius quam mala. Et idcirco animam eius nobis abstulit. Et his dictis euauit. Obijt autem. ii. kl. februarij. et sepultus est aquisgrani in ecclesia rotunda beate marie virginis. Ab ipso enim tempore quo ab hispania discessit. usque ad diem mortis sue assidue egrotauit et per salutem prefatorum in hispania mortuorum die anniuersaria eorum semper duodecim milia uncias argenti et totidem talenta auri et vestes et cibaria pauperibus erogauit. i. xvi. kl. iulij. et totidem psalteria et missas et vigiliis cantari fecit. In hoc exemplo datur intelligi quod qui ecclesiam edificat regnum dei sibi preparat. Cronographus. Sepultus est igitur aquisgrani formosissima toto romanorum orbe capella honorificentissime karolus. supra cuius tumulum exstructus est arcus deauratus. Interfuerunt ibi leo papa cum principibus romanis. et archiepiscopi et episcopi multi. duces etiam et comites et abbates. alique innumeri. corpus defuncti vestibus imperialibus quasi festiue induentes. auream capiti coronam imposuerunt. Deinde super auream cathedram quasi iudicem viuentem sedere fecerunt. ac super eius genua textum quattuor euangelistarum aureis literis scriptum collocauerunt. ita quod manus dextera textum. sinistra vero sceptrum tenebat aureum. Cathenulam quoque auream diademati praeferunt. et cathedra super quam sedebat ne caput defuncti decideret affixerunt. Sed et scutum aureum quod ei romani fecerant. ante faciem eius statuerunt et arcum lapideum in quo sepultus erat preciosis repletis aromatibus monumentum strenue sigillantes claustrum.

XXVI.

De impio ludouico pij et actibus eius. Hugo libro primo. Ludouicus igitur pius karoli magni imperatoris filius post patris obitum romanum obtinens imperium. Anno domice incarnationis. deccc. xliiij. Mundi. scilicet quartimillesimo. deccc. lxxvij. impauit animas ferme. xxvij. Cronographus. Eodem anno presidet papa stephanus. vii. mensibus. qui mox gallias veniens honorifice a ludouico impatore est susceptus. Hic pontifex pius capciosos multos per franciam redemit. ac propriis sedibus restituit. Post. vi. menses romam reuersus extremum diem clausit. eique in apostolica sede pascali

successit. Bernardus rex italie filius pipini. nepos
 impatoris ludouici aspiratois facte contra eundem
 impatores accusat. ac reus maiestatis adiudicat.
 primo quidem regno et oculis. de hinc etiam vita p
 uat. **Hugo** ubi supra. **Hic** quidem ludoui
 cus impator fuit vir clementissime nature. Vnd
 cum iuxta suorum lenitatem morum rempublicam dispo
 neret tunc finem multis aduersitatibus plenum quod tam
 a liberis quam a regni periculis crudeliter impug
 tus fuit. Semper tamen preceptorum domini seruientis si
 mus executor et legis sancte strenuissimus propaga
 tor. **Congregatis** nempe episcopis et nobilissimis viris
 fecit componi et ordinari librum canonicam normam con
 tinentem. Ipsius denique tempore ceperunt depoi
 ab episcopis et clericis balthei gemmeis cultibus
 honorati. et cingula auro coapta. et exquisitis vestes
 et alia secularia pariter ornamenta. **Adiecit** prete
 rea quodam secularibus legibus capitula pncipia. **Genuit**
 etiam serenissimus imperator filios tres ex ermegar
 de prima uxore sua. scilicet lotharius. pipinum. atque lu
 douicum. et ex sua uxore secunda nomine iudith genu
 it karolum regem francorum. Porro lotharius im
 peratoris primogenitus dum esset a patre benignis
 simo super italia constitutus romam venit. et die pas
 sche in ecclesia beati petri a pascali papa coronam
 cum nomine augusti suscepit. **Sigibertus**.
 Anno ludouici. vi. aquisgranensi generali conuentu
 habito per dispositionem ludouici imperatoris epo
 rumque et abbatum aliorum capitula ad usus regulari
 um monachorum addita sunt. et multa sanctarum
 scripturarum opilatione facta clericorum et clerica
 lium sanctimonialium regule constitute sunt. Anno
 eiusdem. vii. pascalis papa corpus sancte cecilie
 virginis ipsa reuelante muenit aureis uelatum idu
 mentis sanguine ipsius adhuc infusis. et ipsam et
 corpora sanctorum valeriani sponsum eius et tiburcij
 et maximi. vrbani quoque pape in ecclesias a se eis
 edificatas transposuit. **XXVII.** **De**
 quibusdam incidentibus illius temporis.

Anno eiusdem. viii. in thuringia cespis lon
 gitudine pedum. l. et latitudine. xiiii. altitu
 dine sesquipedale sine maibus d. tercia p
 sus et sblatus est. et vltra pedes. xxv. translatus
 est. In saxoniam tellus in modum aggeris limite vni
 us leuge itumuit. Anno. ix. eleuatus sancti vrsma
 ri confessoris lobienensis celebrat. lothario a patre in
 italiam directo et a pascali papa consecrato rome quod
 dam nobilium primum. pro eo quod priores esse iusto vid
 rent ad fidelitatem lotharii impatoris. Quod crimine
 cum etiam in ipsum pascalem papam intorqueretur. papa se
 apud impatores excusauit. et de hoc crimine coram po
 pulo et legatis impatoris rome cum magno episcoporum
 numero se iureiurando expurgat. **Terremotus** fa
 ctus est multe ville et domus celesti igne cremant
 homines et animalia ictu fulminum exanimant fruges
 grandie vastant. cum ipsa grandine veri lapides im
 si pondris cadunt. et hec prodigia grandis hominum
 mortalitas subsequuta est. In territorio tullensi vil
 la mercicaco puella duodenis post sacra munio
 nez in pascha suscepta a sacerdote primum per. x. me
 ses pane. deinde omni cibo et potu per triennium ab
 stinuit. et post ad communem vitam hominum rediit. An
 no. x. eugenius romane ecclesie. xcvi. p. s. **Corpa**
 sanctorum seuuati rauennatis episcopi et uxoris eius vincencie
 et filie inocencie ab othgario archiepiscopo magnum
 etiam translata sunt. In gallia ante solstium estiuale ae
 re in tempestate repente conuerso ingens fragmentum

glaciei cum grandine cecidit. cuius longitudo pe
 des. xv. latitudo. vi. grossitudo duos pedes habe
 bat. Legati michaelis impatoris inter cetera mu
 nera detulerunt ludouico impatori librum dyonisiij
 a rziopagite ab ipso scriptos de gerarchia. id est
 sacro principatu petente ipso ludouico de greco
 in latinum translatus. Qui libri prius in ipso sacri mar
 tinis festo missi sunt et cum gaudio suscepti. Quod
 gaudium virtus sancti martiris auxit. xix. egrotis
 in ipsa nocte ibi curatis. roalcando leodicensi episcopo
 corpus sancti hugberti transfert a leodio ad auda
 giu monasterium. **XXVIII.** **De** rab
 bano et scriptis eius et strabo discipulo eius.

Rabbanus sophista et sui temporis poe
 tarum nulli scodus sit abbas fuldensis. qui et
 am librum de laude sancte crucis figurarum varieta
 te distinctum difficili et mirando poemate composuit.
 et sergio pape sancte petro offerendum misit. Itaque
 tractatus in libro sapientie et in ecclesiastico ad oc
 gariu archiepiscopum edidit. hic tandem ex abbate fulde
 si magicie archiepiscopus ordinatus est. ubi cele
 brata sinodo iussu ludouici regis multa ecclesie vti
 lia decreuit. **Acto.** **Scriptis** ergo de laude
 crucis libros. ii. De institutio clericorum. librum. i.
 Super genesim libros. iiii. Super exodum. li. iiii. Su
 per numeri. li. i. Super regum. li. iiii. Super palapo
 menon. li. iiii. Super iudith li. vii. Super hester. l.
 i. Super librum sapientie. li. iiii. Super ecclesiasticum
 li. x. Super hieremiam. li. i. Super libros machabeo
 rum. li. iiii. Super matheum. li. viii. Super actus apo
 stolorum. li. i. **Scriptis** et preter hec de naturis rerum
 et plura alia. Huic discipulo fuit strabo qui eo
 dictante plurima excepit. et super quosdam libros
 pentateuchi omentariola quedam edidit. **Liber** rab
 bani de laude crucis partim metricus est. partim p
 saicus. De quo paucos flores qui sequuntur excerpti
 et singillatim posui. primo metricos deinde psaicos
XXIX. **Dicta** eius metrica de laude
 crucis. **Rabbanus** de laude crucis.

O crux tu summi voto dedi cata tropheo
O crux es christi caro benedicta triumpho
O crux excelso toto dignis olimpo.
O crux dux misero latoque redempto mundo.
Te patriarcharum laudabilis actio signat.
Plebsque prophetarum diuino famine iussa.
Agmen apostolicum patit tua rite trophea.
Martiri et ipse chorus effuso iure cruore.
En arx alma crucis en fabrica sancta salutis.
En thronus hic regis hec conciliatio mundi.
Signa crucis christi seraphi celestia monstrant.
Distensisque alis brachia tensa notant.
Forma sacrata crucis venerando fulget amictu.
Magnus vestis honor letus loquor huic nationi.
Cruce sacra tu que eterni regis victoria christi.
Est ubi toti domini quoque passio vita.
In cruce lex domini decorat luce chorusca.
Gentes et lingue sociant laude sacrata.
Cruce eterna dei laus viuus in arce polorum.
Cruce superis placita crux huic es nauta que mundo
Rabbanum memet clemens rogo christe tuere pie
XXX. **Dicta** eius plaica
 de eodem idem in eodem libro. i. prosaice.

Assio christi celum sustentat. mundum regit
 tarrarum p. s. d. in ea confirmant angeli. re
 dimunt populi. steruntur inimici. Inde
 timor ductus fideles liberat a peccata tristitia salubris

peccatis a peccatis mūdāt. cupiscētia boni fru-
ctus virtutū germinat. gaudiū vite spe cōfiden-
tes letificat. Hanc autē omniū sibi machinā pui-
dit et cōstrui voluit. ut in ipsa omnino restaura-
ret et coadunaret omnia. p hiesū xpm dominū no-
strū. **O** vere bona et sancta crux xpe quis te rite
totā enarrare potest aut adigne laudare. que ce-
lestiū archāzū pia es reuelatrix. misteriorū dei sa-
cra cōseruatix. sacramentoz xpi idonea dispensa-
trix. In te āgeli gaudia sua accumulata aspiciūt.
In te homines iura salutis sue cognoscūt. In te iſe-
ri iustā retributōz fraudis sue impij pēpiūt. Pre-
terita renouas. pſentia illustras. futura pmoſtras
pōita requiris. muenta custodis. lapsa restituīs.
et in viā pacis dirigis. Tu eterni regis es victo-
ria. celestis milicie leticia. terzigenaz quoqz potē-
tia. Tu peccatorū remissio. pietatis exhibitō. me-
ritozū augmētātō. Tu infirmozū remediū. laborā-
tiū auxiliū lassozū refrigeriū. tu cura egrotos me-
dicās tu gaudiū mestos cōsulans. tu sanitas dolē-
tes letificās. tu status recte credentiū. tu firmi-
tas bene opantiū. tu beatitudo rite pſeuerantiū
et quidquid digne de redemptōe mūdi potest co-
gitari. quidquid lingua rite loqui ad laudē tuam
decentissime potest adaptari. quia quidquid ī te
laudaē. crucifixo ī te xpo regi dputaē. Tibi dñe
hiesu xpe humiles preces offero. et oris vota pſol-
uo. qz michi peccatori mſpirare dignat es. hono-
rem sancte crucis tue quātulumcūqz decātare. et
pmunē omniū nostrum salutē cōseruis meis pre-
dicare. nec me ab incepto retardauit ppriorū con-
sciētia delictozū. sed magis michi fiduciā tribuit
qz hoc ī carmine celebrare. ī quo peccati regnū
destruxisti et toti mūdo veniā omniū delictozū
dedisti. **XXXI. Adhuc de eodem.**

In ii. libro.

Salue crux dei venerāda que sapiētia lu-
men et doctrix es orbis terrarū. que et
vera laus et amica virtutum. virtus et
clara pſbia apud celicolas terzigenazqz indefinē-
ter vigeas. quā magis decet impialem vocari thro-
nū qz seruire tormentū. qz impator et rex noster
xpus regnū sibi ī te et potestātē ī celo et ī ter-
ra cōqueſuit. hostes supauit et mūdū deo reco-
ciliauit. **O** xpiani populi vexillū et framea qz cum
hoste fortimur bellū. te obsecro ut tua vūte me-
um pectus infirmū benedicas ut dignis laudibz
eterni regis ī te triūphū valeā dātare. quo. ſ.
celestia simul et terrena vno federe cōiungas. pa-
ctū cōfirmes et mortis vindā dissoluas. Quadri-
ga virtutū cardinaliū quattuor cornibz scē cru-
cis decenter aptata ostendit sacraz seriem spēz ex
ipā pcedentem ī triūpho victorie regis chris-
ti cōsecratā. et p eius passiōe pficiā esse toti orbi
ad impetrandū fructū pietatis et adipiscendam
eternā beatitudinē. virtus em̄ est anime habitus.
nature decz. vite rō. morū nobilitas. et vite mo-
deratō qz cuncta o sancta crux religionis homibz
tradis et cuncta simul bñplacita deo et salubria d-
pmis. arbor odoris suauissimi et expansione pul-
crarū frondiū latissima. ortz deliciarū incōpabilis
affluēs vbertate largissima. floribz virtutū et fo-
lijs verborū iocundissima. Grādis cōsolatō ē ſi-
delibz species sancte crucis et materiā tribuit. lau-
disqz bonitatē nos facit scire creatoris. **C**ruce xpi
via est iustozū. ascensz ad celum. tota de ifimis
ad supiora nos trahēs. dux et ianua regni. huius

ps erecta diuinū trāsuersa fraternū omēdat amo-
rem. cui? amoris integritatē xp? nobis ostendit.
ac suo exēplo nos instruxit. qui delectā aiām suā
ī cruce moriens p amicis suis posuit et nos idēz
facere docuit. **XXXII. Oratio eius-**
dem rabbanī ad dominum.

Hinc amorē o de? semp laudabilis tu po-
ne ī me et timor noxiū atqz carnalis af-
fectz pcul recedāt. ut gloria sancte crux
cis aucta et multiplicata mecū ī vera pſessione
et digna laude īternū pſeueret. ipaqz michi car-
mine et amore pmaneat venerabilis semp ī ore
meo. laus et exultatō ī corde sēpiterna. Vos īgi-
tur pcor celestes angeloz plebes aīasqz iustozū
qui ī cōspectu maiestatis diuine veraciter exul-
tatis. ut sicut sine cessatōne alleluia et amen deo
xpo īternū cantatis. Ita quoqz nostrā sortē p-
bus adiuuare studeatis. quaten? beatitudinēz ve-
rā quā tenetis iā pfecte. tādē et nos aliquādo p
xpi grātiā mereamur accipe. Te quoqz dñe hiesu
xpe quādo adueneris iudicare viuos et mortuos
et apparet signū tuū ī celo plāgentz se super-
te omnes tribz terre intuetes ī eum quez pupu-
gerunt. obsecro ut tunc a flāmīs vlticibz sancta
crux me eripiat atqz ab ira agni defendat. Interz
quoqz qdū sū ī hoc corpulcō dirige me ī semi-
ta recta fide et catholica. sustēta. spe firma. et refi-
ce dilectōe tua. ut sis michi refrigeriū ī via quā
desidero habere. requies ī patria sine ulla diffi-
dentia. omīa pmissa tua verissima credo esse. iudi-
cia tua rectissima ptimeſco. dona tua dilectissima
expecto. **XXXIII. De quibusdam icidē**
tibz illius temporis. Sigibertus.

Anno. xi. ludouici harold? rex danorū
cū vxore et filijs et sua pte danorū ma-
gūcie baptizatur. et ab impatore mune-
ribz et parte frisie ī beneficiū sibi data honoraē.
Balduin? abbas sancti dyonisi sacriqz pallatij ar-
chiepella? romā mittens a papa eugenio corpus
sancti sebastiani accepit. et suessionis ī basilica sā-
cti medardi collocauit. vbi dūz adhuc īhumatus
ī loco ī quo allatū est iaceret. tanta signozū et
virtutū grātia ī nomīne eius dē martiris emicuit
ut a nullo mortaliū vl' enumerari vl' enarrari pos-
sint. quozū quedā tāti stuporis esse dicunt ut hu-
manā fidem excedāt. nisi certū esset deum p quo
idem martir passus est omīa facere posse. Anno.
xij. corpa sancti marcellini et petri martirū de ro-
ma sublata et ī franciā trāslata sunt. et multis ſi-
gnis clarificata. Corp? etiā gregorij pape ad vrbēz
suesſionis trāslatum esse dicit. Anno. xij. rabbā?
abbas tractatus ī libro sapiētie et ī ecclesiasti-
co ad othgarium archiepīm edidit. Amalari? libz
de officiis ecclesiasticis ad impatorem ludouicum
scribit. Angelom? etiā ad eundem impatorem tra-
ctatus ī libros regū edidit. Ansegis? abbas lodi-
ens edita impatoris karoli magni et ludouici ſi-
lij eius ad ecclesiasticā legem ptimeſia ī duobz li-
bellis digessit. Idem edicta eorūdem ad mūdānā
legem ptimeſia ī duobus eque libellis digessit.
Anno. xiiij. eiusdem ī rvasconia annona de celo
pluit frumento similis. sed grana breuiora habēs
Corpora sanctorū valentini et genesij ī augiā
monasterium trāslata sunt. **XXXIII.**

Adhuc de eodem.

Anno. xv. cōtra ludouicum impatorez
cōmotō et simltas filiozū ei? et optiatū

exoriet. Anno. xvii. ludouicus imperator aduersa
tes sibi quosda exauctoraunt alios exiliauit. alios
bonis puauit. ac per hoc filios et optimates suos
magis contra se exacerbauit. Anno eiusdem. xviii.
imperator vxore suam iudith quasi causa malorum
abdicauit. Anno. xix. ludouicus imperator a suis
desertus ac peditus atq; in potestate filiorum reda
ctus episcoporum iudicio arma deposuit. et ad age
da penitentia inclusus est. Sol et luna p eclipsim
deficiunt. Anno. xx. ludouicus imperator relaxat
arma et impiu et vxore accepit. ac filiu lotharium
in italia redire coegit. Anno. xxi. monente grego
rio papa et omnibus epis assensu. ludouicus
imperator statuic vt in gallia et germania festiuitas
omniu scorum in kls. nouebus celebraret. qua roma
ni ex instituto bonefacij pape celebrabant. Hoc te
pore reliquie vici martiris a parisijs ad corbeiaz
saxonie transferunt. Vnd ipsi franci sunt testati q
ab illo tpe gla francorum ad saxones translata sit. Eb
do remorum archiepus deponit. alijq; mulci q
euz eo in deiectionem ludouici impatoris spirauerant
damnant et exiliant. **Cronographus.** Anno
xxii. normanni gallias grauer impetunt et a friso
nibus tributum accipiunt. Normanni quide origie da
ni fuerunt. et lingua barbara normanni quasi septē
trionales hoies dicti sunt. eo q primo ab illa mun
di pte venerunt. **Sigibertus.** Anno. xxv. lu
douicus impator filio suo lothario sub fide ad se
uenti recocilia. eiq; dignitatez impij et regni i
tribuit coronam. Cometes in signo arietis appar. et
p aliquot dies plimi istar stellarum ignicli p celu dis
currere vident. **XXXV.** **De impe
rio lotharij et euentib; illius tps.**

Igitur anno. xxvi. impij sui ludouicus mo
ritur et lotharius solus impium usurpans
imperat annis. xv. Cepit autē anno dñi
dccc. xli. Mundi. s. quartimillesimo. dccciii. Cu
ius anno primo karolus et ludouicus filij impato
ris dolentes se a fratre suo lothario debita regni
parte priuari. contra eū insurgere parant. Anno
eiusdem secundo. cometes in signo aquarij apparu
it tribus fratribus de perditione regni discordanti
bus. cōferit inter eos pugna in pago autisiodore
si apud villā fontanedū. et tanta cedes utrimq; fa
cta est. vt nulla etas meminerit tantaz strage ho
minū fuisse factā in gente francorum. et ita eoz vi
res ibi attenuate sunt vt iam nec suos terminos ab
exēis tueri possent. victoria tñ ludouico et ka
rolo puenit. His temporib; floruit theodulphus
abbas floziacensis postmodū epus aurelianensis. de
quo referē q illos versus quos in die palmarum
singulis annis ecclesie galliarum decantare in usu
habent ipse composuerit scilicet. Gloria laus et ho
nor tibi dñe. quos euz ipse ludouico impatori se
cus domū in qua exul detinebat apud andegauū
trāseunte decantaret. Audies imperator et mis
tus illi iussit eum absolui. Anno. iiii. sergius ro
mane ecclesie p̄sides ceteris. Ad cuius electōem
p̄firmandā ludouicus filius impatoris lotharii a pa
tre missus. ab eodem papa in regem logobardorum
vinctus est. Mauri beneuentū occupant. Descripto
in tres partes regno fratres ad urbem gallie vir
dunū cōueniunt et inter se pacificant. et datis &
acceptis inuicē sacramētis quicq; ad scriptas si
bi partes regni tuendas reuertunt. Karolus ac
cepit occidentalia regna a britanico oceano vsq;
ad mosam flumiū. In qua parte extunc et mō no

men francie remāit. ludouico orientalia regna ces
serūt omnis. s. germania vsq; ad rheni fluentia et
alique trans rhenū ciuitates cū pagis adiacētib;
ppter vni copiam lotharius qui maior natu erat
et imperator appellabat omnia italie signa tenuit
cum ipsa roma nec nō et puincia et mediā partem
fracie inter scaldu et rhenū. que mutato nomine
ab eo denotat lotharigia. Post factā ergo diuisio
nem karolus regnat in fracia annis. xxxiii. ludou
icus frater eius annis. xxxii. in germania.

Cronographus. Hic ludouicus. xiiii. duces
bohemos cū suis baptizari fecit. Porro regnū ka
rolī fratris eius cognomēto calui northmāni gra
uiter impetunt. et vsq; parisijs nauigio veniunt.
cū frisonibus tribus plis cōfligūt et in duob; p
mis victores existunt. Eo tempore sanctus radul
phus bituricens archiepus claret cuius festū est
vii. kl. iulij. et in cenobio beati sulpicij iacet.

XXXVI

Sigibertus.

Adhuc de eodem

Anno. vii. leo quintus romane ecclesie cē
tesimus primus p̄sides. hic decreuit vt dū
missarū solēnia celebrant nullus ex laicis
in presbiterio stare aut sedere v̄l ingredi p̄sumat
nisi tantū sacra plebs que ad ministratōez sacri of
ficii cōstituta est. Decreuit etiā vt octaua assump
tionis sancte marie in ecclesia romana celebrēt
qd ante non fiebat. Anno. viii. Rabbanus abbas
fuldens. ordinatus magūcie archiepus celebrata
sinodo maguncie iussu ludouici regis multa ecclie
vilia decreuit. Quedā pseudo pphetissa dicens
instare diem iudicij magunciam sollicitabat. ita vt
etiā aliquos sacri ordinis ad se inclinaret. q ab ar
chiepo correpta cōfessa est se p suggestionē cuius
dam presbiteri questus causa hoc fecisse. Anno
ix. sancta helena impatrix a suo filio pstantio ma
gno primo huius nominis impatore rome in ecclesia
sanctorum marcellini et petri martirum in māsleo
purpureo sepulta ad franciā a theogiso monacho
transferē et in diocesi remensi magna francorum ve
neratōne excolit. Anno eiusdem. xi. reliquie san
cti hermetis martiris p lothariū impatorem i gal
lias mittunt. et apud modam monasteriū honorifi
ce cōdunt. Fames valida germaniā atterit. ita vt
pater filium suū deuorare voluerit. Quo tempe
Rabbanus archiepus multā paupibus beniuolen
tiā exhibuit. Anno eiusdem. xii. karolus rex franco
rum filios fratris sui pipini regis. pipinū et karolū
regnum inquietantes capit. et in monachos atton
sos in monasteriū trudit. **Cronographus.**
Hoc tempore rex anglorum adeulphus qui primo to
tius anglie monarchia obtinuit. romā prexit et co
ram leone papa sancto petro tributū quod vsq;
hodie in anglia soluit. s. de vnaquaq; domo num
mum argenteum p annū obtulit. Eo quoq; tem
pore burdegal. et petrag. et sancton. et lemoñ. et
thuroñ. et aurel. ciuitates a northmānis paganis
capte sunt qui ex dacia quidem vt dictū est erupe
runt. Sed conuersi eadem in gallie maritime que
diciē ab eis northmannia residerunt.

Sigibertus. Anno. xiiii. normanni p mare bri
tannicum ostia legis ingressi urbem nanetum in
uadunt. ep̄m sabbato. sancto pasce baptismum
cōsecrantem trucidant. clerum et populum peri
munt. Inde andegauis. deinde turonis occupant
et vt tempestas omnia diruunt. Templum etiam
sancti martini incendunt. Anno eiusdem. xiiii.

hincmarus remorum archiepiscopus in francia claret
qui vitam sancti scripsit remigij. Anno eiusdem. xv.
terremotus. aeris insolita pmo. turbines. gran-
dines. tempestates. fulmina multa multimodis ito
moda hominibus inferunt. Quidam etiam homo igne
celesti consumptus est veste illa manente.

.XXXVII. De imperio ludouici
secundi et euentibus illius temporis.

Lotharius imperator pater inter filios re-
gno abrenunciat secundo. et in primum mona-
sterio habitu monachali suscepto non mul-
to post dormiuit in domino. **Cronographus.**

De huius tamen anima inter angelos et demones al-
tercatio fuit facta. Angeli siquidem animam monachi
demones imperatoris querebant. Sed orantibus fratri-
bus fugati sunt demones qui corpus distrahebant.

Sigibertus. Ludouicus filius eius olim a ser-
gio papa in regem unctus. Anno domini. dccc. lvi.

Mundi vero. quartimillesimo. dccc. xix. impauit
annis. xxi. Lotharius vero frater eius lotharigiam te-
nuit. Anno ludouici primo magnus heremita

martiniaz. Rabbanus egregie vite et scientie archi-
episcopus obit. Anno eiusdem. ij. Nicolaus romane ec-
clesie. archiepiscopus. cuius ordinatio ludouici impe-

ratoris sua presentia roborauit. Colonie orta tempe-
state populo in basilicam sancti petri confugiente
subito fulmen instar ignei orationis basilicam scidit

ac penetrauit et tres homines diuersis quidem locis
sed uno ictu in mortem deiecit. Alios etiam. vi. eo-
dem impetu semiuuol reliquit. Anno. iiii. franci

super crudelitate karoli regis sui apud ludouicum
fratrem eius exposcunt. et eum ad regnandum super
se contra karolum iurant. Quod ille inconsulte aggressus

turpiter alienis excessit finibus. In prochia ma-
gnum malignus spiritus euident nequitie sue odit
indiciu. Nam primo lapides iaciendo. et parietes

domorum quasi malleis pulsando. inde manifeste lo-
quendo. furta etiam pendendo discordias inter vicinos
seminando homines inquietabat. Denique aios om-

niui per unum hominem amouit. quia propter eius pec-
cata ceteri talia paterentur. Cuius fruges in unum
coacervatas incendit. qui ubicunque intrasset. statim

domus illa exurebatur. ut iam ei nisi in agris locus
manendi nullus esset. Propter hoc psalteris lera-
nias agens et aqua benedicta spargens inimici

cus lapides iaciendo multis cruciatibus tandem ali-
quandiu quieuit. psalteris recedens inimicus. fle-
biliter ululans tandem psalteris quendam nominati ex-

primis se quia aqua benedicta spargebat sub cappa quasi
familiaris sui latuisse confessus est. accusans eum cum
filia procuratoris concubuisse. sic perennius insitit. do-

nec ibidem cuncta edificia incendio consumeret.
.XXXVIII. **Adhuc de eodem.**

Anno eiusdem. v. numene rex britonum
dum instaret regnum francoz depopulari.
visus est ei assistere sibi sanctus maurilio-

ne andegauensis vobis olim episcopus a quo in capite ba-
culo percussus ira dei morte pscissit. Anno eiusdem
viii. hucbertus abbas et dux frater teberge regine

per repudio sororis sue contra lotharium insurgit.
Guntharius et tergandus archiepiscopi rome a papa ni-
colao per adulterio lotharii regis examinati et cum

suis synodalibus gestis qui prebent et suo etiam ore
condicti. uissent episcopo et gradibus sacris exordina-
ti. an. dematizati sunt. eis tamen laicalis amouio co-
cessa est. Anno eiusdem. ix. excoimunicata pelice roal-

drata a legato apostolico videtur lotharius rex etiam

sibi excoimunicatio intentari. teberge uxorem suam rece-
pit. sed non multum id profuit. quia non multo post
repudiata uxore pelice recepit. nec ultra villo cor-

rectoris modo ab ea separari potuit. Anno eiusdem
x. corpora sanctorum eusebii et pontiani martiris do-
no nicolai pape ad gallias translata et in monaste-

riis voto religiosorum sancto petro collatis bono-
rifice cumulantur. Rex bulgarorum ad christianismum cum
sua genteuersus missis ad eum a sede apostolica

sacri ordinis ministris. acceptis etiam a rege ludorvi-
co subsidiis adeo in fide solidatur. ut non multo post
filio maiore in regnum ordinato ipse abrenunciasset

culo monachus factus sit. sed cum filius eius iuue-
niliter agens ad gentilitatis cultum vellet redire
militie cingulo et cultu regio resumpto filium psecu-

tus cepit et oculis eius effossis eum in carcere trau-
sit. et filio iunior in regnum locato sacrum habitum
recepit. et in eo usque ad finem vite perseuerauit.

.XXXIX. **Item de eodem.**

Anno. xii. saracenis bnuentanum regionem
incurantibus ludouicus imperator viriliter
occurrit. Ad cuius auxilium frater eius lo-

tharius properans multa quidem prelia cum eo strenue
gessit. sed exercitu suo propter intemperie aeris mor-
bis et moribus araneorum nimis grauato cum multo

suorum dispendio rediit. Anno eiusdem. xiiij. michael
grecoz imperator sensu dimittit adeo mente exce-
debat ut familiares suos iuberet occidi. quos tamen

ad se rediens sibi presentari exiebat. Anno. xiiij.
basilius quem michael imperator pauperem ex fa-
milia vnius abbatis sibi asciuerat. et cubicularium

factum ad tantos honores puexerat. ut alter ab im-
peratore appellaretur sepe ab imperatore per insaniam oc-
cidit iussus. timens ne tali occasione occideretur. ele-

git ipse magis imperatorem occidere quam ab eo in-
fici. et impauit annis. xvij. Corpus sancti mauri
qui fuit discipulus sancti benedicti apportatum a gla-

mafolio burgundia propter timorem normannorum
transfere ad fossatense cenobium quod construxit san-
ctus babolenus beati colubani discipulus. Anno

x. lotharius rex romae ad adrianum papam se excusa-
tum vadit. A quo dum per comparationem innocentie
sue ad examinationem corporis et sanguinis domini tam ipse

quam optimates regni inuitati fuissent. et ipse et om-
nes qui corpus domini nostri cum eo temere accipe-
re presumpserunt infra ipsum annum perierunt ipso statim in

redeundo placentie defuncto. Anno. xvi. Colonie
celebrata synodo ad dedicationem ecclesie a tribus lo-
tharigie metropolitans. limpto magister. bertul-

pho treuerensi. vvilleberto colonien. cum ab eis
maior ecclesia que est sancti petri deberet dedica-
ri. precedente nocte audite sunt voces malignorum

spirituum inter se dolentium et conquerentium se a pos-
sessione diu sedibus debere expelli. **.XL.**

**De elfredo rege anglozum et victoria eius
ex danis.** **Helmanus.**

Anno ludouici. xvij. obiit echelredo rex
ethenulphi filius. post quem regnauit el-
fredus filius ethenulphi iunior qui olim

a papa leone. v. unctorem regiam et coronam suscep-
erat. Hic regnauit annis. xxviii. et mensibus. vi. No-

uem cotinuis annis cum hostibus pugnauit. hic cum
quadam die in insula inclusus solus domi esset. soci-

is per oram fluminis dispersis ad piscandum. corpus cu-
ris egrum sopori dedit. et ecce sanctus cuthbertus

lindesarnensis quondam episcopus sic dormientem
alloquitur. Ego sum cuthbertus si audisti misit me

dominus ut tibi prospera nundem. Anglia iam dudum peccatorum suorum penas luit. modo tandem dei genarum sanctorum immeritis a domino respecta est tu miserabiliter regno extorris. post paucum tempus in solio gloriose reponeris. Et hoc tibi signum. Venient hodie piscatores tui magnam multitudinem piscium corbibus euehentes quod mirum est. cum gelate aquae fluminis nil tale speret. sed et tempus frigidum omnem artem piscantium eludit. Tunc fortune secum de compos memento liberatoris tui et eius nancii. Hoc idem visus est per somnium matri sue. Exprecti ambo somnia sua referebant. et ecce piscatores adueniunt cum magna piscium copia. Nam multo post ergasculum exire ausus in quo a danis tenebatur magne astutiae pectus fecit. Regis enim danorum intravit tetoria sub specie mimi. vni tantum sibi fidelissimum fruentem ostendit. ibi tamquam artis iaculatorie professor etiam in secreciora triclinii admissus omnia archana oculis et auribus percipit. pluresque dies ibi moratus ad elingiam rediit. Exponensque sociis omnia irruit repente super barbaros ociosos. quorum plurimis occisis reliqui cum rege suo dederunt obsequia quod christiani fierent et ab anglia discederent quod et factum est. Rex eorum gudrum quem nostri gundum vocant cum xxx. pueribus et omni pene populo baptizavit. et filium ab elfredo rege suscepit. Ceteri ex danis qui christiani esse noluerunt cum hastingo mare trans fretarunt. Sigibertus. Anno per notato karolum regem francorum domestica calamitas in filiis suis afflixit. Si quidem karolomanum in clericatu usque ad diaconatum officium puerum ipse pater cepit et excecavit pro eo quod ad apostasiam conversus. et omni generi nocendi regnum perturbans. alter quidam iulianus effectus erat. Porro alter filius eius karolus dum inconsulte voluisset expiri expiam cuiusdam albuini militis fortitudinem et soli solus congressus fuisset. ab eodem albuino ignorante quis esset pemptus est. Cronographus. Sub hoc tempore danorum gens anglia pliniam deserviens perbavit. Reges quoque piissimum et christianissimum illius eadmodum capitali sententia nequiter condemnavit. Huius sancti caput abscisum quod mirabile fuit lupus servatus ille sum servavit. et in silva deferens diligenter me inter anteriorum pedum apex collocavit. Quod cum postmodum a pluribus quereret vocem huiusmodi ferre emisisset. her. her. her. quod interpretatum sonat hic. hic. hic. postmodum huius regis manifestato martirio plebs anglorum leta accurrit ubi plina miracula perpetrata sunt. Sigibertus. Basilius imperator grecorum inter cetera munera mittit ludouico regi germanorum cristallum mire magnitudinis auro gemmisque ornatum cum prece non modica sancte crucis. Anno sequenti eiusdem iohannes romane ecclesie diaconus vitam primi gregorii pape scribit in quattuor libellis laudabiliter editis. Karolus iunior ludouici germanorum regis filius a domino graviter in presentia patris et optimatum eius vexatus. et in ipsa vexatione confitebatur hoc ideo sibi irigisse quia contra patrem suum aspiraret facere moliebatur. XLI. De pestibus illius temporis et quibusdam aliis.

Anno sequenti in italia braxie tribus diebus et tribus noctibus sanguis de celo pluuisse narratur. locuste galliam depopulantur innumerabiles ceteris locustis maiores seu a latum tegmina. vi. pedes. duos dentes lapide durior.

res habentes ut castrorum acies. turmatim volantes duces cum paucis itinere unius diei permittentes ad metenda loca ventura multitudinem circa horam ix. ad locum primum venientes. ibique solis ortum expectantes per spatium unius diei aerem velabant ipsum solis radii umbram obnubilantes. ore lato extenso intestina omnia viridia in herbis et arboribus vastabant. spatium diurni itineris quattuor aut quinque miliaribus extendentes. hoc miserabili spectaculo usque ad mare britanicum pervenientes tandem flatu ventorum in profundum maris demerse sunt. sed estu oceani ad litus reiecte putredine sua aere corrupto multos perire fecerunt. secuta fames valida multos consumpsit. edia. ut pene tertia pars hominum consumpta sit in gallia. Anno sequenti hiems solito asperior fuit. et pluviosior nix et gelu. a kalendis novembriis usque ad vernale equinoctium. ludouico regi germanorum apparuit in somnis genitor suus olim imperator adiuvans eum per nomen sancte trinitatis ut eum eriperet a tormentis quibus tenebatur. ut tandem requiem eternam habere mereretur. Ob hoc ad diversa monasteria elemosinis destitatis obnixi filii succurrebant patri. Unde dabatur intelligi quod licet idem imperator multa deo et hominibus placita fecisset. plura tamen deo contraria in regno suo fieri consensit. in quibus graviora videbantur quod heresi nicolaitarum non resistit. et monita gabrielis archangeli. xii. capitulis comprehensa que emarchus ei legenda et observanda obtulit servare non studuit. Northmanni urbem andegavorum quasi in eo habitaturi cum suis omnibus occupant. Ad quam expugnanda karolus ascito salomone britonum rege multis diebus eam obsedit. Sed cum northmanni ad disparatorem adducti fuissent. rex invito exercitu pecunia ab eis accepta egressum eis. Anuit. et hoc pacto peiora faciendi locum dedit.

XLII. De imperio karoli calvi et scriptis iohannis scoti contra rollonem.

Anno imperii sui. xxi. ludouicus imperator moritur et patruus eius karolus rex francorum romam pergit. et iohanne papa et romanis per munera sibi conciliatis imperator creat. Anno domini dccc. lxxvii. Mundi vero quartimillesimo. dccc. xl. et impavit annis duobus. sed ei statim a ludouico fratre suo bellum patur quod se inconsulto solus imperium fratruelis usurpaverit. Cometes solito rutilantior apparuit. subita et nimia aquarum inundantia facta est in iunio. ita ut in saxoniam villa quedam longe a torrentibus et fluminibus remota in momento cum hominibus et bestiis et arboribus et edificiis cum ecclesia et altari penitus absorpta sit ut nullum habitatoris permanserit vestigium. Britones rege suo salomone mortuo per detractionem regnandi incessanter inter se bello collidunt. sicque multi cessant a gallicis exterminio. Ex cronica. Anno imperii karoli. i. ludouicus rex germanorum frater eius obiit relinquens tres filios. scilicet iuniorum ludouicum. et karolum qui non multo post impavit. et karolus magnum patrem arnulphi imperatoris. Porro karolus de morte fratris sui gavisus iniusticiam quam contra fratrem ceperat contra filios fratris perficere parat. cum. l. milibus hominum et eo amplius regnum eorum aggressus coloniam usque pervenit. ludouicus filius alias occupatis. Ludouicus autem iunior missa legatione ad patruum rogabat ea que pacis sunt. Qui cum impetrare non posset eum bello viriliter excepit. ipsumque victum cum nimio exercitu damno ac dedecore multo fugere compulsi. Tempus?

huius karoli calui comitatus flandrensis exercitum
sumpsit. Non enim flandria tunc erat tanti nominis et
opulentie sicut nunc cernitur. sed a regis franco-
forestariis regebat. quorum lideric? et inglanus et
audacer sub pipino et karolo magno et ludouico
rectores flandrie fuerunt. nec tamen comites voca-
ti sunt. **Baldum?** autem fili? audaci rapuit iudith
filiam karoli calui. propter quod ab omni ecclesia con-
sensu episcoporum excommunicatus est ex precepto karoli.
Deinde ex episcoporum et optimatum suorum consilio reco-
ciliatus karolus baldum et iudith. dedit eis fla-
driam in comitatu perpetuo possidendam ipsis et he-
redibus suis. **Helmand?** libro. xlv. **Hoc**
tempore claruit **Iohannes scot?** vir perspicacis in-
genij. et mellicie facundie. qui dudum concrepanti-
bus vndiqz belloz fragoribus in franciam ad karo-
lum caluum transierat. Cui? rogatu gerarchia? dion-
nisi? ariopagite de greco in latinum verbum e verbo
translulit. Composuit etiam librum pifition merinnoy
id est de nature diuisione titulauit. propter questio-
nes soluendas bene utile. si tamen ei in aliquibus
ignoscatur. in quibus a latinorum tramite deuiauit dum
in grecos acriter oculos intendit. Hic succedenti-
bus annis munificencia elfredi allectus venit in an-
gliam. et apud monasterium malmesbriense a pueris
quos docebat grauis ut ferre pforatus et martir
estimatur est. Huius epichaphium hoc fuit.

Claudius in tumulo sanctus sophista iohannes.
Qui dicit? erat iam uiuens dogmate miro.
Martirio tandem christi conscendere regnum.
Quo meruit sancti regnant per secula cuncti
Scabi sunt hi versus et moderni tepis lima ca-
retes. **Actoz.** **Hic** iohannes scotus plus ut
dicit lanfrancus in fide desipuit. Vnde liber ei?
de eucharistia lect? est et damnat? in sinodo ver-
tellenfi celebrata sub papa leone. ix. Eodem anno
quo se lanfranc? ab errore berigerii purgauit. idem
etiam iohannes super gerarchia? dionisi? commentauit
XLIII. **De gestis karoli calui.**
Sigibertus.

Rolus caluus impator post adeptum im-
perium ultra se elatus. consuetudines fran-
corum vilipendens. grecas glorias et insi-
litos habitus affectabat. et calari dalmatica indu-
tus. et desuper baltheo accinct? pendere usqz ad pe-
des. capite vero inuolutum velamine serico et dia-
demate super imposito predebat. Et cum esset lepore
timidior et hostes fugere quam fugare patior. fra-
tre suum ludouicum laessebat mimatus tantas copi-
as se conducturum ut ab equis flumie exhausto ipse
per aridum alpeum germanie regnum intraret. Huic
heimiricus monachus vitam germani antiochenensis
epi heroico metro in. vi. libellis luculenter exarata
obtulit. **Helmandus** ubi supra. Karol? iste
calueus monasterium sancti cornelii apud spendium
fundauit et perfecit. Hoc castrum cogitauerat ipse fa-
cere ad instar constantinopolis. et de nomine suo illud
appellauit karpopolim. Hic indictum die que karo-
lus magn? apud aquilam capellam suam instituerat
aquisgranum. instituit apud villam sancti dionisi. Et
quia in ecclesia sancti dionisi multa rapuerat que
alii dederat. spineam coronam domi et unum de cla-
uis. et de ligno crucis. et alia quedam ibi attulit.
Sudarium autem apud compendium reliquit. et hoc in-
stituit ipse tempore nicolai pape. Antequam autem
reliquit iste ostenderent populo. tanta famas sole-
bat esse in franciam ut asinos et caballos comedere

rent que per domini misericordiam postea cessauit.
Sigibert? dicit hunc karolum in reditu a roma mor-
tuum fuisse matue. Alibi legi ego quod romam perges-
sit obiit in itinere et sepultus est apud lugdunum in
monasterio antonay. Post multum tempus apparuit ipse
in visu noctis cuidam monacho sancti dionisi no-
mine erchengario. et in eadem nocte cuidam clerico
sancti quintini viromaden. alsoni nomine. dicens
utrumque se esse karolum caluum. et ex dei iussu eis appa-
ruisse. ut diceret eis quod deo et sancto dionisio di-
splicebat quod corpus eius non esset sepultum in eccle-
sia sancti dionisi. cui tanta munera per dei honore
stulerat. Irent ergo et dicerent ludouico filio suo
et perceribus regni. ut eum refferet. sic ergo rela-
tus est tempore vvalteri abbatis sancti dionisi. et se-
pultus in ecclesia sancti dionisi ante altare sancte
trinitatis. **Ex cronica.** Iste karolus in diuer-
sis per franciam locis. ecclesias sanctorum aut edificauit
aut restaurauit. Apud compendium sanctorum cor-
nelii et cipriani reliquias attulit. In quarum aduen-
tu responsozium. Cuius apostolorum quod usqz nunc
cantat ecclesia composuit. **Sigibertus.** Anno
karoli calui primo ingruente in germaniam pecorum
pestilencia. dum canes vndiqz collecti cadaueribus
incumberent ita disparuerunt ut nec viuus nec mor-
tuis reperirentur. **XLIII.** **De impio**
karoli iunioris.

Anno sequenti karolus impator romam se-
cundo profectus. bosoni germano uxoris
sue neptem suam filiam ludouici impatoris
uxorem dedit. et data ei puicam. in regem eum co-
ronauit. ut etiam regibus impare videretur. Qui au-
diens fratruales suos karolomannum et karolum co-
tra se exercitum adducere. pauore solutus reditu
pat. et inter redeundum a quodam sedechia iudeo
male potionat? mantue morietur. Fili? eius ludoui-
cus. cognomento balbus scotus. per diuisionem re-
gnat in francia annis duobus. Iunior vero karolus
fili? ludouici germanorum regis impium adeptus
est. auentibus sibi quibusdam nobilibus romanoz
Iohanne autem papa satagente imperium transferre
ad ludouicum balbum filium recentis defuncti ka-
rolis imperatoris. Cepit autem anno. domini. dccc.
lxxix. Mundi vero quartimillesimo. dccc. xlii. et i-
perauit annis. xi. scdz cronica. Anno karoli iunioris
primo Iohannes papa iniuriat? a romanis. ita
ut etiam in custodia teneretur pro eo quod karolo non faue-
bat. in franciam veniens cum rege ludouico balbo.
pene annum morat? est. Northmannorum plusquam
quingentia a francis in gallia cesa sunt. hoc tem-
pore clarebat milo monach? sancti amadi. qui vitam
sancti amandi metrico composuit. et librum de so-
brietate ad karolum caluum scripsit. Sub hoc mi-
lone adolefcebat etiam nepos eius hulbal? qui in
septem liberalium artium peritia clarus. egregie
propter cetera in musica claruit. et de multis sanctis
cantus dulci et regulari modulatione composuit.

XLV. **De vastatione gallie per hasti-**
gum et rollouem. **Helmandus.**

Hastingus fugatus ab anglia ab elfredo
rege ut supradictum est cum suis transfre-
tauit et pifius et tironis et multas alias
urbes que super secana et ligeri sitae sunt. ciuib? eua-
cuans. usqz ad tirzenum mare grassatus est.
Odo cluniacensis abbas. Hic hasting? vasta-
tis superioribus partibus gallie. obsedit tironum. Cui?
cum crebro mur? pulsaret ariete. currit ad corpus?

sancti martini. et deferre istud ad locū debiliores
mortuum p̄ uisū defenſorem facientes. Mox ſu-
gerūt dani. quos turonici p̄ſecuti ſunt vſq; ad ſe-
xtum lapideſ. Ibi edificata eſt eccleſia ſancti mar-
tini in loco illo ubi ſanctum corpus ſubſtiterat.
Ibidem erant maceriarū ruine antiquarū. ubi di-
cebatur aula fuiſſe valentiniani. in qua ſedens nō
dignatus eſt aſſurgere martino. donec aſſante in
cendio inuitus ſurrexit. Poſt tria luſtra fuge ha-
ſtingi. venit ab eiſdē finibus rollo qui victis bri-
tonibus et flāorenſib; et vrbib; eorum et opidīs
ſuccēſis venit cenomannū et obſedit eam. Et mi-
ſit p̄ſides exercitus ſui ad turonū. ſed tūc dei p̄ui-
dencia karus et ligis a deo inundauerāt. vt ad tu-
ronū accēdere n̄ poſſent. Porro mai; monaſteriu
non lōge a turonis fundit; euerſū eſt. Cēnuz ibi
et. xvi. monachi gladio p̄cuſſi. abbas et alii. xliiij.
incauerniſ latitantes euaserūt. qui ad hoc reſeruati
ſunt. vt patroni ſui corp; p̄ſequerent. Abbas ta-
men herbernus de latebris abſtract; nullis tor-
mentis cogi potuit. vel theſauros eccleſie p̄dere
vel monachos latitantes. Horū nemo reſiduus fuit
quem nō martin; eccleſie regimīni p̄ficere. Tūc
abbas et illi. xliiij. recedētib; danis. a canonicis
ſancti martini cum reuerēcia ſuſcepti ſunt. et ad-
ducti ad urbē et ibi alit; tranſactis. vi. menſibus
rollo cenomannū cepit. Tunc trāſmiſſū eſt corp;
ſancti martini aurelianiſ. cui; cuſtodes fuerunt
herbernus abbas cū. xliiij. monachis illis. et. xii.
canonicis et. xii. burgenſib; noui caſtri qui illis i
omībus neceſſariis p̄uidebāt. Poſtea puenērunt
ad ſanctū bñdictū. Deinde audiētes q; rollo iaz
aurelianiſ pueniſſet prexerūt cableiā. Poſtea vō
antiſiodorū. ubi innumera miracula facta ſūt i ec-
cleſia ſancti germani. ¶ Guillermus. ¶ Cūq; ad-
uentātes p̄ remediorū gratia plima cōferret. orta
eſt lis et contētō inter turonicos et antiſiodorēſes
p̄ p̄tōne pecunie. ad quā litē ſoluendā poniē le-
pſus iter duorū ſanctorū corpa. arceē totā nocte
humana cuſtodia. Luſcēte auro appayūis p̄
illa lepxi que p̄xima fuerat martino tota curata.
altera adhuc remanēte lepxa. Regitāt corpus &
obuertūt martino lat; morbidū. Altero mane re-
ptus eſt totus curatus cedente germano honori
hoſpitiſ ſui. ¶ XLVI. ¶ De ſtudiis et
actibus elfredi regis et fuga rollonis.

Eo tempe dani p̄ annos. xiiij. gallias infe-
ſtarūt. donec tādē ab arnulpho impa-
tore et britāniſ multis p̄liis victi in an-
gliaz reſugerūt. In quo ſpacō elfred; totā inſulā
p̄ter id quod dani habebant ſibi ſubdiderat. Qui
londoniā caput regni meritorū dedit cuidā prima-
rio cū filia ſua egelfleda. ex qua idēz primari; no-
mine egelfred; tulit liberos echelmudā et edrvar-
dum qui poſt ſe regnauit. Hic elfredus iam duo
dennis exps omnis literature erat. ſed tūc a ma-
tre benigno ludo inuitat; vt p̄ munere qd in ma-
nibus tenebat ſuſciperet ſi cito addiſceret ioco li-
teras ingreſſus auīditate ſitclōſa cōbibit. hos li-
bros in anglicā linguā cōuertit. Oroſiū. paſtorale
gregorii. geſta anglozū bede. Boeciū de conſola-
tōe. temp; diurnū ita diuidebat. vii. horas impē-
debat in ſcribēdo et orādo et legendo. octo i cu-
ra corpis. octo i expediēdis regni negociis. Erat
p̄ter hec in capella ſua cādela. xliiij. p̄tiū edituſ
q; qui p̄ cōbuſtionē cādēle regem de ſin gulis of-
ficiis admoneret. Dimidiā portōz omniū cenſuū

ſuorū iuſte dūtaxat acquiſitorū. monaſteriis dele-
gauit. Cūctos p̄terea redditus in duas diuiſit p̄-
tes. et p̄imā rurfus in tres. quarū vnā dedit mi-
niſtris ſuis curialib; ſcdaz opatorib;. quos iugit
in nouaz edium cōſtructōib; mirabili et ignoto
anglis habebat modo. terciā aduenis. Secūda p̄
reddituū ita diuiſa eſt. vt p̄ima dare paupib; ſue
regiois ſue. ſecūda monaſteriis. tercia ſcolasti-
ca quarta trāſmariniſ eccleſiis. Semp in ſinu porta-
bat libellū in quo tenebat diurn; curſus pſalmo-
rū. vt quādo vacaret arripet et pcurreret. Filiam
echelſuidam dedit vxorē baldouino comiti flāorie.
ex qua ip̄e habuit arnulphū de quo ſunt flāorie
comites. et adolphum qui ſuſcepit a patre bono-
nie comitatū. Sepult; eſt v̄indoniē monaſterio
ſuo. ad cuius officinas cōſtruēdas ſufficiēs terre
ſpaciū ab ep̄ſcopo et canonicis nūdmāt; ad vnū
quēq; pedem marcā pondere publico penſitauit.
¶ Rollo autem iſte de quo ſupradictum eſt. nobili
quidem. ſ; p̄ vetuſtatem obſoleta p̄ſapia noricorū
Elrus. regis p̄cepto patriā pulſ;. mltos quos v̄-
es alienū. vel oſciētia ſclerū exagitat. magnis
ſpebus ſollicitatos ſecū adduxit. piraticā aggreſ-
ſus carnoti adheſit. Cui; ciues nec armis nec mu-
ris cōſiſi beate marie ſupazum. id eſt. camifiā ado-
rant. quā karolus caluus a cōſtantiopoli cū aliis
reliquiſ aduehi fecerat. Hāc camifiā in modū ve-
xilli ſup p̄pugnacula cuſtodū trita p̄ctorib; v̄-
tis exponunt. Hoſtes viſā ceperūt ridere. et i eaz
ſagittas dirigere. Quorū oculis mox obtenebra-
tis. nec ancedere. nec retro tendere valebāt. Qd
videntes opidani multa corū ſe cede ſatiarunt.
Euasit tamen rollo quē ſue fidei de; reſeruauit.
nec mltō p; rothomagū et p̄ſines vrbes obtinuit.
¶ XLVII. ¶ De quibuſdā aliis inciden-
tibus illius temporis. ¶ Sigibertus.

Anno karoli iunioris. ii. ſol hora diei. ix.
ita obſcurat; eſt ut ſtelle in celo apparēt
Rex francoz ludouic; balb; moriē. ux-
orem ſuā ex ſe grauidam relinquens. De regno ei;
franciſ variē ſentiētib;. aliis illud filiis ludouici
balbi ex cōcubina deberi iudicantib;. aliis boſoi
p̄uincie reglō ad illud iniuſte inuadendū aſſentiē-
tib;. aliis vero regno germanie illud ſociare volē-
tib;. paſciē interī ex legitima vxore ludouici bal-
bi filius qui ex nomine aui karol; nomiat; eſt. ſi-
lii tamen ludouici balbi ex cōcubina ludouic; et
karolomāns dicti. interm regnū francozū inter-
ſe diuidentes. regnāt annis quib; et boſonē ſemp
p̄ſecuti ſunt. ¶ Ex croniciſ. ¶ Karol; igi; fratre
ſuo karolomāno defūcto. et nō multo poſt altero
fratre ludouico immatura morte p̄cepto. de mi-
micis triūphans. germanie regnum obtinuit. P;
quam vero duobus annis ip̄auit rome a iohanne
papa. impator bñdicti. et impauit. x. annis. Sicq;
duobus annis p̄i; imperiū rexit. et poſtea. x. im-
pauit. ¶ Sigibertus. ¶ In ſilua francie carbon-
ia pluſquam nouem milia northmannorū a frāciſ
cedunt. Anno. iij. northmāni. adiūctis ſibi dāis
franciā et lothariā p̄uagantes. ambianis atre-
batis corbeā. cameraciū. caruennā fines morinoz
menapiozū. brathaceniſ. omnemq; circa ſcal-
dum flumen terzam. monaſteria ſanctorū v̄val-
rici et richaziū. ferro et igni deuſtant. Inde v̄val-
fluuium ingreſſi. totam batuam. palacium etiam
neomagi incendunt. Eodem anno godefridus et
ſigefridus reges northmannorū. cū meſt. mabili

xxv

multitudine iuxta mosam in loco haslon cōsedentes leodium. traiectum. tugaris. colonia. agripinam bunnam cum adiacentibus castellis oburunt Aquilgrani in palacio equos stabulantes. opidum et palacium incendunt. Preterea in monasteria stabulantes in alimundariū. nidam. prumiā. sacri ordiis in ver oqz sexu ministri. ubi poterāt oportuni? la tebāt et sanctorū corpa et pignora locis tutiorib? abscondebāt. Ad hec mala hug filius lotharii ex roaldrada pelice i lotharigia. et boso supradict? in burgūdia tirannizabāt. Anno. vi. karolus imperator et gall et germanis ad auxiliandū regno vocatis northmannos obsidet. cum quo godefridus rex facto federe ut sibi frisia. pūmā. et gila filia lotharii regis vxor dare baptizatus est. et ab impatore de sacro fonte susceptus. Sigefrido quoqz rege nimis munerato eos a regno suo recedere fecit. Qui mox franciā repetētes. post multas incursions a karolomāno rege francoz duodecimīlia argenti pbat. pro tributo exigunt. et sic i. xii. annis pacem pmittētes. mare reperūt. Hoc tēpe rodolph? quidā corp? sancti calixti pape et marci a romana vrbe in franciā trāfert. qui. f. calixtus ieiuniū quattuor tempoz celebrari instituit.

XLVIII. *Adhuc de eodem.*

Hanno. vii. karolomāno rege francoz mortuo. cui? frater ludouic? iā prior anno obierat. northmāni franciā repetūt. dicētes se cū rege francoz tantū. non cū frācis pacis pepigisse pactū. Hinc cōpuli frāci. karolū impatorē ad auxiliū sibi inuitantes franciā ei subiūcūt. Qui cōtra northmānos apud louaniū castrametatos. sel et bis exercitū misit. sed nichil dignū fecit. Regnavit ergo karolus etiā in franciā ānis quīqz. Anno. viii. martinus romane ecclesie. cvi. p̄sides. Hug filius lotharii regis ex roaldrada pelice. paternū lotharigie regnū. rebellādo assequi sperans godefrido regi northmānoz. cui soror sua gila nupserat medietate affectati regni pmissa. pluaadet ut ab impatore impiales fiscos ad libitū suoz sibi addi peteret. p hoc vtriqz impatores circūuenire putās. nā si daret. northmāni hostes regni i viscerib? regni immitterent. si negaret iustā rebelandi causam habere viderent. ad hoc tractādum iussu impatoris heinrici duce et godefrido in batua excocto pueniētib? inter agendū godefridus cū suis pimiē. Nec multo post etiam hug ab heinrico excecāt. et nouissime in monachū prumiē attonde. Apud cōstantinopoli basilio impatore mortuo. leo filius eius impat annis. x. et viii. Anno. ix. northmāni a louanio exeuntes. p̄sius obsident. contra quos heinric? dux exercitū ducens dum incaute equitat. in foueā quā northmāni factaz quisquiliis operuerāt. lapsus trucidat. hug dux abbas mire potestatis et prudētie morit. Anno. x. karoli iunioris ipe karol? impator cū northmannos nequirz expellere. tandē facto federe cōcessit eis regiones que erāt vltra secanā. quarū incole cōtra se rebellabāt. que ps frācie a northmānis northmānia denoiata est. XLIX.

De visione tormentozum ostensa karolo.

Guillerimus.

Huius karoli ferē visio. in nomie dei summi regis regū. Ego karolus impator dei dono rex germanoz. et patricius romanoz. atqz impator francoz. sacra nocte diei dominice. post celebratū nocturnaz horarū diuinū

officiū. dum irem repausare et vellē somnū capere. Venit vox ad me terribiliter dicēs. Karole exi et a te modo spūs tuus in hora nō modica. statim qz sui raptus in spiritu. et qui me sustulit erat cādidissimus. tenēs in manu sua glomerē lineū. clarissimum iubar lumis emittentē. sicut solēt comete facere quādo apparēt. Cepitqz illuz dissoluere. et dixit ad me. Accipe fili glomeris micantis. et liga et nota firmiter in pollice tue man? dextere quia p illū duceris in laberiteas infernoz penas. Hoc dicto p̄cessit me velociter distorquēs filum lucifui glomeris. duxitqz me in p̄fundissimas valles igneas. que erāt plene puteis ardētib?. pice et sulphure. plumbo et cera et adipe. Ibi inueni p̄tīfices patris mei et auūculozū meozū. quos cum pauēs interrogarē cur tā grauiā paterent tormēta responderūt. Fuim? ep̄i patris tui et auūculozū tuorum et oū debuim? illos et populū illorum d pace et cōcordia admonere. seminauim? discordias. et fuim? incētores malozū. ido nūc incēdimur in istis tartareis suppliciis. et nos et alii homicidozū et rapinarū amatores. Huc etiā tui ep̄i et satellites veniēt. qui similiter amāt nunc facere. Et dū hoc tremebūd? auscultarē. ecce nigerzimī de mōes aduolātes. cū vncis igneis volebāt apphēdere fili glomeris quē i manu tenebāt. et ad se attrahere. Sed reuerberātib? radiis illi? glomeris nō valebāt illū attingere. Deinde post tergum meuz currentes voluerunt me aduncare. et in ip̄os puteos sulphureos p̄cipitare. s; ductoz me? qui portabat glomerem. iactauit sup scapulas meas fili glomeris. et duplicauit illum. et traxit me post se fortiter. sicqz ascendit? sup mōtes igneos altissimi. mos d quib? oriebant paludes et flumina feruentia. et omnia metallozū genera bullientia. ubi repi innumeras animas hoīm et p̄ncipum patris mei et fratrū meorum. et p̄cipitatas alias vsqz ad capillos. alias vsqz ad mentū. alias vsqz ad vmbilicū. et clamauerūt ad me eiulando. dum vixi? amauim? tecum. et cum patre tuo et cum fratribus tuis. et cum auūculis tuis facere p̄lia. et hoīcidia. et rapinas p cupiditate terrena. ideo in ista bullientia flumina et metallozū diuersa genera torquemur. Et cum ad hec timid? attendere. audiui retro me animas clamare. Potentes potēter tormēta patiunt. Et respexi. et vidi sup ripas flumina bulliētis. fornaces piceas et sulphureas. plenas magnis dracoib?. et scorpioib?. et serpentibus diuersi generis. Vbi etiā vidi aliquos patris mei p̄ncipes. et fratrum meorum. et auūculozū meorum dicentes michi. Heu nobis karole. vides qz grauiā habemus tormenta ppter nostram maliciā et supbiā. et mala cōsilia que regibus nostris et tibi dedim? ppter cupiditatez. Cūqz dolendo cōgemiscerem. accurrerūt ad me diacones aptis faucib?. plenis igne sulphure et pice. volentes me inglutire. At ductoz meus triplicauit fili sup me. a cuius claritatis radiis supata sunt ora eozum ignea. et p̄traxit me validi? et descendimus in vnā vallez que erat ex vna pte tenebrosa et ardens velut clibanus ignis. ex altera vero pte tā amenissima et splendidissima ut nulla ratio ne dicere valeam. Verti me contra tenebrosas et flamiuomā ptem. vidiqz ibi aliquos reges d genere meo in magnis suppliciis. et tunc nimis angustiat? putauī me statim in illis suppliciis demergendum. a gigantibus nigerzimis. qui ipsum vallem

cōflamabant generibus igniū. Et valde tremens
glomeris filo illumināte oculos meos vidi e latere
vallis paulisper albescere fum u3. ibiq3 duos fon-
tes fluere. Vnus erat nimium calidus. alter vero
clarus et tepidus. et erant ibi duo dolia. .L.
Qualiter patrem suum vidit in tormentis et auū
culum in deliciis.

QUoniam illuc irem. filo glomeris regente
gressus meos. intentus sup vnum doliū
ubi erat feruens aqua. vidi ibi patrē me-
um ludouicū stare vsq3 ad femora. Et dum essem
nimis dolore aggrauatus et angore percussus. dixit
Domine meus karole noli timere. Scio q3 reuer-
teretur rursus spiritus tuus ad corpus tuum. et
pmisit te deus huc venire vt videres ppter que
peccata ego et oīs quos vidi isti talia toleramus
supplicia. Vno em̄ die sum in isto feruentis doliū
balneo. et altero die trāsmittor in alio isto suauis-
simo aque doliū. et hoc fit p̄cibus sancti petri et
sancti remigij. cuius patrocinis hactenus genus
nostruz regale regnavit. Sed si michi subueneris
cito tu et mei epi et abbates. et oīs ordo ecclesiā-
stic2. missis et oblatōib2. oratōib2 et psalmodiis
vigiliis et elemosinis velociter liberabor de isto
aque feruentis doliū. Nam frater me2 lotharius et
ei2 filius ludouic2 sancti petri sanctiq3 remigij
p̄cibus iam exempti sūt de istis penis. et iam odu-
cti in paradisi gaudia. Dixitq3 ad me. Karole respi-
ce sinistrorsuz. respexi. et vidi duo dolia bulliētia
altissima. Ista inquit tibi sunt p̄parata nisi te emē-
daueris et penitentiā egeris de tuis nephādis oī-
ctis. Tunc cepi grauiū horrere. Cernēs aut me du-
ctor me2 i tāto pauore ostitutū dixit ad me. Seq-
re me ad dexterā luculētissime vallis paradisi. Et cū
graderemur. cōtemplatus sum in īgenti claritate
sedere lothariū auūculum meū. cum gloriois re-
gibus sup lapidem topaziū. mire magnitudis co-
ronatū diademate p̄cioso. et iuxta eū ludouicū
filiū eius similiter coronatū. Vidēs q3 me comiter
accerstuit blanda voce dicēs. Karole successor me-
us nunc terci2 in impio romanorum veni ad me.
Scio quia p̄ penalē locū venisti. ubi est pater tu-
us. frater me2 in terminis sibi destinatis posit2. sed
p̄ misericordiā dei citissime de illis penis liberabi-
tur. sicut et nos liberati sum2 meritis sancti petri
et p̄cibus sancti remigij. quib2 deus magnū apo-
stolatū dedit sup reges. et sup gentes francorum
qui nisi quisquiliis ppaginis nostre suffragat2 fu-
erit. iam declineret genalogia nostra regnare et ī-
perare. Vnde scio quoniam tolle2 citius potestas ī-
periū de manu tua et postea puillimo viues tēpe.
Tunc ouersus contra me ludouic2 eius fili2 dixit
michi. Impium quod hacten2 tenuisti. iure here-
ditario debet suscipere ludouic2 filius filie mee.
Et hoc dicto visum est michi affore in p̄sentia lu-
douicū infantū. Tunc intues eum lothari2 dixit
michi. Talis vidēs esse infans. qualis ille puer fu-
it quē statuit dñs in medio discipulor2 et dixit. ta-
liū enim est regnum celozū. Dico vobis. q3 angeli
eorū semp vident faciē patris mei qui est in celis.
Tu vero redde illi potestātē impij p̄ filiū glome-
ris quod in manu tenes. Disnodans ergo filum o
pollice dextere mee. donabā illi monarchiā omnez
imperij p̄ filum glomeris. Statimq3 ipm glomus
fulgidum sicut iubar solis coadunatū est totū in
manu eius. Sicq3 post hoc factum mirabile. reuer-
sus est spūs me2 in corp2 meū valde fessus & cō-

teritus. .LII.
et imperio arnulphi.

De fine imperij karoli
Sigibertus.

Dixit karolus. Itaq3 karolus impator 3c-
latus vxorem suā. p eo q3 plus iusto sa-
miliariter ageret cum linthiuardo ver cellēsi epō.
p̄testatē in condone nunquā se cum ea coisse. Illa
vero virginē se esse gloriata. accepto repudio mo-
nasteriū petijt. Tandem imperij sui anno. xii. Ka-
rol2 corpe et anima deficiēs. ab optimatib2 regni
repudiāt. et arnulph2 fili2 karolomāni regis fra-
truelis eius in regnū sublimat. Anno. f. domini.
deccc. xci. Mundi vero quartimillesimo. deccc. liij.
et regnat annis. xii. Hic arnulph2 patruo suo ka-
rolo et impatori etiam necessariis egentī fiscos ī
alemania olegauit. Qui sequenti anno. obiit. Ro-
manum impium et francoruz regnū misere discer-
pitur. In italia nēpe bergari2 et vido de regno
contendūt. Franci vero neglecto karolo filiū lu-
douici balbi puero vix decēni regem sibi p̄ficiunt
odonem filium roberti ducis. quem a northman-
nis occisum supradixim2. Rodulph2 autē corona
sibi imposita. rex burgundionū statuit. qd regnuz
multo tempore durauit. .LII.
De pa-
tientia. et bonis actibus regis elfredi.

Elfredus autem de quo supdictū est fu-
it vir literatissim2 semp valitudis adu-
se et semp aut fico. aut aliquo interane-
orum morborū agitatus. quē tamen a dño p̄cibus
exegisse ayūt. vt min2 illecebras amplectere2 mū-
danas. Centurias et scurias instituit. et tantā pa-
cem patrie infudit. vt etiam p̄ publicos aggeres.
ubi semite p̄ quadruuiū fundunt. armillas aure-
as iuberet suspendi. que viatorz audiatem ride-
rent. dum non essent qui raperēt. Romaz et ad sā-
ctum thomā in india mltā munera misit. Legat2
in hoc missus est. Sigelm2 scireburnen2 ep2 qui
penetrās indiam. mltas gemmas et plīma aroma-
ta inde retulit. et partem ligni dominici missa2 re-
gi a papa marino. monasteriū vnū cōstruxit ī ade-
lingia ubi olim captiu2 latuerat. ibiq3 iohannē ab-
batem instituit ex antiqua saxonīa oriundū. Alie-
rū ī rvinonia qd dicitē nouū monasteriū. ubi grī-
balduū abbatem cōstituit. qui se vocante. et archi-
epō mittente cognitus q3 se puerum olim vt fue-
runt. rome humanit̄ benigno cōsequat̄ hospitio
causa euocatōis fuit. vt literature studiū pene iā
tunc in anglia seplū. suscitaret sua industra. Itē
scestonien2 monasteriū. et sactimōialib2 ip̄teuit
ubi et abbatissam cōstituit filiā suam elsinā. Ma-
bebat autem ex sancto derviaffionem. qndā no-
biliter eruditū. quē scireburne fecit ep̄m. Hic sen-
sum libroz boeci de cōsolatōe planiorib2 verbis
enodauit. quos rex ip̄e in anglicā linguā cōuertit.
Euocauit ex merda rvinonior2 ep̄m rvefridum
qui iussu regis dyalogor2 libros in anglicū ouertit.
Post hūc reguit edward2 cuius soror vel mater
echelsleda expta primi part2 difficultate perpe-
tuo a viro abstinuit. p̄testans non cōuenire regis
filie vt tanto piclo se omitteret. Edwardus regna-
uit annis. xxiii. et dedit filiā suā editham ka-
rolo regi francoruz filio ludouici balbi. filias suas
primo instituit literis erudiri mox colo et fuso et
acu exerceri. filios quoq3 suos primo literis fecit
imbui. deinde regni gubernacula addiscere.

.LIII. De quibusdam incidēt ib2 illi2

temporis **Sigibertus.**

Anno impij arnulphi primo northmāni pīsius expugnare non valentes burgundia aggrediunt. et senonis vrbem oppugnat sed nō expugnat. Deinde a senois pīsius repetit. et inde repulsi p macronā fluiuz trechas vrbem incendunt. et vsqz ad virdunū et tulluz vrbes cūctas depplant. Anno ei⁹ dē. iiii. scē vcalozī cū i baioaria nascit. Anno quito stephan⁹ romane ecclesie. ex. pīdōz. Northmāni lotharingiā repetētes. circa leodiū cū xpianis pugnat et vincunt. Sunderolo⁹ magūcie archiepūs. a northmannis rozmacie martinizat. Arnulphus rex audita ced suozū a baioza cōtra northmānos pugnaturus perat cū valido exercitu quos sup fluiūm qui cilia dicit pedestri pzelio adozsus tantā ex eis stragem fecit. vt ex innumerabili multitudine vix sup esset qui ad classem reuersus nunciū ferret. Northmānoz residui trasuadāta mōsa. ribinariā et arduennā vastādo puagantes tras mare recedunt.

Ex croniciis. Porro idem northmāni alio tēpore cū carnotū obsedissent. a ricardo duce burgundie. ac roberto comite exterriti et in fugā cōuersi sunt. ostensa beate d genitricis camisia. quā a bizancia karolus caluus detulit. **Sigibert⁹.** Clauit hoc tempore remigi⁹ antistodoren⁹ in exponēdis scripturis diuinis et humanis studiosus. hoc tēpe clauit in burgūdia berno ex comite abbas gigniacen⁹ cenobij a se fundati. qui etiam ex dono aue comitis pstruxit clugniacuz cenobium in cellā gigniacen⁹. Anno. vi. ei⁹ dē. karol⁹ rex hunden⁹. regē northmānoz baptisari fecit. cūqz d sacro fonte suscepit. **Ex croniciis.** Tūc igit ira dei erga franciā versa est in misericordiā. Northmāni siquidē et dani qui regnū francoz p ānos xl. et ampli⁹ pene ad nichilū redegerāt. ita per ricardū burgūdie ducem. et robertū pīsiensē comitem odonis quondā regis fratres sunt deuicti. vt et ipi dei misericordiā imploraret vt efficerentur xpiani. Erātqz duces northmānoz tpe illo duo cognati. rollo. f. ac gello. Consilio igit accepto karolus rex cū optimatib⁹ suis gillā filiā suā et totā neustriā dedit rolloni. accepta spōsione baptismini recipiendi. Suscepit autē rollonē de fonte comes pīsiens⁹ robertus. et vocatus est scdm nomē illi⁹. Et hic fuit pzo dux northmānoz. genuitqz guillerinū. Guillerinus autē ricardū scōz. Et iste ricardus ricardū terciū. ei⁹qz fratrē robertū qui appuliā et siciliā et calabriā acquisiuit. ac venetos et alexiū impatores grecoz deuicit. Hic est robertus guiscardi pater. Guillerini nothi. qui haroldū regem anglozum in bello interfecit. Hī sunt duces northmānoz et reges anglozū qui ex rollonis genere pderūt. Gelloni vō ei⁹ cognato. rex karolus mōtem blesensem tradidit. in quo castrū edificāsi habitauit. acceptaqz vxore nobili genuit theobaldū vetulū. Theobald⁹ odonē cāpaniensē ex filia cōradi impatozis genuit qui dictus est cāpaniensis. eo qd i cāpo nat⁹ fuit. Odo genuit odōz. odō theobaldū et stephanū. Stephanus autē theobaldū comitez. hec est genealogia blesensiū comitū ex pgenie gellonis northmāni descendentiū.

De conuersione rollonis et relatione corporis sancti martini. **Guillerinus.**

Rolus gener edwardi regis aglie. rollonem accersit et xpianuz fieri fecit. et northmanniā dedit ei cum filia sua gilla

q essz vas pacis. ita vt ipse rollo teneret northmāniā de rege francoz sicut de domio suo. Tūc astātibus cōsulentibus vt pedem largitozis oscularetur. **D**edignatus geibus regis aduolui. apprehensum pedē eius ad os stans attraxit. Quo resupiatosecutus est risus northmānozū francis repbentibus. excusat rollo factum. allegans talē sue puicie mozem. dedit etiam idem karolus ei⁹ rolloni northmanicū comitatū. et britaniā que sunt appendices northmānie. **Odo abbas cluniacensis.** **Rollone** ad fidem cōuerso. relatū est corpus sancti martini ab antistodoro turonū. In cui⁹ reditu quicūqz qualicūqz incōmodo detenti. etia nō apportati. etia nō rogātes. etia nō volētes sūt sanati. Nam duo palitici de morbo suo victi. qz rentes. audientes que fiebāt cōmūicato consilio. apratis baculis sub ascellas repere. magis qd fūgere tēptabāt. fugientesqz muici sanati sunt. Qd ipi postea pfessi sunt non audentes celare. Ingresso autem martino fines prochie sue tempe prima li. omnia fructecta vestita sunt folijs et floribus. et tam cerei qd lāpades accendebant igne diuinit⁹ misso. maxime in duab⁹ basilicis in eius nomē cōsecratis in maiori monasterio. et ecclesia noui castrī. in qua nunc vsqz seruat. et dextera leuaqz in omnibus ecclesijs campane diuinit⁹ pulsabantur nemie tangente. Factum est hoc āno a trasuēctōne ei⁹. xxxj. idus decembris. et sinodali auctoritate decretū est. vt hoc festum celebre agere. ab adalardo archiepō cōnēsi. et puicialib⁹ suis raymone. aurelianensi. fratre adalardi mainoldo cōmanensi. lupo andegauen⁹. et suffraganeis totiqz puicie episcopis. **LV.** **De bonis mītijs sancti odonis cluniacensis.** **Sigibertus.**

Anno arnulphi. viij. odo mulic⁹ ex clerico turonēsi monachatu pfitē sub berno ne abbate. **Ex croniciis.** **Hic** vtiqz fuit mire sanctitatis. icōpabilis in monastica disciplina feruoris. ac pene suo seculo. ei⁹qz feruore et industria monachoz illius tempis tepoz. vsus est in ardozem. et in fidei ac religionis deuotōem. Valde quippe p ipm ac sub ipo reflozuit monastica deuotō iam exiccata. et beat⁹ benedict⁹ laudabilis institutō plurimuz in diuersis cenobijs reuixit et aualuit reparata. Hic etiā antiphonas et himnos d beato martino dictauit. et vitam beageral di descripsit. Hic a p fato remigio antistodoren⁹ i musica et dyalerica a primo eruditus est. **Ex gestis eius.** **Hic** cū adhuc apud turonicā habitaret rogatus a fratrib⁹ vt moralia beati gregozii pape sub vno eius volumie coartatz. pffellus est se hoc facere nō posse. addens etiā si facultas agendi sibi adesset. non debere tamen hoc agere. ne tāti viri laborem immutare. vel aliquid demere videret. Illis in petitiōe pssistentib⁹. quadā nocte dum intra ecclesiam beati martini osuete oratōni insisteret. subito ei somnus obrepit. Viditqz in visu sāctorum chorū defursum venientē in eandē ecclesiam descendere. et post omnes beatū gregoriū papam vltra omnes qui pcesserāt vultu et moribus splendidum et ornatū. Mox illo veniente omnes surgunt. et flexis ceruicibus benedictōem petunt. Qui non inter eos vsqz deorsum descendit sed sup ambonem ecclesie subsistit. et beatū odo nem in terra pstratū vocauit dicens. Surge frater odo. noli timere. Qui cum surrexisset. vidit quasi more scriptozis super auriculam eius pennā hntē

producti accumulatam et in summo fissam. Quam sumens beatus gregorius. eamque ei tradens ait. Age securus. et pice opus tibi iniunctum. et quem composueris librum non delebit. et me? stabit in eternum. Et continuo euigilans intellexit proinde quod viderat. Deinde sumens volumen illud magnam diligenter plegit et sanioris pretem quam prouiderat sub uno volumine posuit. Sicque murmuratores eorum opescuit. Quidam vero frater adhegrinus nomine querens monasterij secretioris locum. quo possit requiescere deuenit in finibus burgundie ubi erat monasterium a bernone abbate constructum. a quo ibidem officio sissime susceptus ibi aliquandiu more hospitii amatus est. ut mores habitantium cognoscere posset. Illic seruabant instituta patris enticii. Quod ille inuens quotiens nunciare curauit patri odoni. At ille sumptis secum. c. voluibus librorum. mox ad illud monasterium demigravit. Illic ergo frater adhegrinus in una cellula se coartans permittente bernone abbate mansit in ea per triennium. Patri vero odo qui a vir scolasticus erat tricenarius laboriosum scolare imposuerunt magisterium. .LVI.

De electione formosi portuens in papatu ex dissensione propter ipsum. Sigibertus.

Anno arnulphi. x. formosus portuens episcopus romane ecclesie. cxi. presidet contra voluntatem quorundam romanoz qui sergiu diaconu romane ecclesie facere voluerunt. sed non proualerunt. Hic formosus cum aliquando in sinistra suspitionem venisset. Iohanni. viij. pape timore eius fugiens episcopatu portuensem reliquit. Et quia reuocatus a papa redire noluit anathematizatus est. Tandem ad satisfaciendum pape in gallia veniens usque ad laicalem habitum degradatus est. iurans se non amplius romam intraturum. nec episcopatu sue vrbis repetiturum. confirmans etiam propter manus scripto se in laicali comunione perseueraturum. Post a marino successore iohannis in episcopatu contra datum sacramentum restitutus. non solum romam intrauit. sed etiam romane ecclesie papatu suscepit. propter quod cum multo scandalo multa per multos annos questio et controuersia agitata est in ecclesia. Alijs eius ab eo ordinatoz consecratorz irrita esse debere prouideantur. Alijs contra qualiscumque fuerit formosus tamen propter sacerdotalis officii dignitatem et fide eorum qui ordinati fuerant omnes consecrationes eius ratas esse debere saniori consilio iudicantibus. presertim cum ipse formosus a marino papa absolutus fuerit a sacramenti priuio. Ab hoc formoso arnulphus rex inuitatus romam venit. sed non admittitur. romam leomanam obsedit. lepulo forte versus urbem fugiente. et exercitu cum nimio clamore sequente. romani timentes se de muro precipituros. et hostibus profraictos acervos muroz ascendendi locum faciunt. Sic capta roma illos qui papam iniuriauerant decollari fecit. et a papa in impatorem benedicuntur.

LXII. De fine arnulphi imperatoris.

Anno sequenti rido rex arnulphus impator se usquequaque persequentem non ferens ipse cui nec vrbes nec castra multa natura resistere poterant. dum se fugiendo tutaret. ipator uxorem eius obsedit que iam rebus suis diffidens per unum familiarum impatoris. multa pecunia corruptum ei poculum mortiferum dedit. Quo hausto. periculu exortari non potuit. apertis oculis nil loqui aut sentire valens. que res eum repedare coegit. eumque recedentem rido persecutus percussus ab eo obijt.

Anno sequenti bonefacius romane ecclesie. cxii. presidet. Arnulphus impator longa egritudine dissolutus. vel ut quidam ferunt afflictus a minutis vrbibus quos pediculos vocat adeo in corpore eius scaturientibus ut a nullo medicorum minui possent moritur. Eodem anno stephanus romane ecclesie. cxiii. presidet mensibus. iij. Hic primum a formoso papa. episcopus anagume ecclesie ordinatus. ipsum formosum persequitur. et ordinationes eius omnes irritas debere esse discernit. et alia horribilia dictu in eum fecit. Legitur etiam quod ipse et non sergius corpore formosi a sepulcro in concilio prostratum. et papali veste exutum laicali induit. et abscessis duobus digitis dextere manus eius. in tiberim precipitari fecit. Post hunc romanus eius. cxiiii. presidet. **LXIII. De imperio ludouici terci et papatu sergij.**

Mortuo itaque arnulpho impatore. successit ludouicus filius eius. Anno domini. dccccliii. Mundi vero quartimillesimo. dccc. lxxvi. et regnavit annis. x. Huius anno primo theodorus papa romane ecclesie. cxv. presidet. Hic contra stephanum papam sentiens reconciliavit ordinatos a formoso. quos stephanus per vim inter romam. et non foris exordinauerat. nec tamen presumptuat eos iterum consecrare. His reconciliatis theodorus pape libros abrenuntiatis reddidit et igni concremari precepit. Iohannes romane ecclesie. cxvj. presidet. Hic etiam ad confirmandam formosi ordinationem quam stephanus deposuerat. synodum. lxxiiii. episcoporum presbiteris francorum archiepiscopis et rege apud rauennam statuit et coram eis constituta est synodus quam stephanus in damnationem formosi fecerat. Eodem anno fracone leodiceus episcopo mortuo. stephanus episcopus subrogatus vir sanctitate et scientia clarus qui vitam et passionem sancti laberei martiris ad hermannum archiepiscopum vrbanius edidit. cantum quoque nocturnum de eodem martire. et cantum de sancta trinitate et de inuentione sancti stephani protomartiris dulci et regulari modulatione proposuit. Anno. ij. benedictus romane ecclesie. cxvii. presidet. Anno tercio leo romane ecclesie. cxviii. presidet huic post. xxx. dies ordinationis sue christoferus presbiter suus capiens. et in carcerem tradens per inuasionem romane ecclesie. cxix. presidet. Anno. v. sergius romane ecclesie. cx. presidet. Iste etiam sergius diaconus propter formosum a papatu reprobatus qui ab eodem formoso episcopus est factus. ad francos tamen se contulit. et eorum auxilio christoferum inuasorem capiens. et in carcere tradens latenter romam ingressus. papatum inuasit. et romanos minis et terroribus populum ut omnes formosi ordinationes irritas haberent et in ultionem sue repulset. (quod dictum nephas est) formosum sepulcro extractum. in sede pontificatus sacerdotaliter indutum decollari precepit et insuper tribus digitis abscessis in tiberi iactari fecit. et omnes quos ille ordinauerat iniuste exordinauit et iniustius reordinauit. Quem a piscatoribus inuentum. et in basilica apostolorum principis loculo deportatum. quedam sanctorum imagines adorasse et venerabiliter salutasse visum sunt palam omnibus. Anno. viii. adelbertus quidam de principibus austrasiorum per septennium ludouico regi rebellis. dolo hatois magistri archiepiscopi ad regem deductus decollatur. Regis abbas prumienensis. Cronica suam a nativitate domini inchoatam usque ad hunc annum produxit. Anno. x. ludouicus rex germanie moritur. qui

propter tyrannorum in ytaliam insolentiam: et multorum
lorum ingruentiam non meruit imperiali benedictione
LIX. De imperio conradi primi et
initio ordinis cluniacensis et institutoribus eius.

Hic succedens Conradus anno domini
cccc. xij. Mundi vero quartimillesimo.
cccc. lxxvj. regnavit annis. vij. qui et ipse
caruit benedictione imperiali. Eodem anno ordo clu-
niacensis incepit. Nam beruo abbas moritur. ordo
nem olim musicum constituit abbatem cluniacensis
cenobii. ea condicione ut ecclesia cluniacensis solue-
ret annuatim ecclesie gigniacensis censum. xij. dena-
riorum. **E**x gestis sancti odonis. **A**n eo ut su-
pra dictum est monasterio a bernone abbate astru-
cto servabantur instituta sancti patris enticii qui fu-
it tempore imperatoris ludouici magni vir carus regi
omnibusque amabilis. Nam cum esset laicus. et peregrinus
studijs eruditus. deserens ea unde supbire solz hu-
mana fragilitas. totum se patrum regulis et institutio-
nibus dedit. **E**x quibus etiam diuersas consuetudines
suppsit. vnoque volumine colligauit. nec multo post
monachus effectus est. et in tanto amore apud re-
gem habetur. ut intra palatium suum monasterium ei co-
strueret. **D**ecurso autem vite studio circustantibus
fratribus subito spiritu emisit. **E**t cum ab eis disciplis
exequie pararentur viam rediit. Illisque attonitis et
admirantibus ait. **D**eo gratias. Scitis quia in his
quadraginta annis vnum tantum diem non memi me cibum
suppsisse nisi per fletum. **H**odie autem sublato mero
re consolatus est me deus. et inter choros angelorum
tribuit michi requietis locum. hec dicens prope tue
requieuit. **I**pse fuit institutor consuetudinum que in mo-
nasteriis hactenus seruantur. **T**andem abbas beruo ex
itali languore decubens. vicinos episcopos accer-
siuit. et ab ordine se depouens. flebili voce clama-
bat se reum et indignum tali monasterio profuisse. **T**unc
maior frater. pater ordo captus coram abbate suo
vi est adductus. proclamantibus omnibus ut ordinaretur
et cum nec sic vellet cedere et locum pastorem subire
supatus est tandem episcoporum excommunicatione.

LX. De miraclo sancti patris odonis
Quadam nocte cum pastores equorum obdormissent et frater quidam nomine godhefre-
dus puigil orationi insisteret. **F**ur affuit
raptusque equum ascendit et fugit. **P**redictus vero frater
maluit equum perdere. quam silentium rumpe. **A**biit autem
et tactu vnum ex pastoribus suscitauit. eique quod conti-
gerat signo ostendit. **P**eracta itaque nocte factus
mane viderunt eum furem vno in loco affixum
super equum sedere. quem apprehendentes vinculum patri
odonis miserunt. statimque ei quique solidos argenteos
dari precepit. dicens iniustum esse eum absque digna mer-
cede dimittere. eo quod per totam noctis spacium multum
sustinuisset laborem. **T**empore quo seuisima gens north-
manorum. pictauorum et turonorum fines vastabant. duo
fratres ex eadem congregatione turonis mittebantur.
Qui dum iter caperent. et in quendam locum gratia qui
escendi diuertissent. ab eisdem northmanis nocte ca-
pti sunt. et cape quidem eos ac ligare manus eorum
deinde minari potuerunt. sed eorum silentium corrum-
pe nequiverunt. **M**ane autem cum ad locum constitutum
applicuissent. **F**ratres ut erant ligati se paululum
ab eis sequestrantes in terra se prostrauerunt ut pa-
cto psalmorum cursu silentio sine imponeretur. **N**on
dum vero oratione completa venit pres reliqua north-
manorum multa preda capta. **Q**uorum dux cernens fra-
tres in terra iacere. audito quod illi nullo modo pos-

sent eos loqui facere. barbarica immitate turgio
indurato velut ad feriendum conto. irruit super eos
metum mortis eis incuties. ceteris quoque barbari
co ritu manibus plausum dantibus. **A**t illi ut erant
animo constantes. in corpore permanserunt immobiles. quod
fiebat iure et obseruancia sancte regule. sub qua
et mori cupiebant et viuere. **S**ed omnipotentis man-
us eorum exhiberatum spectaculum ouertit in luctum. **M**ox
enim ut ille barbarus ad eos appropinquauit. equus fa-
lerat. cui infidebat in obliquum resiliuit. fessorumque
eius in terram strauit et collisit. quam collisionem sta-
tim febris letalis secuta est. **C**ontinuerunt omnes et
uersi in stupore. cepunt querere inter se quid ex
eis deberent facere. **T**andem repto consilio dignum
esse censuerunt. ut pro vita sui ducis. vnum ex eis ce-
deret. **D**einde ceperunt forte querere quem ex eis de-
berent interimere. **S**ed super virtutum viros et for-
te christi numeratos. nullo modo diabolica cadere
poterat fors. ita ut illi obstupescerent dicentes eos
ultra homines esse super quos fors eorum non potuisset
cadere. **T**unc manus eorum velociter dissoluerunt
et pro vita sui ducis obnoxius eos per interpretes roga-
re ceperunt. **Q**uodam tempore dum alieuius rodani cum
nauigio cum pluribus transiret. et vnus equus alium
calce percutere vellit. ictum ferientis tabula nauis ex-
cepit. eo. scilicet loco ex quo fuerat ramus cuius dolare
excisus mox ut euulsus fuit vertex. tanta proinde
foramen inundatio aque ingressa est. ut subito na-
uis usque ad superficiem repleret. sic tamen plena deo
gubernante usque ad aliam ripam puenit. et usque adeo
pater ordo intro stetit quo omnes fuerunt egressi.
Ad ultimum cum fuisset egressus nauis abiit in pro-
fundum.

LXI. **A**d huc de eodem.
Sub eodem tempore orationis gratia romam per-
uenit. et dum in patriam rediret inter al-
pes ob nimis immensitate iter eius prope
cupatum et septum est. **C**umque perire vellent locum
illum deterimam ac periculosum. subito equus super
quem sedebat tetendit pedem in obliquum. et ab eo
simul mergebant in precipitium. **T**unc pater ordo re-
lictis habenis abas manus dum caderet ad celum
erexit. et mox ramum arboris inter brachia sua re-
pit. atque in eo tam diu se suspendit. donec eius cla-
moribus qui precesserant redissent. et eum suscepis-
sent. **R**amus autem iste amplius visus non fuit. quia
nec arbor vnumquam illic videtur nec nascitur. et equus vl-
tra nusquam comparuit. **Q**uodam die dum iuxta pre-
donum fines iter haberet. quidam insignissimus la-
tro iuuenis intuens vultus eius affabilitatem illico
punctus est corde. pedibus eius aduolutus.
ut sibi miserere humiliter precabatur. **A**t ille vade
inquit. et prius mores tuos corripere. et postea mo-
nasticam vitam appetere. **C**umque ille instaret. precepit
ei ut ad monasterium eum percederet. **Q**uod et factum
est. **F**actus ergo monachus cellerario ad obediendum
subditus est. **E**t cum idiota esset. vtrique ei in-
posuerunt. scilicet obediencie iugum. et studium litera-
rum. quod ita deuote peragebat. ut vnam manum
obediencie porrigeret. **A**ltera vero die tota psalterium
ferret. **C**um autem in extremo vite laboraret. vo-
cauit primum patrem. singularem supplicans locutionem
Cui cum veniam peteret. interrogauit eum si in a-
liquo post monachatum excessisset. **A**t ille. **N**udo
cuidam te ignorante mea culpa tunicam nostram tri-
bui. et funem filis contextum de cellario abstuli. **Q**uem
cum interrogasset quid ex eo fecisset. refrenando
inquit ingluuiem quam dudum male peraxi veterem

meus ex eo circūligauit. Tunc stupefactus pater cum
cam a visceribus eius soluere vellet. cutis que eū
adhēserat vna cum sanie secuta est. Post hec adie
cit et ait. Hac nocte pater in celis p. visionem ele
ctus sum. Et obuiuit michi gloriofissime p. sone
mulier que ait. Cognoscis ne me. At ego. Nequa
q. domina. Et illa. Ego sum inquit mater mise
ricordie. Cui ego. Quid iubet ut faciā domia. At
illa respondit. Post tridū venies hic tali hora.
Quod et factū est. Nam tertia die hora qua dixe
rat defunctus est. Quo tempore dū esset apud s. a
ctum paulū rome rogauit eū abbas baldouinus ut
librū quē de vita beati martini gallus et postuina
nus more dialogi cōposuerūt ei corrigeret et glo
fulis elucidaret. Cuius volūtatī statim assensū pre
buit. et emendandi operā dedit. Accersito fratre
othecario. Interim dum hore vespere signū pul
sare. statim scdm regulā. relictis que in manib.
tenebāt ecclesiam ingressi sunt. Codicez vero ap
tum ubi sederāt reliquerūt. et oratōib. occupati
obliti sunt eum. Locus autem ille ita posuit. erat
ut aqua que ipsius tecto labitur. et ex tribus alijs
tectis vna ouersione collecta more torrens vno
in loco illo decideret. ibi vsq. mane patulus liber
pmanit. et tot inundatōnes aquarum in circūitu
eius ceciderūt. q. margo libri fuit vndiq. loca. scri
ptura vero pmanit intacta. Facto mane aptus ē
coram fratribus liber. Cūq. attoniti miraretur
ait puidus pater. Quid admiramini fratres. scia
tis q. beati martini vitā aqua tangere timuit. Sic
q. ea que ppter eum deus fecit in laudem marti
ni cōuertit. LXII. De ceteris euen
tibus sub imperio conradi. Sigibertus.

Anno conradi. ij. contra ipm cōradū po
tentiores regni p. cipes rebellione medi
tati. tam sapientia quā fortitudine ipsius
regis ad eius gratiam reducunt. Solus arnaldus
de baioaria cū vxore et filiis ad vngaros fugiens
vsq. ad mortē regis ibi pmanit. Anno eiusdē. iij.
saraceni affixi metu galliam insonter exeutes cala
briam et apuleā. beneuentū. romamq. occupāt. et
grauissime ytalīā pmebant. Anno eiusdē. vi. Ro
man. grecoz impator. filios suos stephanū et cō
stantinū cū domio suo ostantino impatore impa
re cōstituit ipo cōstantino impatore ope manūz
suarū pieturā. s. pulere exercēdo sibi victū querē
te batonem maguntinū epm. cuius dolo olim ad
elbertus pierat. rex cōradus sollicitauit. etiā con
tra heinricū saxonū ducē ppter potentia ipsi. si
bi suspectā. Ad qd cū iam torquē aureā episcop.
fabricass. que collo ducis secū. iuiuatē iniecerē.
dolo p. ito frustratus est. et post tridū morbo
et languore. Velut alij dicunt fulminis ictu inte
riit. cōplices etiā cōsiliū a duce patria eliminati sūt
Misso autem exercitu a rege cōtra heinricū. tanta
cede saxonēs debachati sunt in eos. ut a minimis d
clamaretur. vbi nam esset tantus infernus ille
qui tantam cesorū multitudinē capere poss. An
no sequenti Conradus rex moriens corā p. cipibus
regni regem designat heinricū filiūz oehonis saxo
num ducis. LXIII. De imperio heinri
ci primi.

QEpit igit heinricus anno domi. dccc. lxx
Mundi vero quartimillesimo. dccc. lxx
xiiij. et impauit ānis. xvij. Hoc tpe clare
bat inter nobiles lotharigie sanct. r. vbert. qui
gēmalatēse cenobiū fundauit. Qui diuicijs nobi

litate. et potentia clar. cingulū militie mundāe
deponēs. cingulo sancte religionis in monachico
habitu se accinxit. Ziptine. dux bohēmie ad xpī
fidem cōuersus iuste et gloriose in bohēmia p. m
cipat. Et post euz r. v. tizlaus fili. eius. iusticia et
sanctitate p. clarus. cui frater suus bolizla. nimis
aduersabat. Anno. tercō hungaris. franciā alsaci
am alamanniā. saxonīq. d. populantib. Heinric.
rex iuxta vrbem meresburch cōgressus. vouens
deo p. adipiscēda victoria se heresim simoniacam
de regno suo eradicaturū. inestabili cede eos. vs
q. ad internet. p. ne deleuit. Rex heinricus quos
cūq. fures. aut latrones. aut sicarios manufor
tes et bellis aptos esse videbat. indulta eis venia
agros et arma dabat. et legione ex illis faciens ad
debellandos barbaros exponebat edicēs omnino
ut ciuib. p. cerent tantūmō. Karolus rex frācoz
cum auxilio lothariensium iuxta vrbem sueffionū
pugnans contra robertū fratrem odonis regis. qui
contra se regnū francoz inuadebat. eum. cū m
tis pemit. et se et franciā heinrico regi submitte
eiz. i. pign. p. p. tui fedris et amoris mittit manū
p. ciosi martiris dionisi. parisiens. auro gēmisq. in
clusā. Anno sequenti sanguis domi crucifixi venit
in angliam. forte ille sanguis qui de imagine dñi
fluxit. cū secundo domi. in imagine sua a iudeis
priora patere. Affricani qui p. munitōez galliani
montis. totam ytaliam laniabāt. p. militiā iohānis
pape. et per auxiliū romani grecoz. imperatoris
cōserta cum eis pugna. ita atterunt. ut nec vnus
quidem supfuerit. qui nō aut erucidaret aut ca
pretur. multis testatib. petrū et paulū apostolos
in illo bello fuisse visos ad auxiliū xpianoz. An
no sequenti rex heinricus pacē cū hungaris. m. ix
annos firmat. Karolus rex francoz a comite him
berto captus in custodiam parone trudit. ob ne
cē roberti ducis ab eo pempti. Ex cronis.
Hic enim hibertus sorore dicti roberti accepit i
vxorem. et ideo verbis dolosis karolū decepit. ut
in hospitium diuerteret apud paronā. sicq. dolo eū
captū retinuit in carcere. vbi tandem exul et mar
tir occubuit. Porro vxor eius ad patrē suū regem
anglorū fugit cum filio suo paruulo nomine ludo
wico. Post karolus vero rodolph. ricardi ducis
burgundie filius. electus est in regem a frācis. et
in franciā regnauit. xiiij. annis. Iohannes papa ca
ptus a guidonis militibus. et in custodiā missus
pessime strangulat. est. posito cerui. ali super. os
eius. Sigibertus. Rodolph. rex burgundio
num ab italiensibus ad regnandū cōtra berengari
um inuitatus. cōserta cum berengario pugna. eo
q. victo et expulso ignū ytalie trib. ānis tenuit
LXIII. De echelstano rege anglie
et victoria eius. Guillerinus.

Hoc āno post edwardū. qui regnauit an
nis. xxiij. regnauit filius eius echelstan.
annis. xvi. Hic ut ferūt ex concubina na
t. est. vix in tota anglia fuit ullum vetustuz mo
nasteriū quod non vel edificis. vel ornamentis.
vel libris. vel p. diis decorauerit recentia monaste
ria faciebat quasi ex p. fesso. vetusta quasi aliud
agens. artificii benignitate insigniebat. Sicrico re
gi nordanimbroz dedit in vxorē vnam ex sorori
bus suis. Quo post annū mortuo. puincia illaz si
bi subegit. vidualium regem valensium. et cōstā
tinum regē scotoz ex suis regnis expulit. Quos
tamen postea miseratōe cōmotus in ānq. uū statū

subregnare pmisit. Postremū illi bellum fuit euz
adlano filio sitrici. Qui timēs regem sibi occurzē
tē cū exercitū. mimū se simulauit. et assūpta imā
nu cithara ad tentoriū regis echelstani venit can
tās p foribus. vnde facile admissus est. cātando
qz inter psallendū omnia oculis scrutabā. Post
diuiniū abire iussus p cū cantus accepit. qd appor
tare dedignās sub se in terra defodit. Notatū est
hoc a quodā qui illi olim militauerat. et cōfestim
echelstano dictū qui hominē inculans qz hostez p
oculis positū non pōissz. hoc responsum accepit
Idem sacramentū qd tibi nup o rex feci. quondaz
adlano fecerā. Sed amoue hinc tentoriū vsqz dū
partes relicte veniant mane. vt inimicū petulantē
exultantē modesta cūctatōne frāz. Adlan? er
go nocte veniens. epm quendā vespē qui ad exer
citū venerat cum omni familia occidit. vltraqz
pgressus regem impatū offendit qui hostes nichil
tale ausuros putauerat. Rex ergo stratis excuss?
cū suos ad bellum acueret. gladius eius fortuitu
euagina cecidit. In clamatoqz deo et sancto ade
lino qui erat ei? ex antiqua stirpe cōsanguine? re
ducta ad vaginaz manu. inuenit ensem qui hodie
p miraculo seruat in thesauro regū. et est vna p
te scitilis. nec vnquā auri vel argēti receptibilis
Hoc dei dono fretus. tota die vsqz ad vespē in
defessus fugauit adlanū cū exercitū. Cecidit ibi
rex scotorū cōstantin? pfide animositatis et viua
cis senecte homo. Aliqz reges. v. et comites. xij
et oīs pene turba barbaroz. sz p fide xpī suscipi
enda. conseruati sunt pauci qui remanserunt.

LXV. De dominatōne eius et mu
neribus sibi transmissis.

NOrwalensū. id est. aquilonariū britonū
regulī. vectigalis nomine annuatū ei sol
uebant auri libras. xx. argēti. ccc. boues
xxv. et quotlibz canes vāticos et aues venaticas
vrbem excessā cornu alensib? abstulit. quam tur
ribus et muro munīuit ex quadatis lapidib?. A
rolus rex quidam noricorū misit ei nauem aurea
rostra habentē. et velū purpureuz densa. testudi
ne auratorū clipeoz intrisecus circūagitāt. Hūc
elscanum patre defuncto voluerūt emuli in vrbe
wintonia cecare. quozū princeps erat elfred? qui
dam qui dep̄hensus missus est romam vt ibi se co
ram apostolico iohāne iureiurādo defenderz. qui
cum iurassz ante altare sancti petri. cecidit et ma
nibus famulorū ad anglorū scōlā deportatus. ter
cia nocte mortu? est. Misit ad eundē echelstanū ra
bod? ppositus. Sansonis archiepī ossa sancti sēna
tois et sancti paterni. et sancti stubiliois qui fu
it magister eiusdē sancti paterni. et vna die et ea
dem hora cum eodē paterno migravit ad dominū
Isti sancti tūc de britania minoz. et de northm ā
nia trāslati ad tutiora loca fuerāt. Sed et alie ē ūc
multe reliquie northmānis gallias infestantib?. si
militer trāslate facile nemini patebant. Hic echel
stanus de cōcubina nat? dicē fuisse hoc mō. erat
in quadā villa opilionis filia pulcherrima. hec p no
cturnā visionē vidit lunā de suo ventre splendē
et totam angliam suo lumine illustrare. Quod cū
illa sodalib? retulisset. et ille hoc idē villice que fi
lios regis nutrebat enarassent. illa eā assumpsit
et loco filie habuit. Quā postea adamauit in do
mo eius edward? regis elfredi filius. ex qua genu
it echelstanū. Ad hunc echelstanū misit heinricus
conradi filius rex theutonicoz. impator romano

rum sororē eius orthoni filio suo exposulās. alterā
eius sororē habuit ludovic? aquitanoz princeps
de genere magni karoli sup̄stes.

LXVI. De ceteris euentib? illius t̄pis. Sigibertus

HNno heinrici. vii. Simeon bulgar qui ex
pbo monach? ex monacho miles factus
dominā bulgarib? grecos grauiter at
triuuit. sed roman? grecozū impator eius infanz
facto federe mitigauit. Anno eiusdem. ix. raerius
lobiensis monachus vir nimie simplicitatis. sz ex
pientia liberaliū artium nominat? cum hilouino
qui in locharingia ep̄atu; leodicensiū olim ambie
rat. in ytalīā ad hugonē regem pfectus. verone
ep̄us ab hugone cōstituitur. Hilouino mediolani
archiepo ordinato. Item postmodū a rege hugōe
ep̄atu pulsus. quia baiuariis fauerat. papie exilia
tur. vbi et libz de suis erumnis luculēte edidit
Scriptis et multa alia legētib? vtilia. Anno. x. lā
ceam mirandī opis et clauis hiesu xpī crucifixi sā
ctificatam. que dicē p̄mi et magni cōstanti im
peratois fuisse. donatā rodulpho regi burgūdio
num et ytalie. a sansone comite. rex heinric? pre
cibus. minis. munerib? addita etiam pte puincie
sueuozū. a rodulpho comite extorquet. et hāc ad
insigne et tutamen impij posteris reliquit. Anno
xv. otho fili? regis heinrici. vxorē ducit filiaz eth
mundi regis anglozū. Anno. xvj. in genuensi vr
be fons sanguinis largissime effluxit. p̄tendēs for
te vrbis ipius imminentē ruinā. que eodē āno ab
africanis cū classe illuc veniētib? capta. cunctis
ciuibz exceptis puulis et mulierib? captis et oc
cisis. etiā thesauris suis est euacuata. Anno. xvij
Ing rex ruffozum sciens exercitus grecozū esse
ductos cōtra saracenos. et ad insularū custodias
dispos. ad expugnandā cōstantiopolim cū mille
et eo amplius nauibus venit. adeo de victoria iā
secur? vt grecos non occidi sed capi p̄ciperet.
Quibus impator roman? cum paucis viriliter oc
curres circūcirca. greco igne iniecto p̄ue omīs cū
nauibus exussit. paucis euadentib?. omīsqz capti
uos decollari iussit. Anno. xviii. prodigia apparue
re. sol sereno celo obscurat. p fenestras vero do
moz radios quasi sanguineos emittebat. hominis
cuiusdā sinistra manus ferro amputata. post annū
pene ad integrū ei dormiēti restituta est cui p si
gno miraculi quasi sanguinea linea loco cōiūctō
nis notabā. Heinricus rex moriē. qui licet in vi
cendis inimicis gloriofus fuerit. quia tamen paci
ficus erat. nullam opaz dedit. vt effugatis ab yta
lia t̄ranis qui quasi oductiui mercenarij alē alte
ri succedentes. imperiū dilaniabāt. benedictōem
impialem accepisset. Post quem otho filius ei? ex
matilda filia theodorici regis saxonū ipauit. Mōs
vero vbi heinricus rex sepultus est. postea flamas
in mltis locis enomebat. Obijt quoqz dñs odo p
mus abbas cluniacens. succedit ei adamarus.

LXVII. De extremis miraculis
sancti odonis ex gestis eius.

Hic sanctus odo. cum discipulos suos re
gularibus disciplinis instrueret. multo
rum monachozū miserabilem excessū nar
rauit vt in eis motus iuueniles cōprimeret. His
inquit diebus duo fratres rapidissima rapti sunt
morte. nō in vno loco nec i vno die. Veniēs vn?
ex eis in domum cuiusdam sue sororis vehemētis
sime se esurire dixit. et refectōz petijt. Cui p̄ti?
illa p̄sces abundanter se habere respondit. vt

mederet quales et qua hora vellet. Ille quasi indignatus pisces se fastidire respondit. nec iam eos se posse videre dixit. Tunc armum cuiusdam aialis sibi assari precepit. sed non ferens assandi moram. porciuncula incidit et in prunas proiecit. Deinde vinum afferri sibi iussit. et carnis morsu auide sumpsit. At hoc quod sumpsit. gula non trahit nec rejicere potuit. sed vitam cum cibo perdidit. Alius frater veniens ad domum cuiusdam patris sui statim ad emendandum quesivit. Cui cum respondissent. quia necdum hora edendi venit. cum indignatione adiecit. Heu tota nocte equitans per inunctam michi obedientiam laboravi. et nunc me ieiunare cogitis. Afferte ergo michi si quid habetis. Cui cum dicerent pisces se habere indignatus cepit huc et illuc oculorum incutus circumferre. ibat autem circa pedes eius gallinarum grex. tunc quasi furens baculum arripuit et ea que ei placuit percussit. ac furibundus ore dixit. Hec est hodie michi piscis. Qui autem circumstabat cum quodam rubore dicebat. Licet tibi carnem comedere pater. At ille. Volatile inquit non est caro. Volatilia enim et pisces unam habent originem. Apposita est ergo coram eo gallina quam occiderat iam assata ex qua offam abstulit et momordit. quem morsus nec euomere potuit nec glutire. sed eam vitam priuauit. Pugnos tamen et ceruicatas per mercedem suam imprecatorum in opprobrium antequam moreretur assumpsit. Quidam frater ex preceptis patris odonis aggregacione illicito tempore sibi flebotomie curacionem adhibuit. Super quo facto prius est eius animus. quia quauis eum necessitas coegisset. tamen absque eius licentia hoc presumere non debuit. Mox vena per quam sanguis perfluerat dirupta est. et quousque animam redderet a quocumque medicamine non fuit restituta. In monasterio sancti helie. de quo gregorius in dialogo loquitur. constituit pater odo unum de fratribus suis prepositum. nomine theodardum. sed quia durum est in mente veteri noua meditari. monachi qui ibi reperti sunt. ab esu carnis non potuerunt abstrahi. Quod videns ille cepit ex finitimis regionibus pisces emere. ut vel sic voluntati eorum satisficeret. Ex qua re penitus equi quos ei dimiserat pater odo defecerunt. huc illucque discurretes. Hanc ergo eorum improbitatem suamque laboris preceptum frater patri odoni crebrius innotescere studuit. Quo a domino petente vallis ipsa cui monasterium preminet atque interioret. non multum procul iunctis monticulis muicem se clausit. et assuetus torrensque per eam defluebat aditum interdixit. Dehinc multi tudine aquarum collecta lacum ex se produxit. et laborem fratri abstulit. quia pisces illi emere ultra necesse non fuit. Huius natalis celebrauit. xiiij. kalendas. Cuius vitam frater iohannes scripsit.

LXVIII. De successore eius adamaro et maiolo. Ex gestis eius.

Doro sancto odoni ut dictum est successit adamarus siue heimardus simplicitatis et innocentie filius. Hic in augmentacione preceptorum et adquisicione modi temporalis fuit studiosus et in obseruancia regulari deuotus. amissionem luminis temporalis. et quidquid sibi aduersitatis accidere potuit. absque omni murmure et indignatione patientissime tulit. Huius tempore beatus maiolus maticensis eremiticus. spiritalibus literis imbutus. et virgi archidiaconus nobilis pentibus ab infancia nobilitatis titulo decoratus. ad amorem et obseruanciam monastici ordinis est conuersus. et sexto ut ferunt

anno sue conuersionis e seculo ab ipso heimardo abbate iam tota corporis validudine destituta. et oculorum lumine priuato habito fratrum consilio in locum abbatis licet multum renitens est subrogatus. Erat autem incessu grauis. voce sublimis. ore facundus. intellectu angelicus. in motu vel acta corporis honestus. Erat fide firmus. spe certus. gemina caritate reuerentus. sapientia clarus. fortitudine robustus. Erat ei honestas in actione. sobrietas in consuetudine. humilitas in prosperitate. patientia in aduersitate. Misericordia erat affabilis. superbis terribilis. pectus cum decuit diffusum. ut debuit. Non diuersus in habitu. non confusus in actibus. quantum ad hominem unus semper et idem. deuotus imitator sanctorum. et in tentatione auditor eorum. Ita placere studuit hominibus. ut deo non displiceret. Quam per spiritum autem huius. eiusque discipulorum existat in benedictione memoria. respondere monasteria ab ipsis. alia fundit. alia construxit. alia de corruptione cum incremento virtutum ad meliorem statum reducit. Multi quoque fidelium ut testatur fidelissima relatio diuersis infirmitatibus constricti. etiam de vita despondentes. ab eo visitati per gratiam dei sanati sunt. et multi oculorum caligine deteresi. per meritum eius clarius videre ceperunt. Multi ut ferunt a veneno serpentium a moribus luporum et canum. ab incursionibus et illusionibus demonum. per dominice crucis vexillum dextera eius manu impulsus receperunt salutare remedium. Multi quoque in piscibus fluminum ab ictibus fulgurum. et ceteris incommodis per eum liberati sunt. Aliquando candele. vel cubicularii negligentia. vel occasione aliqua in noctibus ante lectum eius exstincte. ut testati sunt qui affuerunt. diuinitus sunt lumine restituti. Aliquando cum in monasterio sancti dionisii esset. et nocte ut sui moris erat eiusdem martiris librum de celestis preceptu legeret. graui somno supueniente candela de manu eius super paginam libri defluxit. et tunc mirabile quoddam et insolitum accidit. Ignis enim nature sue officium presequens. linum consumpsit et ceram. paginam vero dimisit illesam. Obijt hic sanctus plenus dierum et sanctitate. videlicet maii feria sexta post celebracionem solennitatis dominice ascensionis. Ad cuius sepulchrum multi sanant infirmi. Paralitici eriguntur et claudi. Ibi ceci et demonibus obsessi curantur. Et nescio cuius generis igne terribiliter et miserabiliter adusti liberantur.

LXIX. De imperio othonis primi et nece regis etmundi. Sigibertus.

Itaur post heimardum impauit otho primus qui cepit anno domini. dccc. xxxviii. Mundi vero quartimillesimo. dccc. i. et impauit annis. xxxvi. Huius anno primo princeps bohemie wenceslaus vir sanctus a fratre suo boizlao. occidit ambitione prepiendi principatum. seductio eius in ultores rex otho bellum boizlao interdixit. et longa inter eos concertatio per xiiij. annos pertractata est. Ex cronica. Hoc etiam anno rex francorum apud antiodorum moriens. cuius corpus in ecclesia sancte colube senois tumulatus. Post eius mortem franci coacto in unum concilio Guillerminum senonensem archiepiscopum in anglia miserunt ad edinam quondam reginam francorum ut filium suum ludovicum remitteret ad regnum paternum. Cui obsequiis et sacramentis adhibitis ludovicus predictus antistes accepit et in franciam adduxit. Qui apud laudunum urbem uinctus et coronatus est in regem et regnavit annis. xix. Sigibertus. Anno sequenti ytaliam

vexabat heresis atropomoficarū. id est corpeam
formā deum habere dicentiū. cōtra quā racherius
veronensis epus et verbis et scriptis reclamabat
Anno sequenti rex otho boizlāū bello supavit. ac
boizla? p victoria securos circūueniēs pīncipes
militie regis cum multis trucidavit. Rex vero bo
hemia deuastauit. **¶ Wilhelmus.** Hoc āno ed
mund? adelstani frater annoz. xviii. annis sex re
gnauit et dimidio. Hic glasconiensis ecclesiā ma
gnis pōijs et honorib? ditauit. et cōfirmavit dōa
tōem suam p pīuilegiū aureis literis scriptū in li
bro ewangelioz eleganter opoito qd eidem eccle
sie dedit. Hic edmund? lacronē quendā nomie le
ofelimauerat. Qui post sex ānos regressus die
sancti augustini cantuariensis epī mopin? apud
prioncheleterie inter cōiuias regis assedit. qz scz
tunc solebāt angli festiue cōiuiari ob memoriā
pōicatonis sancti augustini. hic latro tunc forte
iuxta ducē recūbebat. quē rex ipse pib? de cena
dignat? fuerat. qui cū a rege solo recognitus fu
isset ceteris in vīa spumantib? rex ira accens? pre
doni capillos inuoluit et ad terzam elioit. Qui la
tenter sicam de vagina eductā in pectus regis in
fixit. Qui mox examiat? est. Latro vero pcurren
tibus satellitib? membratū discerpit? est. nōnullos
pīus sautiās. pūiderat regis sinez beat? dunsta
nus tūc glasconiensis abbas demonis ante se sal
tantis gesticulatōib? et plaussibus edoct? scurzi
libus qui mox equū cōscendēs et ad curiā pperās
in medio itinere rei geste nūcium accepit. Sepul
tus est in glasconiensis ecclesia. data in mferias vil
la in qua occubuit. **¶ Ex cronicis.** His diebus
contra regē ludovicū rebellabāt francoz pceres
ac sup omnes hugo magn? pīiensis cōmes qui fu
it fili? roberti tirāni a karolo rege in bello suesso
nico pēpti. Ludovic? itaqz rex a ducib? suis cir
cūuent? a northmānis capiē. et cōsilio hugois bā
chmū missus publice custodie trahiē. Karolomā
nus vero maior filius ei? a northmānis adduct?
rothomagi moriē. Hoc audiēs impator otho. cuz
xxvij. legionib? ad liberandū ludovicū franciam
aggrediē. ei? qz metu ludovic? a custodia relaxat?
LXX. **¶ De ceteris euentibus illi? tempis**

Sigibertus.

Dorro contra othonem impatorē rebella
uit euerhard? comes palatij et gileber
tus dux lotharigie. qui gerbergā sororē ipi? ipa
toris habebat uxorem. Hic itaqz duo heinricū fra
trē impatoris obfessum capiūt. Cūqz pellacia sua
ab impatoris fidelitate seiuncti fictōni sue appli
cant. suggerētes ei regnū magis cōpetere illi i pa
tris regno nato q othoni ante regnum nato. An
no othonis. v. gilebertus et euerhard? cū pfato
heinrico iuxta rhenum cōtra impatorē bellū pan
tes. milites impatoris offendūt. et muli cū pau
cis cōgressione facta interim impatore in alio rhe
ni littoze ante clauos domi lancee sue infixos. in
orātione pstrato. victi dederūt terga heinrico in
brachio insanabiliter vlnurato. Eodem āno orta
dissensione inter pīncipes d varietate legis. vtz
deberēt auis supsticib? filiū filiozū post patres de
functos hereditare. an exheredatis fratrue lib? d
berz hereditas ad patruos redire. Ex regis otho
nis oīmz pīncipū sententiā. cognitio veritatis
commissa est gladiatorio iudicio cessitqz victo
ria his qui dicebāt fratrū filios dberē cū patrib?
hereditare. Anno sequenti rex otho o'sedit bza-

gam opiduz alsacie. quod ludovic? rex p milites
euerhardi et gilleberti tenebat. in qua obsidione
suasu friderici magūini epī. qui animo iam ab im
patore defecerat. multi ab impatore defecerūt. ea
qz re alijs teritis. solus rex interitus manet. In
terim fideles regis vdo videlicet et conrad? frat
hermāni sueuoz ducis euhardū et gillebrū pōan
do regno secure itētos. iuxta rhenū iopmate ag
gressi acerzie obellāt. euhardo gladiis pēpro. Gil
leberto autem rheni vndis submerso. ceterozum
vix aliquis fugit. qui nō aut trucidaret. aut cape
tur. hoc nuncō infideles regis corde frangunt. et
ludovicus ab alsacia discedit. et rex et fideles cū
ipō gratulant. Eodem anno ademarūs cluniacen
sis abbas substituit sibi abbatem maiolum.

¶ Guillerinus. Hoc anno guillerin? fili? rol
lonis dux northmānoz dolo in francia occisus ē.
ab alzone cognomēto curto. clauis ad eius cingu
lum inuenta est fere familiaris scriniū. in quo iuen
ta sunt indumēta monachalia. que semp inter bel
la meditabat se gestaturū apud gimegrū. Quem
locum a tempe hastingi desertū ipse fruticosus sē
tibus purgauerat. Et ad hunc statuz qui modo ē
euererat. huius filius fuit ricardus. LXXI.

¶ Adhuc de eodem.

¶ Sigibertus.

Anno othonis. vii. Stephan? et Consta
tinus impatores filii romani impatoris
ut videlicet supius plibatum est. egrese
rentes se iuxta patris sui seueritate a iuuenili leui
tate coerceri. dispositis in palatio insidijs igno
rante altero cōstantino leonis imperatoris filio.
patrem de palacij solio dponūt et tonsō ei. ut mo
ris est capite. ad vicinā insulā i qua cenobite phi
losophabāt trāsmittūt. Sol horribilē eclipsim pas
sus est feria sexta. hora diei tertia. quo die i hispa
nia addamarā rex saracenoꝝ a radamiro xpianissi
mo rege gallicie in bello supatus est. In italia co
meta mire magnitudinis apparuit pretendēs famez
que secuta est. Rex otho corpus innocentij marti
ris in urbem magatuburg trāssere. Anno sequenti
otho impator totā lotharingiā sibi subiugauit.
Resistente igitur solo metensiu episcopo adelbo
ne fratre ducis friderici. stephanus et cōstantin?
videntes post patris sui depulsionē cōstantinū fi
liū leonis impatoris ab omib? sibi preferri. et se
iam in secundis vix haberi. Cum deliberarēt hoc
quod de patre fecerāt. etiā de cōstantino facere.
publicato eozū cōsilio p diabolinū intentorē hui?
cōsiliū. cū ad cōiuiū ex cōdicto cōsedissent. et de
prioratu sedendi inter se pulto decertarēt. dato
signo a viris cōstantini ābo fratres solio deturbā
tur. et tonsis capitib? ad idem monasteriū ad qd
patrem trāsmiserāt. et ipsi ad philosophandū cuz
monachis trāsmittunt. Ica euacuato palacō abu
siuis impatorib? ipse cōstantin? et romanus fili
us eius ex filia romani impatoris imperāt ānis
xvi. Anno sequenti heinricus frater impatoris
in urbe meresburg a fratre obfess? pfectis armis
ad pedes eius pcedens. et misericordiā eius ipl o
rans in custodia includit. Fridericus etiā archiepi
scopus maguncie a ciuibz excludit. **¶ Guilleri
nus.** Hoc anno regnavit edredus tercius ex fi
liis edwardi annis. ix. et dimidio. Cuius egrotā
tis audito nūcio beatus dunstanus cū illuc equū
acceleratz. vocem desuper sonantem audiuit. mō
rex edredus obdormiuit in domio. LXXII.

¶ De origine sancti dunstani et bonis eius iicij

Hic dunstanus ex anglie p'tibus oriundus
parētibz et genere et fide nobilibz ma-
ternis aut sinibus sacro puerperio intui-
mescētibz. accidit eam cū viro et multitudine po-
puli cōfluente ad ecclesiā beate virginis marie in
glasconia die purificationis eius aduenisse. accēsis
qz lāpadibus missarū solēnijs interesse. Itaqz qua-
liter puez biesum in templū inducerēt recitari ce-
perat. tunc repēte maiestas domini apparuit. que
omniū luminaria extinxit et totā domū caligie ob-
textit. Cūqz omnes nimio pauore starēt sensu he-
rentes et alternis obtutibz stuporez inoicarēt. ex
templo lux celitus emissa in templo resplenduit
et cereū quē puerpa māu tenebat accēdit. Sic au-
tē populz d' amisso lumie mirabā. sic nūc maiori
admiratione simul et exultatione mentis iterna
detineēt. illuc itaqz ab omnibz lumen porrectum
est. et hinc omnibus lumem receptū. Infans au-
tem natus cū iam loqui inciperet. ad hanc eccle-
siam cū oblatōibus delatus est. Ibiqz illis in oratō-
ne pnoctantibz apparuit vir ethereos habēs vl-
tus dicens locum non multo post sublimandū pu-
erum ibi deo relinquendū et beatū p secula predi-
dicandū. Cum autē in tenello corpe acerzimo lan-
guore fatigareēt. et iam in limine mors adesse pu-
tareēt. nocte intempesta celestis eū medicina re-
uisit. quam ei p angelicū ministeriū xpūs exhibu-
it. pfectim delectulo doloris surgens ad templū
deo gratias actus? ecurrit. his qui eius egrotā-
tis curā gerebāt stupefactis. lentoqz pede vesti-
gia eius sequentibz. et finem rei explorātibz. nec
dum mediū itineris cōfecerat. cū malignus spi-
ritus lacrantū canū multitudie stipat? occurrit
viamqz eunti intercludere cōtendit. qui p timore
pteritū xpī puer exclamauit. eiusqz p'sidio val-
latus virgā arripuit. quā in faciē obliuētis simu-
laci vibrās ipm cū omni comitatu in fugā cōpu-
lit. Deniqz ad portā templi veniēs sed eā obsera-
tam inueniēs. scalam cui inniti solebāt qui supio-
ra tēpli sartiebāt ignorāter et quasi p excessū men-
tis ascendit. Inde ad alterā partē tecti qua nullus
erat descēsus p'grediens angelicis maibz ad solū
scz in tēplū deponiē ibi facta luce inuenit? est le-
ui sopore offusus. Rogat? autē ut tam mirabil' euē-
tus modum exponeret nō esse hoc in sua cōsāden-
tia respondit. Sed hi qui explorādi gratia eum se-
cuti fuerāt de omnibz que vsqz ad extrema tēpli
fastigia cōtingerant claro et p'bato sermone testifi-
cati sunt. Cetera vero. quoniā et illos et puerū
latuerūt sola dei potētia mirabiliter ppetrata fu-
isse claruerūt. Studebat iuuenis seruare pudici-
am. fugere lasciuia principū bene agendi. deuz
semp habere. finem vero eidez p'mendare. Moribz
quoqz bonis accessit studiū sacre lectōis ut cum
varijs artibz magnifice polleret. illā tamen q' mu-
sicis instrumentis exercēt speciali quadā affectōe
vendicabat. Deniqz a patruo suo aethelmo cātua-
riensi archiepō regi echelstano familiari p'estatio-
ne p'mendatus et ab eo gratissime in palatō susce-
ptus in cūctis sapienter se agebat. nūc quidā sur-
gens ad orandū deum. nūc sedens ad iudicandas
causas hominū. et cū videret regem curis secula-
ribus fatigatū. in cithara vel in aliquo musico in-
strumento psallebat. Sicqz tam regis q' principū
corda exhilarabat. **LXXIII.** **De mi-**
raculo cithare eius et monachatus susceptōe.

Unc matrone cuiusdā frequenti rogatu
cōpellatus ut ei stolam sacerdotalem ar-
tificose p'pingeret. quā post ad diuinos
cultus aurifactoria imitātōe figuraret. Assum-
pta cithara ad domū illius tendit. citharā i parie-
te suspendit. et opus ad qd venerat diligēt insti-
tuit. Cūqz manū opī. cor autē et labia dō p'p'a-
raret. apparuit in domo glōria domi cithara que
parieti affixa absqz vllō mouentis homis impulsu
huius antiphone melodiam discretissima modula-
tōne p'sonuit. Gaudent in celis anime sanctorum
dē. Tunc puellē obstrepentes exiliūt. materfami-
lias omnisqz domus clientela vociferās eū plusqz
expedit scire. Diabol? quoqz iudie stimli's quos-
dam inflammat. qui cōfictō mendacō opinionez iu-
uenis apud regem ledant. asserentes illum malis
artibus imbutum. nec quicquāz diuino auxilio. s3
plura demonū opari p'stigiō. qui aduertēs faciē
regis non esse erga se sicut prius. palatō discedre
parat. malens eum deserere q' ab eo deferi. Quo
compto eius emuli inuidijs iter obsidūt. illū eqno
deiciunt. supplicijs affligūt. tandem vinculis irre-
tictū in cisternā que iuxta erat depellunt. donec a
quibusdā homibz inueniēt. quorū pietate ad vicū
fouendus trāsserēt. Hoc ergo principiū certamīs
esse intellexit. ad qd illū nup diuin? cithared? pre-
monuit. Profectus inde elphegū cognatū suū wē-
tane ecclesie pontificē adiit. a quo frequentē roga-
tus ut monachātū indueret. quatenus qui ange-
lice puerfatōnis initia haberet p'seuerantiā in ha-
bitu demonstraret. Respōdit excellentōis esse gra-
tie qui in seculo cōsensuerit. et tamē que digna sūt
monacho fecerit. eo qui se monasteriō dedit. nec
quicquā aliud p'eterquā qd sibi statutū est post
hoc facere potuit. alterū inquit necessitatis. alce-
rum est libertatis. Ad hoc episcopus ait. Omibz
omunis necessitas est. ut qui ignez gehenne volu-
erit effugere. ignem p'cupiscētie studeat extingue-
re. qui nō multū extinguit. si fomēta eius hūanis
sensibus nō subtrahunt. ad hoc. qd in mūdo p'eci-
pue appetit libertas homis est. hac emī omīssa cete-
ra nequeunt possideri. ut ergo deo des qd maxie
diligis illa desinat haberi. Cūqz huiusmodi ver-
bis quotidie episcopus instisteret. illum in abiguo
positum grauissima febzis inuasit. atqz ad delira-
tōez vite p'duxit. Tandem ex inspatō recalescens
hic ait. Legibus voluptatis renūcō. virginē me
virginis filius hucusqz seruauit. virginem me re-
gina virginum habebit. Mox accito epō postulat
sibi inoilare religionis benedictōnem dari. Tunc
episcop? leticia p'susus monachali euz et sacerdo-
tali gratia p'mouit. ecclesie beate virginis marie
atticulans cui eum ab imitō parentū suorū spōsio
dicauit. Cūqz eū contra diaboli insidias instru-
xisset dimisit eum p'gentē ad generatōnis sue p'i-
cipium. ibi in ecclesia p'efate virginis mansitabat
operās ea que pie norma religionis exigebat. Cui
etiā adherentem cellam siue spelūm pprijs labo-
ribz edificauit. que non tam humani habitaculi
q' formam gerebat sepulcri. Ut enim ego qui vi-
di estimo longitudo eius non amplius quāqz pe-
dūz. latitudo vero duos et semispedes habz. Por-
ro altitudo staturam hominis exprimit. si quis in
defossa. terra cōstitent. aliter em neqz satis ad pe-
ctus porrigitur. mediūz hostioli fenestellam apit
per quam lumen operanti irradiauit.

LXXIII. **De incensione demonis**

et visione stelliferi.

Utrum dyabolus quem ante habitare non sinebat in palacio nunc quoque depellere nititur tugurio. Fallax ergo fallacem hominis adoptat ymaginem sub obscuro vespere cellarum adolescentis petit et imisso capite fenestre incumbit cernens illius fabrilis ope occupatum postulat sibi quippiam operis fabricari. Cuius ille calliditate non advertens operi quod postulabat animam intendit. Interim cepit hostis verba peruersa proponere facere mulierum nomina inferere luxurias commemorare. Deinde religionem ostendere et de quo eadem repetere. Tunc athleta christi quis esset intelligens tenacula quibus feruere tenebat cepit fortiter ignire et submissis labijs iuocare christum. Deinde scilicet furore actus celeriter ea candelicia de igne rapit larvalem faciem includit et totis viribus renitens monstrum interorsu trahit. Itaque stando vires fumebat cum is qui tenebatur auulso pietate tenentis se manibus aufugerat tales immani rugitu fremens ululatus. O quid fecit caluus iste. tenui namque sed formosa cesarie erat et ideo de eorum talia clatrabat. Macte autem congregata est ad eum propinqui populi multitudo sciscitans quis ille clamor fuisset qui tanta eos vehementia dormientes teruissit. Demonis autem furor ille fuit. Certe uos ab illo agite quia si uocem irati ferre non potuistis societatem damnati quo pacto sustinebitis. Post hoc ieiunio et oratione contra hostem pugnant cum pudicitia corporis tantam obtinuit mundicia cordis ut uix eum latere possit quid quid sinister spiritus molitus fuisset fama eius totam regionem percurrit. Quod ad uisendum eum omnium corda accendit. Mulier que daz elgifu nomine diues et nobilis ad eum ueniens cum ex ore eius uerbum audisset adeo dulcedine uite eterne delectata est ut ulterius nec domum repetere neque loco discedere sed cum eo mori et uiuere diligenter. Hic circa uenerationem beate marie uirginis ualde feruens erat et intus apud eam eius merita ualuerunt ut si quando necessitate coacta quippiam postularet uix aliqua morula intercedente ab ea susceperet. Que cum infirma moreretur uir sanctus dum ecclesie hostium psallendo preteriret erectis ad celum oculis uidit spiritum sanctum in colube specie descendente cuius corpus omni candore nitidius alarum uero remigia scintillantis ignis splendoris per aera spangebant quem ille penetrare illud morientis matrone subintrante conspiciens illuc concite uenit uidet domum diuino splendore fulgentem audit feminam intra septa uel oppanli gratias agentem miram colloqui et dicendi finem patienter expectat. Deinde leuato uelo subintrat illius stelliferi nomen interrogat. Illa autem modeste subridens ait. Tu stelliferus antequam huc uenires uidiisti et nunc cui locuta sum interrogas. Ipse est qui ad hostium ecclesie tibi apparuit et me de imminente morte terribi solas uisitauit. Tibi autem singulari amico gratias refero quia tuis semper admonitionibus instructa et orationibus adiuta ecce ad deum uado. Cumque corpus et sanguinem christi suscepisset animam propter tradidit christo.

LXXV.

Qualiter factus est abbas glasconensis et percognuit mortem regis.

Defuncto autem rege echelstano frater eius edmundus imperij monarchiam suscepit a quo dunstanus accepta potestate super regiam maiorem que glasconia vocabatur cepit anglicanorum ecclesie fundameta iacere officinasque construere.

ere secundum exemplar olim sibi ostensum ab angelo ipsam metiense fabricam magnamque monachorum gregem ibidem congregare. Quibus ipse primus abbas effectus ad tantam iusticie perfectiorem eos adduxit ut et ad omnes circueuntes ecclesias ex eisdem pontifices eligi abbas assumi non cessaret. Cum autem uir dei precibus regis deuictus bathensem ecclesiam inuisere prexisset ibi dum solitari oraret repente ad superna raprus animam cuiusdam discipuli a se nobiliter apud glasconiam educati innumera angelorum frequentia stipata immensoque lumine perfusa ad celum puebi conspexit et mox eam in manus diuine pietatis committens dominum quoque locum ad commendandum inuitauit. Regressus autem ut regem cupidissimum sibi loquendi adiret diabolus scurze simillimum coram equitibus deprehendit saltantem et quasi de futuro aliquo lucro gloriamentem. Cuius presentiam dum coexistenti populo inuicasset formamque omnium conspectibus horribile eximperiis denudasset requisitus postea quid eiusdem monstri petulas leticia prenderet mortem regis regni que mutatiorem proximam esse nuntiavit cui mox propheticis rerum ueritas respondit. Nam infra uiginti dies occiso rege successit in regnum iure fratris uir egregius edredus pius et iustus. postmodum dunstanus quasi rex et regis imperator est effectus. LXXVI.

Qualiter idem factus est wintonensis episcopus.

Elego autem wintonensis episcopo ad uitam spiritualis seculi disposito rex dunstanus aggrediens rogat ut ecclesiam pastoralis solatio destituta ipse pastor suscipiat sed uicens se ei persuadere non posse regime matri eademe que illi ualde dilecta erat uerbum ipse sibi suadebat. Quod cum ei suaderet et ille penitus recusaret illa rationibus adhuc insistente motus aliquantisper peruersissimum inquit habeo me in diebus filij tui pontificali ifu la non esse sublimandum. Inde fluctuantes animos gerens cubiculo se dedit ibique secum multa uoluenti somnus obrepit. Et ecce assunt christi apostoli petrus et paulus et andreas a quibus gloriosissime salutatus andream hilari uultu aspexit conuenientem et uerbis angelicis audit precipientem. Tollite iugum meum super uos et discite quia mitis sum &c. Tunc a beato petro iussus leuam extendere modicum ferule crepitantis ictum excepit. Hoc ab illo audiens. Hec tibi sit et pena abiecti et signum ulterius non abijciendi pontificatus. Ad cuius uirgule tactum euigilans gratias egit deo a quo se ita conspexit honoratum. Cumque regi que uiderat enarrasset signo diuine presentiationis est glorificatus et insuper ipsius interpretatione regis pontifex caruarie futurus designatus. Rex autem letali morbo postea correptus ad eum accersendum misit nuncios ut esset confessionis eius auditor et fidelis apud deum intercessor. Qui contristatus ad animam cum ad palatium uelociter tendit et membra affecta ieiunijs infatigabiliter fatigaret non patiente deo illum ulterius affligi. vox de celo lapsa insonuit. Ecce rex edredus obdormiuit in domino cuius uocis emissionem equus cui insidebat percussus interijt. Tremuerunt comites fragorem quem dem tonantis audientes sed quis in tonaret non intelligentes quibus ipse rem apiens commendat animas regis defuncti in manu regis eterni. Ingressusque palatium sepeliendi persoluit officium. Post hunc surrexit edwi filius regis edmundi iuuenis insipiens nulla regnandi gratia pollens sed quasi alcer roborem spiritus senioribus puerorum consilia sectans libidine quoque incessanter exarsit. His uir sanctus griter

offensus. frequenter eum et acriter cepit increpare et ille increpantem ridere. multa qz mala illi omnia ri. Qui ubi in dustria sua nil pualere vidit. ab ei colloquio penitus abstinere decreuit. Illo ergo relicto monasterio se recepit. Illo i loco turris erat qua necdum vlla in cacumine tectura clauderat. Cuius populus trabem totius opis sustentatricem sumis muris applicare penderet. repente ruptis funibus ruere cepit. clamante omni populo dunstanu. vocibz iteratis aduolat ocioz sanctu signu crucis eregione machine depingit. Necdum man? sancta digitos contraxerat. cu trabes nec vinculis astricta. nec machinis leuata reuehi videbatur ad locum de quo ruere ceperat. LXXVII.

Qualiter insidias diaboli contra se supauit.

Hic glorie inuidens diabolus in speciebus vultu translatus hiantem rictu orantem aggreddi. iniectionibz ungulis pastorem virgam qua manu tenebat complecti et ad se trahere conat. At ille spiritu dei roborat. retractu ad se baculu in sublime erigit. ac fugientem beluam cedens non prius destitit qz flagellum in tergo illi tribus pibus ommutu apparuit. Victus i se diabolus. in alijs victore suu vincere querit. Na pfecto rege eodem quo consecrat fuerat die in turpes concubitus publice deuoluto. ac p hoc omni senato rio ordini offenso comuni omniu voto dunstanu compellatur. Qui pgens reptu cu adultera regem mechali thoro violenter abstraxit. et ante sumu pontifice odone cantuariense adduxit. Itaqz pellicis animu diabolus instigat. regia iram plex exaltat. et ambo dunstano exiliu intencat. Cuius veis. sent glasconia et vigente regis edicto pscriptus fuisset. inter lacrimas monachoru eius manu nutritoru. inter lamenta amicoru. inter gemitu pauperum a se recreatoru. audita est in atrio templi vox plaudentis diaboli quasi iuueculae cachinnantis. que sanctus seuerus fronte suspiciens. nichil ait sup exilio meo gratuleris. quia plus est qz me redeunte doleas. qz quidquid me exulante letari valeas. Hoc dicto malignus abscessit. nec sic cessauit mulieris furoris insaniam. quin oibz q viz dei exulare hospitio fouisset pscrutatis. pscriptis. dñatis ipsiusqz oculis eruentis mltros transmitteret ac clementia xpi respiciens angloz populu tato pastore destitutu. suscitauit corda eoru contra regem impium. coactiqz in turbam ipm cu adultera fugitate armis psecuti sunt. et ipam quide comprehensa sberuauerunt. ipm quoqz p diuersa loca deuiantem vltra flumen tamisu compulerunt. fratreqz illius edgazu regem statuerunt. Qui celebrato regni concilio ad nichilatis omibz que a fratre eius iniquis legibus decreta fuerat. omnia quoqz ab eo violenter ablata restituit. et virum dei. s. abbatem dunstanu in magna gloria de exilio reuocauit. Deniqz mortuo impiissimo rege edwio et in sortem demonum translato. dunstanu nescies quid de eo actum esset i ecclesia cui perat deifidis meditatombz inseruiebat. Et ecce sub ei? aspectu tartarea cohors exultando quasi choru ducebat. pscrutatu sanctu causam leticie audit regem obisse. animaqz illi? statim tradenda gehenne. s. prius hoc ex diuino imperio dunstano nunciandu. Qui pietate motus soloqz pstratus vbertim flens non prius ab oratio deo quiescit. quousqz regis spiritum liberatu agnoscit. Breui aut morula pacta redit tristis legio infernalis in hos clamores erupens. O homine fidei alienum

et nostris semp beneficiis ingratum ad ulciscendas iniurias tuas venimus. et ecce aduersis increpationibus tuis confusi redimur. Cuius ille depmende veritatis pceptu demoibz in diceret. agnosce animam regis angelica virtute illis sublatam esse. eaqz in sortem penitenti cedere. Tunc exultans in dño furores illoru di ratociacoe psecuit. Si peccauit inquit homo iste in xpm peccauit et in me. Quod ergo christus et ego dignati sum? indulgere. vos qua temeritate audetis impbe reprehendere. Quasententia tecti spūs quasi pica sagitta pculsi mulcarum a vento raptarum modo dissiliunt.

LXXVIII.

Qualiter factus est cantuariensis archiepiscopus.

Post obitu vero sancti odonis cantuariensis archiepi. rex edgar? dunstanu pccibz fatigatu. tandem qz sui et omniu eporu importunitate supatu. prime metropolis angloz s. cantuarie primatem ac patriarcha instituit. que statim ob robur auctoritatis apostolice romae pfectu papa iohanes videre pmeruit. euqz potifi. calibus decoratu quasi columnam lucis ad illuminandam terza genti angloz transmisit. Cuius die aduentus sui primo sacris altaribz assisteret. et populo dei panem viuificu distribuendo porrigere. repete precta nube domo columba olim a iohanne in oratione visa apparuit. que quousqz sacrificiu dñptu fuisset sup illu misit. Diabolus vero ecclesie gaudia turbare volens accendit animu regis in amore deo sacrate virginis. ut quia dunstanu deice re non posset. cum que maxime diligebat deiceret. Perpetratoqz peccato et ad publicam populi audientiam plato. dunstanus doloze affectu. mox illum redarguendu velut alcey dauid alter nathan itrepidus adijt. Cui assurgens rex cu manu extendit ut eum ad regiu thronu deduceret. ille manu dare renuens. oculos ad illu cu indignatone torfit. Et ait. Tu pontificis manu aude? attingere. qui virginem deitatis arata munere non timuisti pripe. Nolo esse amicus cui xpus fuerit inimic? terit? verboru eius tonitruo rex pedibus eius extemplo prosternit. scelus flebiliter fatec. veniam humiliter pteat. Quod ut vidit potifex expauit. pfusumqz lacrimis regem. lacrimis et ipe madens a terra leuauit. Deinde cu magnitudinem peccati p amplificationem exposuisset. et patum illum ad omnem satisfactionem reddidisset. septennem ei penitentiam dixit. ut in toto hoc spatio coronam regni non gestaret. ieiunium in ebdomada biennale transigeret. pauperibus thesauros large dispergeret. Sup hoc sacrao deo virginibz monasteriu scestonie fundaret. ut qui vna p peccato deo abstulisset. plures ei p secta aggregaret. Aliaqz plura ei in iugit. nichilqz fuit qd minus vel segnius rex impleteret qz a rectore vite sue pceptu fuisset. Septio aut anno cu in penitentie tempus exactu fuisset. sacer psul accitis omnibus imperij angloz pccipibz. epis abbatibus. cora populi multitudine regi coronam imposuit cunctis letantibz et deu in dunstano laudantibz. pueru quoqz ex peccatrice pgenitu sacro fonte regeneratum leuauit. et aptato illi nomine edwardo in filium sibi adoptauit. LXXIX.

De constantia eius et quibusdam miraculis eiusdem.

Et tempore quida comes duxerat cogitauit suaz qui corrept? a dunstano parere noluit ut ea relinqueret. Excōmunicat? ille

adit regem querens de dunstano. Rex madauit archiepiscopo ut eum absolueret qui noluit. sed eum grauius excomunicauit. Ille romā cū multis muneribus misit. apostolicus madauit dunstano ut eum absolueret. Absit hoc inquit. ut causa alius cuius mortalis hominis cōtemnem legem di mei. quod videns comes penituit. et uxorem suā repudiavit. nudisq; pedib; laneis idut? vgasq; i māu gerens cecidit ad pedes dunstani generale cōciliū celebrātis. et tūc primo absolutus est. Quo: daz tpe capti sunt tres fabricatores false monete qui mox adiudicati sunt ad sustinendā penāz tali crimie pmulgatā p anglā id est. ad manuū abscisionem. qd dunstanū nō latuit. Die ergo penthecostes celebratur? missam pcunctat? est utrū lex impleta esset. Responsū est. ppter reuerentiam diei festi dilatā esse penam vsq; in diem alter. Ne quāq; inquit. Ego hodie ad altare non accedaz donec debitam sustinuerint penam. Nam negociū ad me respicit. ipi em viri i potestate ei? erāt Dixit et p eis qui manus poturi erāt multū plorans. ostendit ex qua affectōne hoc dixerit. Qui bus punitis ascendit ad altare lota facie dicens. Nūc cōfido q sacrificiū de manu mea suscipiet oī potens. In qua missa dū diceret. ecclesiā tuā quaz pacificare. custodire. adunare et regere digneris niuea colūba sup eum multis videntib; descendit et alis expansis sup caput eius sic māsit in silentio vsq; quo sacrificiū implere. Quo cōpleto diuersit sup tumbam odonis p̄fati archiep̄i. alis suis eā pplexans et rostro deosculans. Vnde dunstanus quoties postea aē sepulcrū eius trās iuit semper genua flexit. et eū postea appellauit odonē fodo: dem. id est. bonū odonē. Dum autē disgrederetur ab altari ministris p signo qd acciderat in diuersa euntib; nō fuit qui casulā illi? susciperet. qd pependit in aere nec terrā tetigit. ne seruū dei a sua intentōne turbaret. Dedicabat aliquādo ecclesiāz cuiusdā nobilis. vbi cum aqua deficeret ad mīste riū. et ille nobilis turbaret. vir dei pcussit baculo terrā pmissa p̄ce. et fōs erupit. qui vsq; hodie manans nomē ei? celebre facit. Aliā quādo ecclesiā dedicabat. quā cū inspiceret nō esse ouersā vers? orientē. humero suo parū sup̄p̄sit. et mox fertur ad orientē eam ouersisse. Quādo nocte dū dormiret. p visum raptus est in supna et videre sibi visus est matrē suā cuidam potentissimo regi in cōiugio copulatā sub imensa cōfluentiū magnatoz leticia. resonātib; vnoiq; himnis et laudib; i glo riam illius regis et diuersis organis pcrepantib; Quib; dum ipe magnifice delectat? intenderet accessit ad eū quidā iuuenis cādidissimo tectus amictu dicens. Quare oīb; alijs gaudētib; et cantantib; tu sol? taces in nuptijs matris tue. Qui respōdit se nescire quid in laudē tanti regis cātaret. Cui ille. Vis inquit instrui quid cātare debeas. Respōdit. cupio. Et ille. Canta. O rex gentiūz domiator omniū ppter sedē maiestatis tue da nobis indulgentiā rex xpe peccatoz alleluia. Quam sepius ille cantās et reperēs miro modo delectabāt. Expgefact? statū illā antiphonā iussit scribi.

LXXX. De vltōne diuina in eius aduersanos ostensa.

INterea clericalis ordo in quibusdā locis tanta pfusione agebat ut nō solū a vita seculariū excellēt? nichil haberet. verū etiā im p̄bis actibus longe inferior iaceret. Qua

de re pastores ecclesiarū turbati. dunstanū ut p priū primatem adēūt. res male gestas exponunt. At ille in homines nephādos auctoritatis sue p̄u lit sententiā. aut canonice esse viuendū. aut ecclesijs exeundū. Ex quo factū est ut plurimū ecclesiarū clerici dum ptemnerēt p̄posita dōitōne cor: rigi auctoritate p̄fificis sunt expulsi. Qui cum eum iniurie accularēt. virtutis amatores se esse fatentes. Dunstan? coacto cōsilio wintoniam vēit ibiq; ex sententia totius cōciliij de aduersarijs vīctoriā cepit. Cūq; ex iure sibi nichil supesse cōspicerēt. vñ regio auxilio et p̄ncipū ad preces se vertūt. quibus ep̄m flagitāt. ut incromisse pfone de ecclesijs expellant. expulse restituant. Dubitā te autem viro dei. nichilq; ad rogata respōdente ecce domi corpis forma vexillo crucis. infixa et in editiore dom? pte locata. hūanos exp̄zimēs mos. oīz voces cōpescuit dicens. Absit hoc ut fiat. Absit hoc ut fiat. Ad qm vocē rex et oēs maiores natu p̄teriti. clamore p̄ter et dei laude arēā opleuerūt. Et his quidē aduersarijs viuentib; cessatum est a contentōib;. donec p successionē prior discordiā renouata est. Tunc abēutes et iniquitatis sue defensorē quendā scotozū. p̄fificem ingeniosum et loquacē assumentes. ad hominē dei tēdūt turgenti sp̄ritu scandalū pponunt. ac ille qui longo senio et ecclesie laboribus effract? iam p̄ter oratōez omnia postposuerat. hoc respōsionis iaculum in hostes vibrat. quoniam inquit tanto tēpore elapso calumnie causam nō p̄tendistis. nunc autē senescētē me et taciturnitatē opam dāntem antiquis querelis deseruire opellitis. fateor vicerē vos volo. causam ecclesie sue xpo iudici p̄mitto. Quod dixit irati dei censura firmavit. mox eteniz domus cōcussa est cenaculū sub pedib; solutum. hostes solo p̄cipitati. ac ruentiū trabiū pondere opp̄si. Vbi vero cum suis sanctus accubabat. ibi nulla ruine suffusio fiebat.

LXXXI. De pphetia eius contra domū regiam et trāsitu eiusdem.

REx autē edgarus immatura morte p̄teritus edwardū filiū suum et regni et morum heredē reliquit. In cuius electione dum quidā palatini p̄ncipes ac quiescere nollēt dunstan? arzepto crucis vexillo qd ex more ante se ferebat in medio cōstitit. edwardū illis ostēdit elegit. sacrauit. patrisq; ac magistri affectuz quo ad uixit ei impendit. Sed illo post triennium nouercali fraude occiso. echelredus quem fama eius fratrem loquebat regnū obtinuit. que res quāuis infesta ess; dunstano. nō tamen cōsiliū fuit resistere. eo q regis filius. et p̄xim? tunc heres videretur esse. Attamen in die p̄secratiōis sue post ip̄sitam sibi coronam ferē dunstan? hoc illi p̄dixit. quouiam cōspirasti ad regnū p morte fratris tui quem occidit ignominiosa mater tua. non d̄ficiet gladius de domo tua. de semine tuo interficiens quousq; regnū tuum in alienam gentem transferat. Idem sanctus beatam dei genitricem videre meruit. et mellifluas ei? voces audire. quibus focias virgines ad collaudandū deū hortabāt. p̄tinēs illd carmen sedulij. Cantem? dño o socie &c. Anno autem verbi incarnati. xij. mīm? a. M. patriarchatus sui. xxxij. Natiuitatis autem circiter. lxx. cum iam esset omnium virtutū carismate plenus et viuendi deum desiderio fatigatus post multā populorū exhortatōz. et futurozū p̄nunciatiōnem

inter gratiarū actōnis verba. ex omnibus animi
medullis effusa vidit illos qui se ad celeste puiū
um iam ante bīdū inuitauerāt bonos āgelos assi
stentes. et celeste sibi obsequiū pparātes. quoz
presencia anima illius gratulata. de habitaculo san
ctissimi corpis est egressa. et in gaudium domi sui
cum honore ingressa. .LXXXII.

**De quibusdam euentibus sub imperio otho
nis.**

Sigibertus.

HNno othonis. xij. taxis rex hungaroz
inter ytaliam veniens. x. modios nūmoz
a bengario p redditu accepit. Anno ei
dem. xvi. mortuo wifrido coloniensium archiepo
suscepit archiepiscopatum vir gloriosus pūno frater
othonis impatoris. q̄ qualis quātusue fuerit apd
deum et homines lector ediscat in vita ipius quā
roger? luculentē scripsit. Hui? studio trāslata sūt
a roma caloniā corpa sanctorū elisij. patrodij.
priuati. gregozij. cum baculo sancti petri. Anno
eiusdem. xvij. ludowico rege francorū mortuo. lo
tharius filius ei? ex gerberga sorore impatoris re
gnauit annis. xxxj. **Ex cronicis.** Ludowic?
remis in ecclesia sancti remigij sepeliē. et sub lotha
rio filio eius rege. Hugo magn? francorū dux ef
ficiē. nec multo post idem hugo moriē. et in eccle
sia sancti dionisij tumulaē cui successerūt filij ei?
hugo et otho et henricus. quoz hugo ducatū frā
corū in loco patris est sortit?.

Guillerimus.

Hoc anno regnare incepit edwicus filius edmū
di supioris rgis adolescēs peculās. ut supradictū
est et libidinofus. Qui dunstano corripiente se oēs
monachos in tota anglia exiliauit et calamitatib?
affecit. Ip̄m quoq? dunstanum in flandriā expulit
malmeſberienſe cenobiū plusq. cc. lxx. annis iha
bitatum a monachis. stabulū clericorū fecit. Tūc
beati adelini corpus tot annis abditū a clericis d
terza leuatū et in ſerinio locatū est. cui dedit rex
p̄dium amplissimum. In cetera vero cenobia ni
mis inhuman? fuit. tū ppter etatis lubricū. tum
ppter pelicis cōsiliū. regnauit annis. iiii. **Sigi
bertus.** Anno. xix. iohannes romane ecclesie.
e. xxi. p̄sides. In ytaliam lapis mire magnitudinis
tonitruū et tempestate turbulēta de celo iact? in
gens miraculū videntib? p̄buit. templa plerisq? i
locis valida tempestate cōcussa sunt. veriusq? oz
dinis sacerdotes ictu fulminis interierūt. et plu
ra horreda dictū porreta monstrata sunt. Anno.
xxii. p̄digiosa res mltos terret. et a vicis. coeret
notis crucis in veste plurimoz apparētib?. quoz
dam autem vestibus quasi lepra lordentib?.

.LXXXIII.

**De edgardo rege et vi
ris illustrib? anglie.**

Guillerimus.

HOc anno regnare incepit edgar? fili? ed
mundi frater edwi iuuecul? ānorū. xvj.
quo nascente dunstan? ferē audisse vo
cem angelicā dicentē. Pax anglie quādiu puer iste
regnauerit et dunstan? vester vixerit. Regnauit
autē annis. xvi. nullū fere annū regnauit. quo nō
nouū monasteriū fundauerit. Regem scotorū kīa
dium. cābrozū. malcolinū. archip̄ratā. mascesium
omnesq? reges valensū numero. v. ad euriā coa
ctos ppetuo sacramēto sibi obligauit. quos apud
vrbem legionū sibi occurrētes in pompā triūphi
p fluiū deduxit vna nauī ipositos. in cui? proza
sedebat ip̄e. et illi remigabāt. Fama eius exciti ve
nerūt eum videre saxonēs et flandrenses et dani
a quibus didicerūt tunc t̄pis anglie in conditā anī.

mi ferocitatē. i. a saxonibus. a flandrensibus ener
uem corporū molliem. a danis potatōez. Flore
bat tunc in āglia dunstan? p̄zi? abbas glascoe p?
ep̄us wintonie. mox archiepus cātuarie multe in
seclō potentie. magneq? apud deum gratie. Post
regem elfredū excitator mirific? artū liberaliū
et locoz regaliū repator magnific?. Qui vt pota
tōem opatriotaz refrenaret. clauos aureos vī ar
genteos iussit valis affigi. vt dū metā suā quisq?
cognosceret non plus subseruiēte verecūdia vel
ip̄e appeteret. vel aliū appeteret cogere. Hui? di
scipulus fuit archelwoldus ex monacho glasconie
si. abbas abbendonienſis et p? c̄p? fē? wintonien
sis. Qui tot et tanta fecit episcopus vrbis vnius
quot et quāta vix posse facere videre rex āglie
toti? Hic clericos expulit de wintonia. et polūie
p̄ eis monachos. Floruit etiā tunc tempis Osval
dus nepos odonis archiepi qui āre dunstanū fue
rat ex monacho floriacensi wingornie ep̄us. et p?
eboracensis archiepus. Qui monasteriū ramesie i
quodam palustri loco edificauit. clericos a wigo
nia expulit. et posuit p̄ eis monachos regulares.
.LXXXIII.

**De visione eiusdē ed
gari super statu futuro regni.**

Idem.

Edem edgarus rex anglie dum quadā die in venā
tione esset fessus. somnoq? resolutus. iacebat sub
malo siluatico. tūc ecce canis femia pregnās vena
tica et iuxta pedes illius accubās dormitantē exci
tauit. Nam ip̄a tacente catuli aluo inclusi mltifor
mes et sonoros latrat? eoidere. Attoitos rex ocu
los ad cacumē arboris intēdit et vidit poma vnū
et alterū delapsa in fluiū. quoz collisione bullis
aquatilib? intra se crispātib? voce articulata in
sonuit sic. Mel histe. id est. bene est tibi. Non mul
to post vndarū cū volumib? agentibus viceol?
sup aquā apparuit. et post viceolū vice? exundās
aquam. nā alter p̄ior vacuus erat. Et quāuis cre
bro gurgitis impulsu maior minorem vigeret. vt
s. aquas suas in illum fūderet. nunquā tamen ob
tinere potuit. quū viceolus vacuus recederet.
Iterūq? quasi supbo gestu victorē vict? impete
ret regressus rex post hanc visionem domum an
xius patefecit omnia matri sue. cui tanquā sancte
femine deus solebat mltā reuelare. hec dicebatur
elfiga que tā pia et dulcis erat. vt etiā reos quos
iudiciū palam damnauerat occulte redieret. quaz
libet p̄ciosam vestem aspectu paup̄i statī dabat.
corpe speciosissima et artificio manū prudentis
sima. et omnib? opibus bonis intenta. Postremo
igitur mane dixit filio suo. latrat? catulorū que?
matre quiescente dedere significāt q? post obitu
tū quiescentib? illis qui modo valent et viuūt
nondū nati nebulones cōtra dei ecclesiā latrabūt
Q. autem vnū pomū secutū est alterū. ita vt ex
collisione secundi in primū videre? vox sonuisse.
Mel histe. Hoc innuit q? ex te qui ad instar arbo
ris magne totam inumbras anglia duo pcedēt fi
lii. fautores secūdi extinguet primū. Tunc diuer
se p̄ris incitatores dicent pueria vtriusq? Mel hi
ste. quia mortuus regnabit in celo. viuis in seclō
Q. autem viceus maior minore implere non pote
rat. significat q? gentes aquilonales que numero
siores sunt q? angli anglia post mortem tñā iperēt
et q̄uis crebro opatriotarū aduentu ruinas suas
impleant. nunquam tamen hunc angulum mundi
poterunt implere. sed angli nostri cū maxie victi

videbunt eas expellere

LXXXV.

De iusticia et sanctitate eiusdem.

Hec edgarus rex ita in sanctitate sua seuerus fuit quod ibi nullus fuit priuatus latro nullus popularis predo nisi qui mallet proprie vite dispendio infortunatas alienas gressari quicquid omnis generis feras sanguis audas ex regno exterminare cogitauit. Wido uero regi walesium iuxta ut sibi aliquot annis tributum. CCC. lupoꝝ solueret. Quod cum ille tribus annis fecisset quarto destitit. nullum se ulterius posse iuenire professus est. Gracillimi corporis fuit. et virtutis immense. ita ut uolens ro ad congregandum laceraret quicquid audacem hoc maxime timens ne in tali collidio timeretur. Omni estate per pasca naues per omnia litora coadunari precipiebat ad occidentalem insule prem cum orietali classe. et illa remissa cum occidentali ad borealem. Inde cum boreali ad orientalem remigare consuevit. ut exploraret ne quid pirate turbaret. Hieme et vere per omnes puincias equitabat iudicia potestatum exquirere ne ius violaret. Venit aliquando cum adolescens esset in monasterium quod situm est uelut in mie. ubi quedam puella de nobilibus anglorum orta inter sanctimoniales in omni habitu nutrebat quam uidens et concupiscens misit per illa que timent pudori suo raptum uelut a quadam sanctimonialem capiti suo imposuit. et sic ad regem iuit. quam uidens ille. quam subito inquit sanctimonialem effecta es. et ablato velo renitenti vim intulit. hoc sciens diuina natus peristatus ualde uenit ad regem. Cui ueniens cum rex occurreret. et eum ut solebat per manum ducere uellet. dunstanus turbato uultu manum suam retraxit et eum ad penitentiam commouit. ut supradictum est. Quodam tempe rex uenatum perrexit. et dunstanum qui tunc forte secum erat missam rogauit differre donec rediret. Appropinquante hora tertia uir dei sacris indutus vestibus regemque expectat. cubitis innixus altari et lacrimis deditus tunc subito sopore leuiter pressus. rapitur in celum et immixtus angelis audiuit eos sancte trinitati modulatis uocibus canere. *Kiriel. Xpel. Kiriel.* Quorum cantum retinens ad se reuersus est. et interrogat si rex aduenisset. Respondeat non. Iterum ergo orat et iterum in celum raptus audit ibi alti sona uoce dici. *Ite missa est.* Cumque responderetur. do gratias. accurrunt clerici regis regem adesse dicentes. quibus ille respondit quod iam missam audierat nec aliam eo die audiret. ut celebratur? erat. In terrogatus quare uisionem apert et sumpto ex hoc sermone. prohibuit regi ne ulterius in die dominica uenatum pergeret kirieleys quod in celo audierat clericos docuit et in multis locis hodie per angliam canatur.

LXXXVI. De obitu sancti. Wiberi et dissensione clezi romani. Sigibertus

Anno othonis. xxv. sanctus wibertus fundator gemelacensis cenobii apud goziam ubi deo militabat. propter amorem ibi feruentis sancte religionis in christo dormiuit. Corpus eius relatum est ad cenobium gemelacense. Anno sequenti collecto a tota italia episcoporum concilio iohannes papa de nephariis causis infamatus. qui etiam euocat? dum se excusatum venire cunctatur. post multa tandem eo a cunctis iudicato. leo adhuc laicus electio omnium et sensu imperatoris papa substituitur. Sic leo presens apostolice sedis fecit. ordinationes. et ea que erant apostolica. nec longum romam alterata fide apud

imperatoris papam recipiunt iohannes. Ille synodo collecta leone deposuit et eius gesta cassauit. Statutum quoque est publico omnium iudicio synodum a leone habitam nec nominandam synodum perhibulam fauere adulteris. Quicquid ergo eo ordinante erant damnati. iussi sunt suam ipsorum perscriptioem portare in carta hec continente uerba. Pater meus nichil sibi habuit nichil michi dedit. Et sic depositi remanserunt in illis gradibus si quos habuerant non a leone ordinati. Siqui autem digni iudicant non accepta prius consecratione ordinant. Indictio illis eodem decreto quo et damnatis a constantino neophyto. Romani igitur a iohanne papa pecunia illecti in peratorem cum paucis romane morantem subito agressi. ita ab exercitu imperatoris sunt attriti ut nihil ab imperatore et a papa leone milites imperatoris a cede reuocarent usque ad interitum romani delebant. Quibus per leonem imperatori reconciliatis. post abscissum imperatoris leo papa insidias sibi paratiens ad imperatorem fugit. Iohannes papa se cum uxore cuiusdam oblectans a diabolo in tpe percuti ac sine uatico domino morietur. Romani uero contra iuramentum quod imperatori fecerant se nunquam electuros papam sine eius et filii eius othonis sensu papam benedictum sibi statuerunt. Benedictus romane ecclesie xxxij. presbiter. Imperator autem roma obsessa romanos cede et fame adeo afflixit ut leonem papam se retenturos promitterent. Sic benedictus reiectus non solum papatu sed etiam sacerdotio a leone exordinauit.

Ex cronica. Hic etiam in carcere stragula. tus est ab othone imperatore. Ipse autem imperator anno imperii sui. xxviii. penthecoste aquisgrani celebravit. concurrentibus illis a franci a foronibus suis regina. s. francorum geberga matre lotharii regis et karoli ducis. et hawide uxore hugonis pisiorum comitis. ibique omnis illa regalis psapia tanto ad inuicem congratulationis iubilo affecta est. ut in omni eorum uita uix aliquod gaudij et leticie huic equiparari posset. Sigibertus. Post benedictum igitur leo romane ecclesie xxxij. presbiter. LXXXVII.

De initio et profectu ecclesie sancti quintini et quibusdam alijs.

Hoc tempe ecclesia sancti quintini martiris que est in insula super fluuium somene sita. cenobium monachorum paucorum facta est. Procedente uero tempore crescente numero fratrum et aucta possessione reddituum. esse abbatia cepit. in quo loco adhuc duo putei extant. In uno quorum caput ipsius martiris. in alio corpus angelo reuelante inuentum fuerat. a venerabili matrona romana nomine eusebia. que per munere eiusdem officij lumen oculorum quo antea priuata fuerat. per eundem martirem recepit. Et hec inuentio anno et a passionis ipsius martiris. lv. euenit. qui passus est martiriū. anno ab incarnatione domini. ccc. xxij. Sed postquam prefata mulier religiosa sancti martiris corpus inuenit atque in superiori loco prominentis opidi quod antiquitus augusta viromandorum vocabatur collocauit. Labentibus multis annorum circulis sepulcrum eiusdem martiris ubinam haberet cunctis erat incertum. Denique sancto eligio nouiomeni ecclesie pontificante facta inquisitione de eiusdem martiris corpore sub presentia ipsius episcopi inuentum est. locus in profundo terre defossus in quo preciosus ille thesaurus seruabatur. Et hec facta inuentio sub sancto eligio facta est. anno ab incarnatione domini. dc. lvij. non absque diuine uirtutis magno miraculo

Nam cum beatus ep̃s nocturno tempore multis
luminari bus accensis quesitū loculū inueniret. et
fossorio quod manu tenebat p̃foraret. tanta subī
to odoris suauissimi fragrantia. tantaq; sup̃e lu
cis claritas circūqua; emanauit. ut et presentes
odore mirifico replerent. et absentes ortū dīci ad
uenisse suspicarent. Adelberone autem metensū
ep̃o mortuo deoderic⁹ osobrī⁹ othonis impatoris
ep̃us subrogat. Hic ut legitur inspiciebat primas
litteras nom̃ omniū metensū ep̃oz quas angelus
domini dīcī deoisse sancto clementi primo metē
suum episcopo. et notans alias argento. alias vili
ori metallo p̃ metalloꝝ qualitate esse annotatas
Cum videret etiā litterā sui nom̃is argēto esse p̃
notatā dixisse se ferē in ep̃atu tanta bona fore fa
cturū ut ipsa nom̃is sui litera merito deberet au
ro denotari. cuius bone intentionis iniciū ostendi
tur in cenobio sancti martiris et leuite vincenci
fundato in ipsius vrbis insula. Hoc tempe dāis q̃
xp̃m hiesum et idola simul colebant. cum popone
clerico in diuino alericantib⁹ sup̃ dēura dei et do
rum. danis asserentib⁹ hiesum christū esse quide;
deū. deos vero maiores et antiquiores esse illo.
popone vero econtra affirmante hiesū christū ve
rum deum solum. deumq; esse vnū in substantia.
trinum in p̃sonis. rex danorū arabo; cōdixit clerico
ut fidē p̃positā a se p̃bar; testimoio veritatis
Quod annuete clerico. ingentis ponderis ferum
valde ignitū manibus illi⁹ ferendū imponit. Qd
cū clericus vsq; ad placitū omniū tulisset absq; vl
la lesione. rex penitus abiecta ydolatria se suosq;
ad colendū verū deum solum p̃uertit. Cleric⁹ vō
ad episcopatū p̃mot⁹ est. Hoc tpe bulgarib⁹ do
minabant filij limeonis petr⁹ et bayan⁹ quorum
baiān⁹ in arte magica adeo valebat. ut quotiens
vellet lupus vel quelibet fera fieri videretur

·LXXXVIII. *De sacris reliquijs*
quas sanctus theodericus metis attulit.

Anno othonis. xxxij. quidā comes otho
nis ip̃atoris ei familiaris rome ante ocu
los omnium a dyabolo arzept⁹. ita ut se
ip̃m dentib⁹ discerpet. iussu impatoris ad papam
iohannē adduct⁹. ut cathena sancti petri collo ei⁹
circūdaret. oū a fallacib⁹ clericis semel et bis alia
cathena furenti adhiberet. nec quicquāz remediū
p̃ueniret vbi nil virtutis merat. Tandē vera ca
thena sancti petri allata et collo furētis circūda
ta. diabolus spumās et multum clamās abscēsit.
Qua cathena theoderic⁹ metensū ep̃us arzepta
cum diceret se eam nisi manu abscisa non dimissu
rum. eādem impator sedato licigio a papa iohāne
obtinuit ut anulū hui⁹ cathene exectū ep̃us me
reret. Anno. xxxij. theoderic⁹ metensū episcop⁹
impatori sanguine dilectione ac familiaritate cete
ris deuictior dum in italica expeditione p̃ trienni
um sub eo militaret. multa corpa et pignora san
ctorū de diuersis italie locis quocūq; mō potuit
collegit. Primū a marisia sanctū elipidiū ofessorē;
cuius sociū euticiū ep̃m ip̃e impator iam sustule
rat ab amicis enīcetē martirē cū reliquijs in iro
nis et victorini ac socorū eius a fulginis. felicianū
episcopū et martirē a perusio Asclepiodorū mar
tirim a spoletto Serenū martirē cū gregorio spole
tano martire a cordino. Pignora vincenci marti
ris et leuite ab hispaia olim a duob⁹ monachis ca
puaz. A capua vero illuc deportata. a menania al
terum vincenciū ep̃m et martirē. A vincencia leō

dum episcopum et martirē. A florenzia mīca
tem martirē. Ab vrbe eudēma fortunat⁹ episcop⁹
pū et confessorē. A corphinio luciam siracusanā
virginē et martirē. A faraolbo duce spoletano
rū olim a siraculis illuc translātā. A fabinis p̃tes
corporū p̃thi et iacimēti martirū. Hec omnia cū
p̃te cathene sancti petri apostoli cū capillis ei⁹ de
et sanguine sancti stephani prothoma ritris. et p̃
te craticule sancti laurentij martiris a papa iohā
ne sibi donata cū multis alijs sanctorū pignorib⁹
p̃sul theoderic⁹ in galliam hoc anno trāstulit. et i
ecclesia sancti vincenci martiris a se in insula vi
bis cōstructa locauit. Anno eiusdē. xxxvj. donus
romane ecclesie. cxxxvi. p̃sudet. Otho senior impa
tor obiit. cuius vitam windichilo; monach⁹ descri
psit. Qui etiā historiā saxonū vsq; ad hunc annū
cōscripsit. Otho secund⁹ imperat annis. x.

·LXXXIX.

*De imperio othonis se
cundi et sancto edwardo rege.*

Anno huius othonis primo. s. ab incarna
tione domini. dccc. lxxiii. Mundi vero
quartimillesimo. dccc. xxxvii. Raberius
de quo dictū est hoc monasticū verone p̃sul. sed
rex raberius exul apud lobias moriē. Anno scdo
benedict⁹ romane ecclesie. cxxxviii. p̃sudet. Maio
lus abbas cluniacens sanctitate et religione clar⁹
Actoz. *Huius ouersione et vitam ac fine;*
iam superius anticipando posuimus. *Sigiber
tus.* Anno quoq; prenato gelu magnū fit a
hl̃ nouembis vsq; ad equinoctium vernale.

Guillelmus. Edgarus rex moriē et sepeliē
glasconie. post quē regnauit edward⁹ filius eius
tribus annis et dimidio. Tunc visa est cometes a
pud vicū regiū qui vocat calua. clerici quondam
ab ecclesijs suis expli. noua p̃lia suscitauit. Quo
rum vnus elferius omnia pene monasteria q̃ reue
rendissim⁹ eebnoldus cōstruxerat euerit. Cōuen
tum est primo apud wintoniā vbi imago domini
ut supradixi⁹ aperte contra clericos locuta est.
Non fedatis illis conuentū est iterū apud caluaz
vbi solariū ut dictum est corruit. Absens erat
rex p̃pter etatē. sed cōsuebat in cenaculo totius
anglie senatores cū quibus repete totū solariū cū
aribus et trabib⁹ cecidit. omib⁹q; ad terrā elis
solus dunstan⁹ sup̃ vnā trabem que sup̃stes erat
uasit. reliqui vel mortui sunt vel p̃peruo lague
runt. Omnes angli tunc et deinceps in sententia;
dunstani relictis clericis transierūt. Idem dunsta
nus edwardū regē fecerat contra voluntatē opti
matū et nouerit que puerulū necoū. vii. annorū
regem nolebat facere ut ip̃a p̃ ip̃o regnaret. vñ
irata redeunte de venatione edwardo disp̃sa hac
et illac sociis cum sitiret valde poculū porrexit.
et bibentē satelles sica trāsfodit. Ibi ostensa sūt lu
mina de celo et claudus gressum. mut⁹ verbū. ce
cus visum recupauit. Cūq; illuc elfreda regia ve
nisset. equus eius ibidem stans null⁹ stimulis mo
ueri potuit. Tunc elferius ille clericus qui mona
stera distruxerat sacro corpore de ignobili loco le
uato regales inferias apud scestoniaz soluit. s; p̃
annum vermibus quos pediculos dicimus osu
m prus est. Elfreda regina dure penituit. cilicio ad
carnem induta et solo dormiēs sine cervicali. mu
lier pulcra et casta sed insolens. cuius insolentia in
edwardum longam patrie acquisiuit seruitutem.
Est autem apud scestoniā monasteriū feminarū
deo deuotarū. *Sigibertus.* Anno othonis.

iii. obiit sanctus waldricus aufburgensis episcopus
cuius vita qualis fuerit mox miraculorum gloria
patefecit. Anno quarto sanctus wictich pragensis
episcopus cognomento adelbertus sanctitate et
doctrina apud windos claret. qui apud brucios
martirizatus multis miraculis glorificatur.

.XC. De vastatione francie p otho
nem et echelredo rege.

Anno .v. pacato vndiq; regno. cu otho i
pator aquisgranii moraret. lothari rex
francoz subito ad inuadenda lotharingi
am contendit. et cedente impatore quia ad pugna
impara. erat. rex post multa vastatoz repatria
uit quem cu inestabili exercitu impator psecut
coactio die. f. kl. octobris franciam intrauit. quam
vsq; ad kl. decembris puagat. fies remissu. laudunens
sueslionu et piffelnu diuisa cede vastauit. eccijs
tntu dei omni immunitate ocella. In redeundo tñ
circa axonā fluuiū ptez impeditorum emisit. De
his quidā reclusus pduxit. q omnes hui? mali in
centores añ septenū morerent. Anno .vi. ignee
acies vise sunt in celo p totā noctē. v. kl. nouem
bris. **G**uillerinus. Hoc anno regnare icēpit
echelredus fili? edgari et elfrede qui regnauit an
nis xxxvj. hic pufiolus cu baptizare. circūstanti
bus epis in sacro fonte cecauit et sacramenta inter
polauit. Vnde dunstan? turbat? p deum inquit
ignau? homo erit iste. Hic decēnis cu fratre suoz
necatū audiret clamari fletu suo furentē matre
adeo omouit. vt quia flagellū ad manū non habe
bat. arzeptis candelis innocentē cederet nec pri?
desisteret q pene exanimē et ipsa lacrimis infun
deret. quappter tota vita sua ita candelas exhor
ruit vt nunquā ante se patere inferi lumen ea
rum. Huius coronadi capiti cu beatus dunstanus
diadema iponeret ait corā omnib?. quia p mortē
fratris tui aspirasti ad regnū ppterea audi ver
bū domi. Hec dicit domi? deus. Non debeat
peccatū ignominiose matris tue. et peccatū viro
rum qui interfuerūt cōsilio eius nequā nisi multo
sanguie miseroz pūcialiū et veniet sup gentez
angloz mala qualia nō est passa vsq; ad tempus
istud. **S**igibertus. Anno .vij. corpa sanctoz
laudoaldi. adriani amantū et alioz. a wentesono
habanie vico trāsserunt gandauū cu multa mira
culoz gloria. **XCI.** De bello othois
contra grecos et morte eiusdem.

Anno .viii. otho impator apuliam et cala
bria italie puicias ad ius regni grecoz
appendētes trāssere ad impiū romanū
conatur maxime. ppter affinitatē quā p vxorē su
am theophaniā cu impatore grecoz habebat. An
no .ix. greci infensi q impator otho puicias gre
corū inuaderet cōducto sibi saracenoz auxilio i
patori in calabria bello congregiū. in quo bello
omnes romanoz copie vsq; ad internetōez pene
olere sunt. Impator natādo nitens euadere a nau
tis ignorantib? eū capie. et a quodā eoz q erat ne
gociator sclauoz erat agnit? nec pōitus. p illum
re delata ad impatricem et theodericū metensum
epm qui in ciuitate rosan rei euentū pstolabatur
difficiliter p sclauū et epm liberae. Nautis quip
pe ad pecunias p eo redimendo allatas inhiatib?
impator ascensio equo vix euasit omnib? p infor
tunio reipublice animo cōsternatis sola impatrix
feminea et greca leuitate insultabat eis q ab exer
citu sue natōis victi essent romani. ac p hoc ce

pie primatib? exosa haberi. **Ex cronica.**

Hoc tpe rex angloz edwardus a nouerca sua vt
ferunt occisus dolo martini palmā accipere pine
ruit a domino. Otho impator et lotharius rex cō
uenientes sup quendā fluuiū paciscantē datis sacra
mentis ad inuicem et lothari? abiurat lotharingia
Sub eodem othone iohānes papa moriē in carce
re. Circa idem tempus sanctus adelbert? pōica
ta hungaria et bohemia pruscā ingredit et marti
rio coronat. **Sigibertus.** Anno .x. Otho im
pator tedio et angore animi deficiēs rome moriē.
et de imperatore substitūdo inter primates dis
sentiē. Alijs filio ipi? othonis imperiū deberi cer
tantib?. alijs odio impatricis a filio eius imperiū
transferre volentib?. ad hemricū ducem filiū hen
rici qui fuit frater primi othonis. Hic henric? ipi?
othonē puez faciose rapit in custodia tenet. S
principes de manu henrici extorquētes in regno
sublimant. et regnauit annis .xix. **XCI.**

De imperio othonis terci? et vita sancti mede
rici abbatis. **Ex gestis eius.**

Anno domini .dccc. lxxxiiij. qui fuit pri
mus annus othonis terci? scdm cronicā
Mundi vō quartimillesimo. dccc. xlvij
leuatū est pius corpus sancti mederici abbatis
ipo die depositōis eius. f. iij. kl. septēbris. Hic
edue ciuitatis pago ortus nobilis genere cū .xliij
annos etatis impleffet. inuitis pentibus ad mona
steriū eiusdem ciuitatis abiit et ingressus tātē ab
stinētie fuit. vt in ebdomada nō nisi bis edulii qe
quā caperet. qd nō nisi pane ordeaceo vel qd vili
us repire poterat et aque modico fiebat. corpus
vero clico asprimo occulte tegebat. et dsup alijs
fractib? in vestib? similis erat. Tandē mortuo ab
bati successit. vbi nō honorē sed onus se accepisse
cōsiderās omnib? sibi ommissis ver? pater appare
re studuit. Ipo tpe quidā monach? eiusdē loci cū
libidinis estu grauiter vteret et hoc pio patri in
dicasset. ille tunicā qua induebat illi ad induendū
dixit. qua induta ilico demon incētoz ipius mali
fugiendo delituit vocibus magnis pclamās. Sā
cte mederice cur me incēdis tuis pēibus. vasculū
qd diu possederā abstulisti et me inextinguibili in
cendio mācipasti. tunc sanctus diuina voce cum
increpauit et ille abscessit. et monachus postmo
dum in tanta sanctitate pmanit vt plurime p eū
virtutes efficerent. Alius quoq; pōicti patris di
scipulus ita erat diabolica illusione subactus. vt
quādoq; operi diuino insistere deberet statī vt
fmaxeos oratōne cōsuetā finiēda esset anteq; ge
nuā flecteret ab ecclesia exiret. Qua de causa fre
quenter admonitus. nō tamen est correctus. tūc
sanctus panē accepit et benedicens eulogijs fra
tri tribuit et ab eo mox inimicū exclusit. Cūq;
de diuersis regionibus audita eius fama ad eū p
peraret. desertū locū expetiit. et sub statu diu de
siderato sese cōclufit. ita vt quidquid cibo sumen
dum esset ppiis manibus elaboraret. Fratres vō
de abscessu eius tristes effecti p vastā heremū lō
ge lateq; eum pquirūt. et tandem inuentū cum re
ducere nō possent epm adeūt. qui cum eis pgena
sanctū in heremo repperit et excomunicatōis vi
cnlo eum alligans ad hoc monasteriū pduxit. vbi
multa postmodum sanctitate floruit. et multas in
firmities curauit. Tandem oratōis causa pifi?
pficisci voluit. in quo etiam icimere multa p eum
dominus miracula fecit. Deniq; pius veniens in

cellula que sub nomine petri apostoli fuerat consecrata. ij. annis et ix. mensibus deo militauit. ac demum vocatis discipulis suis obitus sui diem indicauit. in quo et expletis omnibus valedicens eis inter verba orationis ad deum migravit. iij. kl. septembris. **XCIH.** **De translatione regni franco-**

rum ad hugonem caphet. **Sigibertus.**

Hanno othonis. iij. ludouico rege francoz mortuo. francis regnum transferre volentibus ad ducem karolum fratrem lotharii regis patru. s. ipsius ludouici. dum ille rem ad consilium defert regnum francoz usurpat hugo filius hugonis pisenis ex hawide sorore primi othonis impatoris et regnavit annis. ix. **Actoz.** **Guillerinus** dicit hunc hugonem duxisse uxorem filiam edwardi regis anglorum sororem echelstani regis qui longe ante hoc tempus regnavit. tempe videlicet henrici regis theutonicoz patris othonis primi. qui otho primus duxit uxorem unam sororem eiusdem echelstani. altera vero ludouicus aquitanorum princeps terciam que pulcherrima erat duxit hugo iste. misit quoque patri per ea munera amplissima. aromata et gemas preciosas et precipue smaragdos. equos curaces plures cum phaleris. et vas quoddam ex onichio ita celatum ut in eo et fluctuare segetes et gemare vires. et hominum moueri imagines viderentur. et ita lucidum et politum ut vice speculi imagines intuentium redderet. Ensem quoque constantini magni in quo literis aureis nomen antiqui possessoris legebat. In capulo quoque super crassas auri laminas clauus ferreus affixus erat. unus ex quattuor qui domus nico corpi fuerat affixi. Lanceas quoque karoli magni quam impator inuictissimus contra saracenos exercitum ducens quotiens in hostes vibrauit. victor rediit. ferebatque eadem esse. que domico lateri manu militis impacta patulum mortalis aperuit. Vexillum quoque beatissimi martiris mauricii principis thebee legionis. quo idem rex karolus in bello hispano quoslibet confertos inimicorum cuneos diruperet et fugare consueverat. Diadema quoque ex auro multo et gemmis preciosis. quarum splendor oculos intuentium reuerberabat. Particula quoque sancte crucis cristallo inclusam. ita ut per ipsum cristallum possit discerni color et quantitas ligni. Portum culam quoque spinas corone eodem modo inclusas. Princeps huius legationis fuit adolphus filius balduini comitis flandrie ex filia regis edwardi echelstani sorore echelstani ipsius ex patre. **Sigibertus.** **Anno** othonis terci. v. karolus dux regnum francoz ex paterna et auica successione sibi obtinuit contra hugonem nepotem suum repetit. eumque bello purgens urbem laudunum capie. Hugo karolum in lauduno obsidet sed secundo obsidionis mense obsessi perfluentes. castra obsidentium incenderunt et rex plurimis peremptis vix fuga euasit.

XCIH. **De transitu sancti dunstani cantuariensis archiepiscopi.** **Guillerinus.**

Hoc anno mortuus est sanctus dunstanus cuius vitam descripsit osbernus cantor nulli nostro tempore scilicet scilicet musica omnium primus. **Actoz.** **Hic** osbernus de morte eiusdem sancti sic scribit. Instabat inquit dies ascensionis domice. et pactis vigiliis remansit in oratione solus in ecclesia dunstanus et vidit. et ecce innumera candidatorum multitudo coronas aureas in capitibus gestantium inestimabili fulgore micantium per ecclesie ianuam irumpens ante ipsum globa-

ta constitit. una voce cum salutans hoc modo. **Salue** dunstane noster salue. **Mandat** tibi quem pie desideras filius dei quatinus si patus es venias. et diem hanc ad cuius gaudium suspiras nobiscum celebres. **Ad** quod ille impetrit manens sciscitat. est qui essent. **Cherubin** ac **seraphim** inquit sumus. & responde quid velis. **Tunc** respondit ille. **Hodie** dies solennissimus est. et incubit michi pane verbi dilectam plebem reficere. et ostendere illi quomodo ad hoc gaudium possit pervenire. propter quod et multi conveniunt. nec debeat illos decipere. et ideo hodie venire non possum. **Qui** dixerunt. **Eya** patus esto ut die sabbati postea sis hinc nobiscum romam venire et coram summo pontifice. **Sanctus** sanctus sanctus eternaliter canere. **Annuit** ille. et illi recedunt. **Lecto** igitur die ad missam euangelio. locutus est ad plebem qualiter nunquam locutus fuisset. **Et** reuersus ad altare celebravit misteria. **Vbi** autem ventum est ad benedictionem super populum. iterum ab altari predicatur. **regre-** ita ut non hominem sed angelum loqui putaret. **Iterum** ad altare reuertitur. et data benedictione iterum ad populum redit cunctis stupentibus. et mox ut ad loquendum os aperuit tanta claritate vultus eius resplenduit. ut nemo in eum intendere posset. obiectumque suum illis instare predicat promittens se illis nunquam defuturum et tunc ad mensam domini regressus est. **Eadem** die cum a mensa sumpto cibo surrexisset oratorium petiit. et designavit locum in quo se voluit sepeliri. mox languor eum inuasit. **Sexta** feria lecto decubuit. omnesque aduentantes ad sequenda christi vestigia incitabat. **Sabbato** iterum communicatus est et cum horam suam expectaret. subito cum lecto in quo iacebat usque ad superiora levatus est et trabibus obstitentibus ad terram leviter demissus. **Quo** dimisso dum quasi ad quiescentem qui aufugerant reuerterentur. iterum usque ad trabes cum lecto suo repositus est ut prius et iterum leviter dimissus. **Hoc** usque tercius factus est. **Tunc** ait ad circumstantes. **Vos** videtis quod vocor. **Si** vultis mecum venire ite via qua incessi. deest qui me vocat ipse dirigat corda. & corpora vestra ad suam voluntatem in pace. **Et** respondit ab omnibus amen. **transiit.** **XCV.**

De miraculis eiusdem post obitum.

Resbiter quidam inter suos nobilis palicius factus est ad corpus sancti delatus sensitque quendam manum per totum corpus suum ducentem et membra sua resolidante. **Sanatus** igitur grande gaudium celebrabat exultantibus. **Coni-** uis et dunstanum laudantibus. **tymens** ille ait. **Nun-** quid me inter pauperes numeratis. **Et** si dunstanus non esset sanatus fuisset. **Quo** dicto statim pristino morbo correptus est. et cum miserabiliter clamaret emisit spiritum. **Theutonicus** quidam ab episcopo suo excommunicatus fuerat pro crimine voluptatis et arrogantie et per vii. annos sathane traditus. sensu perditoto toto corpore tremebat. qui tandem ad sepulchrum dunstani peractus in nocte purificationis beate marie quando responsorium videte miraculum inchoabat demonem suum cum multo cruore euomit. **Quedam** virgo a natiuitate ceca erat iuxta tumbam sancti ad vigiliis festiuitatis sancti audireni. xi. kl. septembris. que dum cantaret responsorium. sint lumbi vestri percuncti et lucerne ardentes. illuminata est. **Quidam** puer claudus ab utero a matre sua illuc elatus est. qui cum sua matre orante pomum teneret. subito pomum illud rotari cepit usque ad tumulum sancti. quod ille prode nolens statim per illud sanctum cucurrit

Moris erat in eodem monasterio pueros omnes in scola verberari ante quintum diem natalis domini non pro culpa eorum sed ex usu tantum. Rogati sunt magistri ut donaret illi diem qui noluerunt sed omnes ad virgas se preparaverunt. Ea nocte astitit in visu uni puero dunstan? dicens. Cur tunc pauidi estis o pueri. Quia inquit domine furor magistrorum sedari nequit. Ne timeatis ait. Ego eum sedabo. Ego sum dunstan? pater huius monasterii. Hoc tibi erit signum. quia liberabo vos. Vade et dic cuilibet ecclesie ut auferant de iuxta me et ab ecclesia corpus filii arolodi quem gentilem odibilis quorundam adulato iuxta me ausu temerario sepeliuit. Quod si cito non fecerint. tota hec ecclesia graue damnum sustinebit. Jam aurore illucescebat hora pueris tremenda. et magistri stabant armati cor rigis nodatis expectantes pueros ante se transieros. Et ecce subito omnes magistri obdormierunt et pueros per medium transeuntes non fuit qui cogeret. Adolefcent autem detulit mandatum custodibus qui contempserunt. postea a quibusdam monachis dunstanus a loco discedere visus est. a quibus dum detineretur et cur recederet quereret. respondit se se totum pagane carnis et quorundam illuc viuentium iniquitates ferre non posse. que res inquit si emendata non fuerit. tota hec ciuitas et hec ecclesia luet. Non multo post ciuitas obusta est. et tota ecclesia cum suis officinis. excepto dormitorio et refectorio cum claustris que ibi appendebant. **XCVI.**

Quod huc de eodem. Videtur archidiaconus lundonie conuersus esse in eodem monasterio literarum scientissimus et cepit religiose perferari. Per annum quo monachus factus est. secretarii officio functus est et cepit paulatim a religione tepescere. dum maiori libertate ceteris potiret. Tandem fugam perabat cum quodam iuvene sibi amico. tamen adhuc animo fluctuabat de hoc quod facturus erat. Statuit autem apostolus se non discessurum a monasterio sine licentia sancti dunstani. Venit itaque ad tumbam eius querelas faciens de illis et sua benedictionem petens ut iter suum persequeret dicens se ipsius futurum quocumque pergeret. Veniensque post chorum inuenit monachum quemdam reuerendissimum virgam tenentem et ei inmixtum stantem et se inuidis oculis intuentem. quo viso expauit. et ab eo diuertere voluit. qui virga opposita ait. Quo vadis. Innuit ille non esse loquendum. At ille. Si loquar nichil ad te. Dic quo vadis. Quo inquit mea interest. At sanctus. Nichil est. Reuertere ad sepulcrum ubi modo fuisti. et mutata voluntate intenti ora. Reuersus ille. orauit sicut prius orauerat. Rediens obuium habuit quem prius in eodem loco. Qui quo tenderis requisit. Cui ille. Quid hoc ad te. Multum inquit. Quod et tu si te non correxeris in proximo experieris. Nunc ergo redi iterum et muta mentem. muta precem. Cumque ille transire conaretur potius quam redire. ille vibrata contra eum virga redire illum coegit. Qui rediens multum pauidus orauit tertio eandem sermonem. et rediens non inuenit eum quem prius inuenerat. Putansque se bene orasse. peruenit ad ostium claustrum. ubi offendiit quem prius offenderat. turbato vultu contra se stantem et interrogantem quo pergeret. Qui respondit. Quis es tu qui me tanta auctoritate cōstringis. Ait. Queris quis. Audi. Ego sum dunstan? possessor et archiepiscopus huius loci. amator illorum et adiutor qui vere sunt filii huius ecclesie. Et tu quomodo suffra-

gium meum queris qui me et locum istum vis deserre. mea licentia hic nunquam exibis. sed velis nolis remanebis. hic morieris. et quia me audire contempsisti. ecce in pena tua probabis quod non bene fecisti. et leuans virgam percussit eum tercio acriter. et in terram prostravit et disiecit. Ille iacens illic inuentus est et portatus in infirmitorium. et cepit quotidie augmentari infirmitas. nec poterat dinoscere qualis esset. Ille autem reuelare volebat. tandem positus est super ciliolum et cepit letania pro eo dici. Cumque diceretur sancte dunstane ora pro eo. Rogauit se poni super lectum dicens. se modo non moriturum. Et accessit henrico priore confessus est ei omnia et quod mori non poterat antequam hoc confessus fuisset. et accepta penitentia et benedictione a priore reddidit spiritum. Casula sancti dunstani in qua catere solebat erat apud lundoniam sine ullo auri apparatu. Matrona quedam lundoniensis grauius infirmata credebatur se deinceps nunquam sanandam. Cui ut putabatur mox moriturus sanctus dunstan? apparuit. sciscitans utrum vellet conualescere. Qua respondente se maxime velle. Ait. Tolle aurifrigium quod est in arca tua. et pone illud in casula que est apud me. facta monasterium et conualesces. Et factum est ita. Et quod mirabile fuit aurifrigium illud nec minus nec maius est inuentum quam casule ornatus exigebat.

XCVII. De quibusdam incidentibus illius temporis. Sigibertus.

Anno othonis tercii. vi. inundatio aquarum frequens ac diurna ultra solitum. estas per ea feruentissima pluuibusque perniciosa fuit. vni et fruges immoratae sunt. Karolus dux morem acutum expugnat suessionis usque vastando paccedit Remis inde aggreditur ad laudunum cum multa preda reuertitur. Siccatas magna vernalis fuit. Unde et satio primitiua impedita et fames ingens secuta est. nix nimia decidit. imber postea perennius. ut autumnalem satiem omnimodo denegaret. Fertur annonam pluisse de celo in albanio. Alii etiam pisciculos puos de celo pluisse ferebant. Anno vii. karolus dux remis occupat. archiepiscopum quem hugo rex profecerat. et quosdam primates capit et lauduno relegat. Anno viii. karolus dux moritur. Ocho filius eius succedit ei in ducatu lothariensi. Anno ix. remis synodo totius francie congregata. arnulphus nepos karoli ducis quem ipse karolus episcopus remis substituerat omnium iudicio exordimatur damna. et adelgarius presbiter qui vrbem perdidit et portas karolo apuit insolubiter excommunicat. Gerbertus vero substituit episcopus. sed quibusdam causam ventis lantibus non potuisse degradari arnulphum sine scientia et auctoritate pape romani. Gerbertus depositus ad othonem imperatorem se contulit quem imperator receptus primo eum raunen archiepiscopum et per ea constituit papam romanum. Unde est illud eius monasticum. Transit ab R. Gerbertus ad R. fit papa ingens R. **XCVIII.** De gerberto papa et primis eius studiis in nigromantia. Guillerinus.

Hic gerbertus ex gallia natus monachus a puero apud floriacum adoleuit. Demum adolefscens claustrum exiens prexit hispaniam que olim a romanis possessa tempore honorij imperatoris in ius gothorum cesserat. Gothi autem usque ad tempora gregorii pape arziani fuerant. Sed tunc per leandrum hispaniensem episcopum catholici facti sunt et per recharedum regem fratrem herminigildi quem

pater nocte pascale p confessione fidei interfecit. **L**eandro autem successit ysidor? vir sanctus et doct? cui? corp? nostra etate adfonsus gallicie rex trāstulit toletū ad pond? auro opatū. Sarace ni autē qui gothos subiugauerāt ipi quoq? a karo lo magno victi galliciam et lusitanā maximas hispanie pūmicias amiserūt. Possidēt autē vsq? hodie su periores regiones. Et sicut xpiani toletum ita ipi hispalim quam sibiliam vlgaliter vocant. caput regni habent diuisionib? et in cantatōnibus moze gentis intenti. Ad hoc veniēs gerbertus vicit sciētia ptolomeū in astrolabio. alexandriū in astrozū interstitio. firminū in fato. Ibi didicit et cantus auiū et volatus misterii. et tenues ex inferno excire figuras. Quadruuū quoq? ita ebibit ut illas in galliā reuocaret iam duduz aboletas. q? bachuz prim? a saracenis capiēs. regulas dedit q? vix intelligunt a sudantib? abacistis. hospitabat apud quendā pīm quē primo multis expensis. d? inde multis p missis demeruit. Hic pbs vnum habebat codice totius artis psciū. quē nullo mō gerbertus extorquere poterat a magistro. Tandē illū nocte furatus est auxiliāte filia philosophi. cum qua familiaritate assiduitate pauperat sub ceruicali positū. et cū furto aufugit. Pbs somno excita tus iudicō stellarū pscit? est fugientē. Profugus autem eadem sciētia piculū operiēs sub ponte lignea qui pxiūsus erat se occultauit pendul? inter pontem et aquaz. pontem āplectens. ut nec terrā nec aquā tangeret et ita querentē elusit. Veniens autem ad mare p incantatōnes dyabolo accessit ppetuū illi pacificē homiūz si se ab illo q? d? nūo insequeretur defensatū vltra pelag? eueheret. Et factum est. Veniens galliam publicas scolas pfectus est. habens cōp̄hos et studioz socios. Cōstanciū abbatē monasterij sancti maximini quod est iuxta aurelianis. ad quem edidit regulā de bacho ad elboldū ep̄m ut dicūt wiziburgenses q? fecit eplam ad eundē gerbertū de questione diame tri sup macrobiū. Habuit autē discipulos p̄dicāde indolis et nobilis p̄sapie robertū filiū hugois caphet. et orthonem filiū orthonis impatoris. Rober tus postea rex francie fecit eum archiep̄m remensem vbi ipse gerbert? fecit arte mechanica horalogium et organa idraulica vbi mirum immodum p aque calefacte violentiā implet vent? emergēs p̄cauitatē barbatū. et p multiformes tract? eree fistule modulatos clamores emittunt.

XCIX. **D**e thesauris subterraneis quos frustra quesuit.

Urgibat etiā ipse gerbert? fortunas suas fautoze dyabolo ut nichil quod semel excogitass? impfectū relinqueret. Thesau ros olim a gentilibus defossos arte nigromantica inuentos cupiditatib? suis iplicabat. Erat iuxta romaz in cāpo marcō statua erea vel ferrea nescio dextere manus indicem digitū extēdū hīs et scri ptū in capite. hic p̄cute. quod supioris eui hoīes ita intelligendū rati sunt ut ibi thesaurū inuēire deberent. et ideo eam multis securib? laniauērāt. Gerbert? autē sole meridiano notās quo p̄tendere tur umbra digitū ibi palū fixit. Supueniēte autē nocte soli? cubicularij laternā portantis p̄mitatu eo p̄tendit. ibi terza solitīs artib? dehiscens latū p̄ sefecit ingressū. Viderūt ibi ingentē aulā regiā aureos pietes. aurea lacunaria. oīa aurea. milites aureos tessaris aureis ludentes. regem aureum cum

regina aurea discubentem. apposita obsonia. astan tes mīstros pateras multi pōderis et p̄cij in quib? materiā supabat opus. In interiori autē pte domus carbūculus lapis in primis nobilis et rarus inuē tu tenebras noctis fugabat. in cōtrario āgulo sta bat puer tenens arcū extēto neruo et sagitta im missa est. Cōtinuo autē ut quis manū ad cōtingen dum aliquid aptaret videbant omnes ille imagi nes p̄silire et impetū facere in p̄sumptoz. Quo timore p̄sus gerbert? nichil tetigit. Cubicularij autem putās in tanta p̄da puam furcū latere. cul tellū arripuit mirabilis opis p̄cij. Moxq? omnib? imaginibus cū fremitu exurgentib? puer arcū te nens sagittā iecit in carbunculū et tenebras indu xit. Et nisi in onitu gerberti cultellū reponere ac celerasset. graues penas ambo dedissent. Sicq? ni chil lucrantes ductu laterne regressi sunt.

C. **D**e ceteris qui talia querentes in terierūt vel a demonib? illusi sunt.

Iosephus auctor est salomonē cum patre multos thesauros defodisse in loculis mō mechanico in terra. Quorū tri amilia auri talenta hircan? leuauit de sepulcro da uid ut obsidiois iniuriā leuaret et xenodochia cōstrueret. Vnde patet eundem hircanū pphetia et fortitudine clarū ut testat ioseph? huius cōmentū ignarū nō fuisse. Herodes autem magis p̄sum ptōe quā cōsilio idem aggredi voluit mltos ex satellitibus igne ex interiori pte p̄deute amisit. Qui dam quoq? monach? d? barcinona natus fili? cui? dam paupis cum adhuc septem esset annozū. vicit in ytalīā querens panem. adult? autē multa illius terre miracula inspexit. inter que mōtem p̄foratū vltra quem accole dicebāt thesauros octauiaū re positos. ferebantq? multos p̄isse querendo illos p subterraneos amfract? Hic autē adolescēs studio videndi et p̄dandi. xij. comites habuit qui secum pgerent portātes ingens glom? fili sequentes ingenium dedali qui thesū de laberinto p filiū edu xit. Igī paxillū in ingressu fixerūt p̄cipio fili ad eum ligato. accensissq? laternis intro p̄xerūt. Et p vnūq?q? miliarū paxillū fixerūt. Vesperationes autem de cauernis egredientes oculos et ora in se stabāt. Semita erat arcta et a leua p̄cipitiū et sub ter labens fluuius. Viderūt tramites plenū cada verib? eorū qui thesauros ibi querendo pierant. Tandem ad gressum vltiorem puenientes vide runt stagnū placidum et pontem ereum. et vltra pōtem videbant mire magnitudis equi aurei. cūz tessozibus aureis et cetera que de gerberto dicta sunt. Vnus ex eis dum pontem transire pat. mox pontis pede depressio alter eleuaret. pduxit rusticū ereuz cū ereo malleo. quo ille vndas verberās ita obnubilauit aera. ut diem celumq? subtegeret re tracto pede pax fuit. Temptatū est idem a pluribus idemq? exptum. despantes solo visu libabant aurum. tunc p vestigia glomeris egressi. pateram argenteā repperunt quā in se p̄tici sunt. Postero autem die collato p̄silio magistz quendā adierūt qui dicebat nomen domini ineffabile scire. quem multo precio redemptū ieiunū et p̄fessum duxe runt secum. qui duxit illos prius ad fontem. de quo hausta aqua īfiala argentea tacens literis si gurabat donec illi oculis intellexerunt quod fari nequibant. tunc ad montēz fiducialiter accesserūt sed exitum vltiorem puto a demonib? obseratū inuenerūt. Inuidētibus. s. nomini domini cuius

tanta virtus esse dicitur ut nulla ei magia. nulla
mathesis obistere possit. **A**ctor. Quomodo er
go obstitit hac vice demones ut exitu eis prius
patefactu clauderent. Vnde magis credibile est
non nomen domini sed nomen demonis ab eodem
magistro in aqua fuisse scriptu sicut legimus de zambri
mago. et iudeo in actibus beati silvestri pape qui
prolatore nominis quod illud nomen domini dice
bat esse ineffabile et se illud tali modo didicisse cha
ru feroces interfecerat. Vnde presbyter guillermus
in narratore sua subiungit. Audiens hoc quidam iu
deus nigromanticus ait ad adolescentem qui hoc
totum fecerat factitari. Videbis quantum possit
ars mea. Qui incunctanter montem introiens non
multo post regressus est. multa afferens ad indi
ciu sui transire. que ille ultra montem notauerat.
inter que et puluerem locupletissimum quod quidquid
contigerat in aurum vertebat. non quod ita pro vero
esset. sed quia ita videretur quo ad usque aqua dilu
eretur. Nichil enim quod per nigromanciam fit potest
in aqua fallere intuentem quod postea probabimus.
Fertur quoque presbyter gerbertus fuisse sibi caput
statue certa in spectatore sideru cum videlicet omnes
planete exordia cursus sui meditarentur. **C**
De ymagine a qua gerbertus responsum accepit
mortis sue.

Dico ymaginarij qui ymagines faciunt
quas in possessione presidentiu spiritu
mittunt ut ab eis de rebus dubijs doce
antur. Hi vero sunt ydolatre. ut gerber
tus iste et socrates qui familiari demone utebantur
statua vero que fit ab horoscopis ut facilius deci
piat. precipit se in loco mundo seruari et solu deus
quando aliquid querit precibz et muneribz inuoca
ri. ferit quod caput statue quod horoscopi fundunt sibi
non nisi interrogatu loqui. Sed verum vel affirmati
ue vel negatiue pronunciat. Verbi gratia. Dicebat
Gerbertus. Ero apostolicus. Respondebat caput
Etiam. Moriar antequam cantem missam in hierusalem. No
Quo illud abiguo deceptu ferit ut nichil excogi
taret penitentie blandiens sibi de longo tempore vice
Est autem ecclesia rome dicta hierusalem id est. vi
sio pacis quia quicumque illuc confugerit cuiusque crimi
nis reus subsidium inuenit. Hanc eandem ferit fuisse
asylum romuli. ibi catat missam papa tribus diebus
in anno quibus incitula stat ad sanctam hierusalem
Cum ergo vno illorum dierum gerbertus ad missam se
paret inualitudinis incommodus ictus ingemuit. qua
crescente decubuit. et consulta statua deceptionem
suar et mortem agnouit. Aduocatis igitur cardinalibus
diu facinora sua coram eis deplorauit. quibus stu
pentibus et nichil referre valentibus inueniens ille mi
nutatiz se dilaniari et mēbrati se foras precipi iussit
Habeat inquit mēbroru officiu. qui eoru ques
uit dominu. nunquam enim animus meus illud amauit
sacramentu immo sacrilegiu. **CII**

De sancto odilone cluniacensi et bonis eius iustis
Anno orthonis octij. x. in burgundia odilo ex
clerico buacensi monachus atque presbyter. clunia
ci fit abbas post maiolū per annos. lvi. mi
ro religionis feruore spectabilis. Petrus damia
nus. Hugo cluniacensis abbas hoc michi labo
ris iniunxit. ut vitam beati odilonis predecessoris sui
succincte perstringere. et inde utiliora queque bre
ui compendio deflozarem. Cuius ego compulsum im
perio non luculenti venustate aucupabor eloqui.
sed mere veritati deferuire temptabo. Ipsa quippe

sanctorum per se vita fideliter enarrata sic rutilat. ut
splendore accurati sermonis ad illustranda corda
fidelium non requireret. Huc accedit quia rusticitas
sermonis inculti suspitionem consuevit purgare me
daci. Nam qui vix sufficit ut elimatu saltē depri
mat eloquiū. quomodo nouit fabricare figmentum.
Hic itaque sanctus auernie ex equestri genere ori
undus dum adhuc infans esset. tanto repente om
niu fere mēbroru languore strictus est. ut incedē
di proflus facultate amitteret. Accidit autem ut nu
trix ante ianuam cuiusdam basilice dei genitricis euz
relinqueret et ipsa suis intenta opendijs per diuersa
percul abiret. Puer igitur sine custode se relictū con
spiciens. diuino quodam puocat instinctu. teptare
cepit si valuas ecclesie quolibz nisu posset attinge
re. Itaque manibus et pedibus repens vix illuc pueit
paulatimque progressus intrauit. Namque spe concepta
valentior pallā altaris arripuit. et sic erigere se quibus
conatibus poterat cepit. Tandem diuine virtu
tis auxiliū sensit et omni languore deposito factus
incolumis ad referendū deo gratias intuentium
animos puocauit. Dum autem adolefceret. prius
apud sanctū iulianū martirē factus ē clericus. De
inde sub beato maiolo clunienf monachus. ubi dū
quiescit ac simplex humiliter in sancta conuersatio
ne persistit et in ipso exordio quedam perfectionis nor
ma elucet. vix euolutis quattuor annis beatus
maiolus in domino requieuit. sed ipsum prius beatū
scilicet odilonem concurrentibus in eum votis omnium fra
trū in pastoralis cura sibi substituit. Huius cor tam
inefficiens flama diuini amoris excoxit. quod eum ab
offerendis quotidie salutaribus hostijs tot curarū
tot ingruentiu negotior sollicitudo cohibere non
potuit. Vnde cum in lecto mortis decumberet ad al
do discipulo suo precepit ut ex caldāris abbaci sup
putatione colligeret que posset esse summa missarū
quas celebrauit per spatium. lvi. annoru quibus mona
steriū rexit. In erogandis elemosinis ita largus fu
it ut nonnulli dum eū omnia dispensantē conspiceret
non dispensatore sed prodigū iudicaret. Tpe famis
exhaustis iam in paupum viscerarijs etiam plurima
sacrarū vasa confregit. insignia ecclesie ornamēta
distraxit. Corone quoque quā sibi henricus imperator
ob sui memoriā destinauerat non pepcit. Corpore su
um non modo duris attenuare ieiunijs et asprimis
edomare cilicijs consueuerat. sed et quibusdam ferreis
nexibus coartabat. In precipiendis autem ita se mo
derabat edulijs. ut appolita queque attingens ac na
turali dumtaxat necessitati dispensatiue subserui
ens et vanitatem supstitutionis effugeret. et sobrie
tatis continentiam reseruaret. in promulgandis porro
iudicijs ac moris pnie pfigendis tā pius erat et tā
ta merentibus humanitate opatiens. ut nequaquam di
strictum patris impium. sed potius maternum exhi
beret affectum. vñ se reprehendentibus huiusmodi
verbis solebat eleganter alludere. Etiam inquit si dā
nandus sum. malo tamen de mea quam de duricia vel
crudelitate dānari. Inter ceteros autē sanctos cir
ca beatam dei genitricem ardentissima deuotione
flagrauit. **CIII** De miraculis per eum
diuinitus ostensis.

Denique qui clarus erat in probitate morum
claruit etiam in ostensione signorum. Cū
esset in quadam iuris sui villa que besoma
cum dicitur. puerū quendam forma venustū sed a nati
uitate cecum intuens. ei que pie opatiens euz ad se
vocauit. signum ei salutifere crucis in fronte operixit

et ofesti visus que natura negauerat puer accepit
Aliquando in capite ieiunij surgentibz a mesa fra-
tribus abbas sanctus pugillu cinere latenter imple-
uit. et appposito pane discubuit. Cum cinerez tan-
panem maderet. inuuit fratri ut elam sibi aqua de-
ferret. quo facto du aqua labijs adhibet austeri-
tas vini sentit. Reprimere ergo manu abgit pocu-
lum. et ministro impat ut aquam sibi afferat. Ad
quod minister obstupuit. et vinu se de mensa refer-
re qui aqua pauerat admirat expauit. Scilicet ecce
dum aqua potanda repetit. vinu rursus in poculo
repiit. Iam itaqz vir sanctus quod deum sibi misericor-
diter indulgere conspexit cum gratiaz actione pcepe-
pere non recusauit. Preterea cum esset in urbe tici-
nensi quidam velamen mense ei furtiue subripuit.
quod in foro venale proposuit. Sic ei dispo celestis
obstitit quod sancta distrabi pda non potuit. ter igit
quod subduxerat inter nudinaz merces exposuit. scilicet
cum emptoribz de pco ouenire non valuit. Interea
sceleris actor vltio diuina corripuit. et manz que
sacilegiu ppetrauerat ac pedes quibz actor au-
fugerat arefacies itollerabili dolore pstrixit. Mox
itaqz languore impulsus ad ecclesiam beati maioli ma-
nibus alienis aduehit. et mantile sublatu ad omis-
si reatus indicium coram cunctis appendit. et dei cle-
mentia ab omni populo qui huius fame rimore oflu-
xerat implorauit. Sicqz beati maioli meritis et fra-
tru sibi seruientiu pccis incolumis factus velamen
reddidit alienu et recepit semetipsum. pbauit ergo
quo pmo dignus esset qui beatu odilonem offende-
ret. Idez vir sanctus aliquando quia causa dictabat
tacinu festinanter transire cupiebat. sed intumescen-
tibus aquis etiam nauigiū deerat. Propterea ergo ofi-
sus in domo vnu e famulis in nomine xpi sese pre-
cedere p alueu flumis impat. Quo puenit vir sanctus
cum omni pmeatium turba subsequi. et sic omnes
in vltiori aluei crepidine absqz vlllo offenditio
transponunt. Quod du nonnulli qui aderat mira-
rentur velut emuli pcedentiu ceperunt attempere me-
atu. sed mox ut adorti sunt extremos ceterioris ri-
pe fluctus attingere nisi sese sub celeritate ipres-
sissent profluentis aque meris voragine pculdu-
bio naufragiu pculissent. Vnus autem ex his qui
aderat ut miraculu visum obstupuit. hominem dei
ut apud se hospitari dignaret humiliter rogauit.
Quo facto in tempeste noctis silencio ventus vehe-
mentior irruit et lucerna que in dormientiu cubi-
culo depēdebat extinxit. Quod cernēs cubicularius
ait. Deus omnipotēs qui lamen es verū p amore
serui tui odilonis ab hac domo tenebras remoue-
eamqz tue gratie luce pfunde. Confessi ergo co-
rusce lucis splendor emicuit. et tota domu supni
splendoris claritas illustrauit. Si hoc igit agebat
odilo tunc sopore deplussus. quid putas nūc apud
deum potest carnalis sarcine corruptione solutus
CIII. **Adhuc de eodem.**

Idem sanctus du ad monasteriu sancti
martinis marcelli festinaret venit ad flu-
men quod fluctibz exundantibz inhorre-
rat ofissus in domo primu qui vada ptemptaret
dixit. et ipse mox cum comitibz suis obseques ille
sus perassuit. Illud qz mirabile fuit quod cum ceteris
aqua ptingeret vsqz ad femora. viro dei nec cor-
rigia quidem pedis aquaru est inundatione pfusa.
Idez apud monasteriu beati martini quod ad publi-
cam strata dicit hospicio receptus cum ad euz ex mo-
re multi monachoru pfluere. quesinit vtz aliqd

esset unde fratres resciri valerent. responsum est ei
quod ceteroru quidem alimentoru quantitas esset. pi-
sci aut pene nihil quod ad tanta hoiz multitudinem p-
ueniret. At ille in nomine illius qui quicquid ho-
minu ex pane modico et pisce gemio pauit apponi
iussit. Esca vero in manibz pmedientiu creuit ado-
ut faciat omibz plurima superessent de piscibus.
Huic simile est quod cum rome esset et in morte autimo
apud monasteriu dei genetricis hospitium haberet
cogit ut tale vinu deesset quod ei saporis habilitate
pgrueret. Allatu igit alio vmo plenu vasculu mo-
dicu ante se posuit. sibiqz et abbati qui iuxta se di-
scumbebat expendit. Cumqz iam a mensa surgendu
refectio completa diceret blande subridens non in-
quit fratres mei plene circa vos officiu caritatis
exhibui. qui vinu quod mihi sapuit vobiscu picipa-
re neglexi. Arripens ergo ciatu infudit meru. et
singulis singulu dedit. Res mira cum fratres essent
fere. xij. et eis bibentibus potus copia non ofecit
et eoru copleto numero nil oino supfuit. Du aut
rediret ad ppria. quidam iuxta taurinense vrbem ni-
mum febris patiebat ardorem. Hic furtiue p mini-
stros aqua qua vir dei manus abluebat accepit si-
oliter bibit. et sic absqz mora pzois pualuit. Iam
qz iouini mox is prupta ascendens obuios habuit
paupes p lassitudine difficilis vie potu estuari ofi-
derio flagitantes. Pius itaqz pat sui negligens et
alijs in necessitate opatiens iussit ut quidquid vi-
ni haberet in vasculis suis absqz vlla reseruatiois
industria vel potius diffidentia daret egeis. pau-
lopost nature necessitate cogente cum omnes disci-
berent ut cibum caperent. ecce vtres qui studio-
pie opassionis fuerat exhausti vmo deo. s. debito
psolvente repiunt repleti. fenerat enim deo q mi-
seret pauper. Impator henricus ad mensam disci-
bens vasculu holouitreu piosum alexandri ope-
ris arte opositu cum pigmentis eritis sibi allatu san-
cto viro misit xeniu. Porro sicut humane curiosi-
tatis mos est. ceperunt monachi vas sub admirato-
nis intuitu corectare et de manu in manu solere
inspicendo transponere. Tamen ecce de manibz i-
caute se tenentiu labit et otinuo frangit. Quod vir
sanctus grauiter ferens ne ministri qui vasculum
reliquerat indignatos augusti sustinerent metuēs
mox cum fratribz ecclesiam itrat. et ne hi qui a culpa
immunes erat iram regis icurzat diuinā clementia
implozat. Deinde fractum vas sibi afferri iubet.
manibus ptecat. oculis vndiqz subtiliter spicet
et ecce nulla in eo pzois fracturae vestigia dep-
hendit. Tūc fratres cum austeritate redarguit cur
vas pquerent effractum quod omnino pmanse-
rat illibatum. qui o tā euidenti miraculo stupefa-
cti. corripientis austeritatem libent accipiunt. et
deo gratias referunt. **CV. Qualiter**
idem pater memoria defunctoru instituit et bene-
dictum papā a supplicijs liberauit.

Quidam religiosus reuertens a hierosoli-
mis dum mare transiret eūqz cum alijs ml-
tis ventoz horroz impellerz applicuerunt
ad insula quandā vel rupem vbi quidam sanctus
manebat inclusus. Illic ergo aliquadiu tranquilli-
tatem maris expectas. dum cum illo incluso frequē-
ter colloquium haberet. requisitus insup verū ce-
nobiū quod cluniacu dicit et odilonem ei? abbatez
nosqz. optime se nosse phibuit. Quo sciscitāte cur
hoc ab eo seruus dei inquireret. Sūt iquit vicina
loca nobis ex quibz grauissima flammaz euomunt

incedia. i. quibz etia locis anime diuersa sunt p
meritoru qualitate tormenta. Ad quoru semper
exaggeranda supplicia sunt innumerabiles demo
nes deputati. qm intolerabiles eoru penas quot
tidie renouat. et eos ad reditu supplicia indefi
ter istaurat. Quos tamen ego frequenter audiu
querulis lamentatibus eiulantes q oratibus et
elemosinis quoumda frequenter ex eoru manibz
eriperentur anime damnatoru. Inter cetia quoqz
permaxima de cluiacensi cetu et eoru abbate que
rimonia faciut. quia qsepe per eos sui iuris ver
naculos perdut. Quobez te p dei nomen obtes
tor. vt sanctis fratribz illis hec que tibi dixi fide
liter referas. ex nostra quoqz parte denuncies vt
orationibz et elemosinis magis ac magis insistant
presertim huius intentionis intuitu. vt de manibz
demonu eos qui ab illis cruciatur educat. Ille er
go regressus i patriam. cu hoc abbati odiloni et fra
tribz retulisset. Idem pater odilo per omnia mo
nasteria sua generale decretu constituit. vt sic die
primo nouembris omniu sanctoru solenitas agi
tur. ita sequenti die in psalmis et elemosinis et p
cipue missaru sollempnijs omniu i xpo conquiescen
tiu memoria celebretur. Benedictus papa du vi
neret. huc sanctu viru affectuose dilexit. et apo
stoloru limina frequentati necessarios sumpz se
pe ministravit. Qui cu decessisset Iohanni portu
ensi epo et alijs duobz per specie nocturne visio
nis apparuit. eisqz quia in penalibz tenebris costi
tutus esset indicauit. hoc insuper addens. quia be
ati odilonis meritis eu supra censura liberare de
creuerit a tormentis. Procmz idē iohanes eps pa
pia venit et p monachos cenobij beati maioli om
nem sancto viro odiloni feriem visionis exponit
Qui mox psalmodias et oratōes ab omnibz i mo
nasterio cluniacensi fieri elemosinas largiri. et sa
crificiuz deo misterij salutaris offerri pro illo pre
cepit. Per omnia quoqz monasteria sui regiminis
eius sanctionis edicta madauit. Cuqz fratres ista
tissima deuotione hoc facerent. eldebertus mona
chus qui hoc obedientieungebat officio. s. vt in
opes aleret et necessaria ministraret p sopore vi
dit quenda puleru ac serenū aspectu magno cadi
didatoru agmine constipatu ingredi claustru. qui
capitulū ubi pater odilo cu fratribz residbat. in
uit. et ad ei? genua caput humili flexit. ei qz gra
tias egit. Cuiqz frater ille. s. eldebertus inquire
ret. quisnā ille esset. respōsum est illi ipm esse be
nedictū papā. qui idarco viro dei gratias ageret
quia pijs eius sanctozqz fratrū pibus et tartare
um cruciatū euassisset. et cu beatis ciuibz quietur
superne hierusalem ingressum meruisset.

CVI. De transitu eiusdem abbatif
sancti.

Ar itaqz sanctus odilo dispōtionis ge
mine moderator insignis et in spiritali
studio corā diuinis obtutibz fult. et in
terreni laboris industria nō mediocriter claruit.
Cum vero iam extremū temp? ageret p quiquen
nium fere grauissimo labore cruciatus est. Cuqz
monasteria sua circūiens admonitōnis causa visi
tare cepisset. siluiniac. deuenit. ibiqz circa festum
domice circūcisiōis se e seculo migraturū pdixit.
Porro cu iam in agonis ā gustia pstitut? esset dya
bolū astare cōspexit. eūqz p nomen tremendi iudi
cis vt abscederet terribilit increpauit. Anno igit
incarnatōis domi. M. xlvij. etatis etiā sue. lxxx

vij. ordinatōis vero. lvi. nocte que circūcisiōis
domini solennia pcedebat eukaristiam pcepit. sic
qz beatū spiritū deo reddidit. Eadem nocte frat
quidā simplex et innocens gregori? exequiaz fu
nebiū lassitudie pgrauat? in eadē cella in qua sū
ctus obierat ppiū stratum petijt et dormire tē
ptauit. Sed necdū plene dormiens beatum odilo
nem sibi astatem vidit. Qui requisit? ab eo quid
ageret. bene se habere et in pñtia xpi esse respō
dit. sed in ipa hora obitus sui figurā quandā tru
cem ac terribilem teterime sue visionis horrore
incutere tēptantē se vidisse que xpi pfortate vir
tute nō se potuit infestatōe nocere. Proxio quo
qz. xl. succedēte sancte memorie laurentij amalli
tan? archieps potens in literis et vita laudabilis
rome pñtuit? obdormiuit in domino. cuius cada
uer cū i ecclesia delatū fuisset albero. quidā hone
stus clericus in angulo eiusdē ecclesie lassā mēbra
sopori dedit. tūc vir sanctus ei apparuit. Qui req
situs ab eo quando illuc et cur aduenisset ait. Ad
karissimi olim amici nostri domi laurentij pontifi
cis exequias veni. quibus expletis antequā rece
derē te videre volui. his dictis species loquentis
euanuit. Ad eius quoqz tumulū adhuc rutilāt no
ua signa virtutum. Actor. Idem sanct? ab
bas. s. odilo sermones quosdā festiuos qui a mōa
chis ordinis sui frequentantē eleganter cōposuit.

CVII. De ceteris viris illustribus
eiusdem temporis. Sigibertus.

Arebant et hoc tempe in scientia lfarū
in lotharigia bigerns abbas lobiens. A
delbold? eps ultraiectēsis. In frācia ful
bertus eps carnotens. Abbo abbas floziacens. q
sup calculum victorij smētat? est. Hugone rege
francorum mortuo robertus filius eius regnavit
annis. xxxiiij. Guillerimus. Iste rex. Ro
bertus fuit in ecclesiasticis cantibz non mediocri
ter doctus. Deniqz et pulcherrimā fecit sequentiā
Sacti spiritus asit nobis gratia. et respōsorium
istud. O iuda et hierusalē. Actor. S; et hoc
alla ferē fecisse. Eripe me de inimicis meis de? me
us et ab insurgentibz in me libera me. Et cū qua
dam die esset rome in vigilia apostoloru petri &
pauli obtulit scedulā quandā sup altare. putātibz
omnibz illum magnū aliquo obtulisse. repperūt
illum nichil aliud sup altare posuisse nisi scedulam
in qua scriptum erat respōsoriū istud cum versu
suo. Cornelius ceturio. qd ipse rex cum cātu suo
cōposuerat. Anno othonis. xliij. hibert? ordiat?
coloniensiu episcop? multa sanctitate claret. Cla
rebat etiā hoc tempe inter gallos aufridus q cū
fuisset comes bratuspācium non minus iusticia q
potentia seculi famosus. deposito militie cingulo
tonforatus in clericum. eo puect? est vt ordina
ret episcop? ultraiectens ecclesie. Anno. xv. Io
hannes romane ecclesie. cxliij. presidet post quem
gerbertus de quo iam dictum est. qui et siluester
cxliij. qui et ipse inter claros scientia literaz egre
gie claruit quidā trāsito siluestro isto agapituz pa
pam hoc in loco ponunt. Quod non ociose factū
esse dicē. quia is siluester non p ostiū intrasse cre
ditur. quippe qui a quibusdaz etiā nigromancie
arguitur. de morte quoqz eius non recte tractat.
a dyabolo enim pcussus obiisse dicē. quam rē nos
in medio relinquimus. a numero em paparū vid
etur exclusus. Anno othonis. xvj. s. hiesu xpi. M.
secundum pputatōem dyonisiij multa pdigia visa

sunt. Terremotus factus est pmaximus cometes apparuit. xix. kl. ianuarij circa horam nonā aperto celo quasi facula ardens cum longo tractu fulguris instar illabitur terzis. et cū tanto splendore ut nō modo qui in agris erant. sed in tectis etiam irrupto fulmine ferirent. qua celi scissura sensim eua nescēte interi visa est figura quasi serpētis capite quidem crescente cum ceruleis pedibus.

CVIII. De quadam victoria otho nis et morte eiusdem.

Anno. xviii. otho impator romie crescētē patriciū bello aggreditur. sed victus cres cens et ex fuga retractus capitur. villiqz iu mento auerse impositus circumducitur et paulatim membris truncatur. Ad ultimum ante urbē suspēditur. An no. xix. otho impator degens romie dū cum roma nis se remissus egit tractas qualiter iura regni & ecclesie ad antiquū statū reformaret. romani p hoc ad optum eius adducti. subito cōtra eū conspirāt et aliquot milicū eius pēptis eū in palatō obsidēt. Vnde p industriā henrici ducis baioarie et hugo nis marchiois italicie simlato pacto vix extra ctus a romā discedit cum siluestro papa. et quia vxor crescētis impatorē spe regnādi ad amorē sui pelle xerat. dolēs de eius discessu venenū misit ei. quo ille cōsumptus in italia moritur. Milites transalpini corp⁹ impatoris defuncti cū insignibus impij ad galliā referētes crebris ytaloz incurrib⁹ lassessiti armis sibi viā pant. Sed cū iaz res i tuto esse putaret dux baioarie henric⁹ iuriato heribē to coloniensū archiepō a cui⁹ ore omēs pēdebāt insignia regni ab eo violēter extorsit quasi iure he reditario sibi cōpetētia. Erat quippe filius henrici ducis qui fuit geit⁹ de henrico fratre primi otho nis impatoris.

Continētia vicefimisexti libri.

Uicesimissexto liber cōtinet histo riam. ciiij. annorū p successiones quattuor impatorū scz. Henrici secūdi. Conradi scdi. Henrici tciij. Henrici quarti. Et inter hec narra tōnes quas dā petri damiani & flo res quoqz nōnullos anshelmi cantuariensis achilō berti cenomanēsis. Habet autē capitula. cxlv.

De imperio henrici scdi et bonis inicijs sū et elphēgi.

De discipulo eius qui furtim edebat a d monibus rapto.

Qualiter idem factus est wintonie ep⁹.

Qualiter archiep⁹ fact⁹ patientez se et liberalem se exhibuit.

De ostācia eius i psecutōne danoz et āgloz.

Qualiter aīauit populū ad patientiā et de feroci tate hostiū.

Qualiter p grege se opposuit et in hostes etiā li beralis fuit.

De martino eiusdem.

De quibusdā incidentib⁹ illi⁹ tpiis.

De vltōne dei sup ducētes choreas i cimiterio.

De ceteris euentibus illius tpiis.

De beriberto colonienli et alio ppheta qui in ea dem pfuit ecclesia.

De religioso duce normānie richardo.

De impio cōradi secūdi et viris illustrib⁹ illius temporis.

De cimitone rege āglie et fulberto carnotēsi.

De cōcilio tribuniensi et quibusdā statutis epī scopalibus.

De ceteris euentibus sub imperio conradi et de morte eius.

De impio henrici terci⁹ et actib⁹ eius.

Aohuc de eodem.

De sancto edwardo rege āglie et ei⁹ pphia.

De benedicto papa miore et maiore.

De gregorio papa huius nomis sexto et a ctibus eius.

Responsio eius ad cardinales ipsū quasi homici dam arguentes.

Racōnabilis ei⁹ defensio ad eosdem.

Responsio ad obiecta.

De muliere malefica a demoib⁹ rapta.

De ceteris euentibus illi⁹ tpiis.

De sancto theobaldo heremita.

De iuvene qui statuam veneris anulo desponsa uit.

De herēgario heretico et ei⁹ penitētia.

De corpib⁹ sanctorū anglie incorruptis et de san cto kenelimo martire.

De regibus martiribus osualdo et eadundo et de sancta echeloreda.

De qbusdā alijs viginib⁹ sacris in āglia.

De ceteris sanctis illius tpiis.

De initio impij henrici quarti.

De lāfranco cantuariensi et boīs ei⁹ iūtijs.

De gestis ei⁹ dē p⁹ archiepātū susceptū.

De muliere gemella et quib⁹ dā alijs.

De guillerio comite normānie et ei⁹ origie.

De duobus archiepīs rothomagensibus malgerio et mauriolo.

Qualiter prefatus guillerius anglie regnum ac quisit.

De quibusdā incidentibus illius tpiis.

De quibusdā miraclis sacti dūstani cātuar.

De hildebrāno archidiacono qui factus est papa gregorius.

De sinodo ei⁹ i qua simoīacos dānauit.

De sancto stephano grandimontensis ordinis in stitutor.

De austeritate vite eiusdem.

De miraculis eiusdem.

De transitu eiusdem.

De translatione corporis eius et miraculis sequē tibus.

De discordia inter imperatorem henricum et pa pam hildebrannum.

Apologia petri damiani super episcopatu dimis so.

Narratōnes eiusdem de quibusdā casibus mira bilibus.

Aohuc de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

De eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.

Item de eodem.